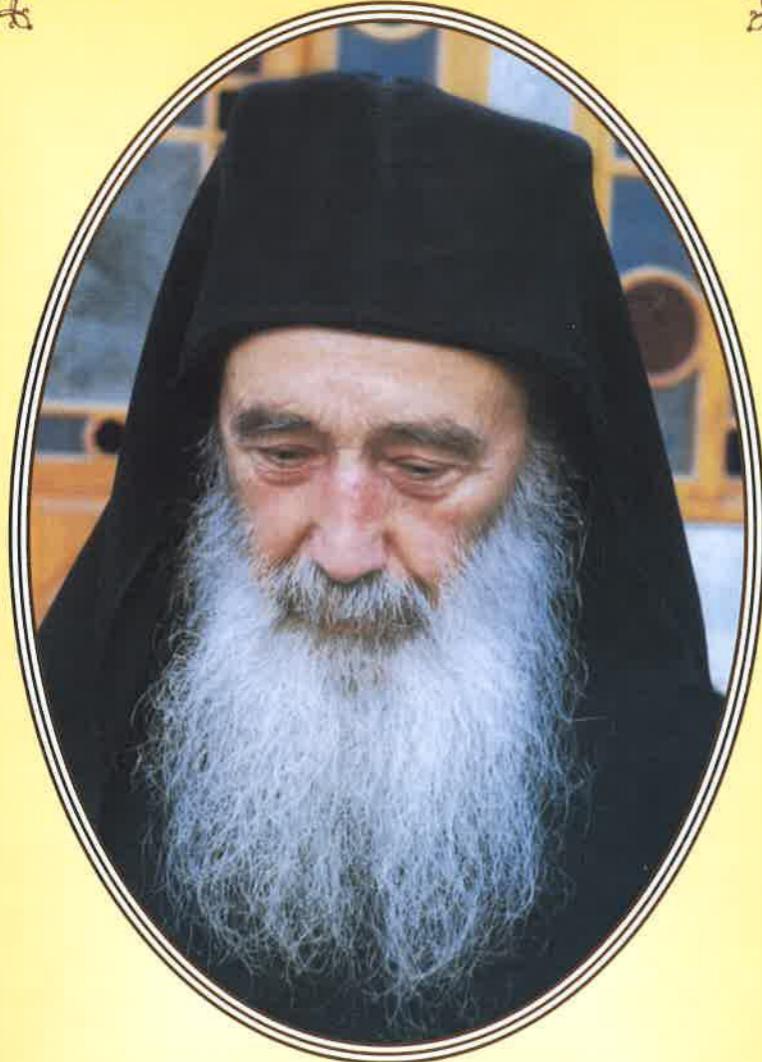

Deisis

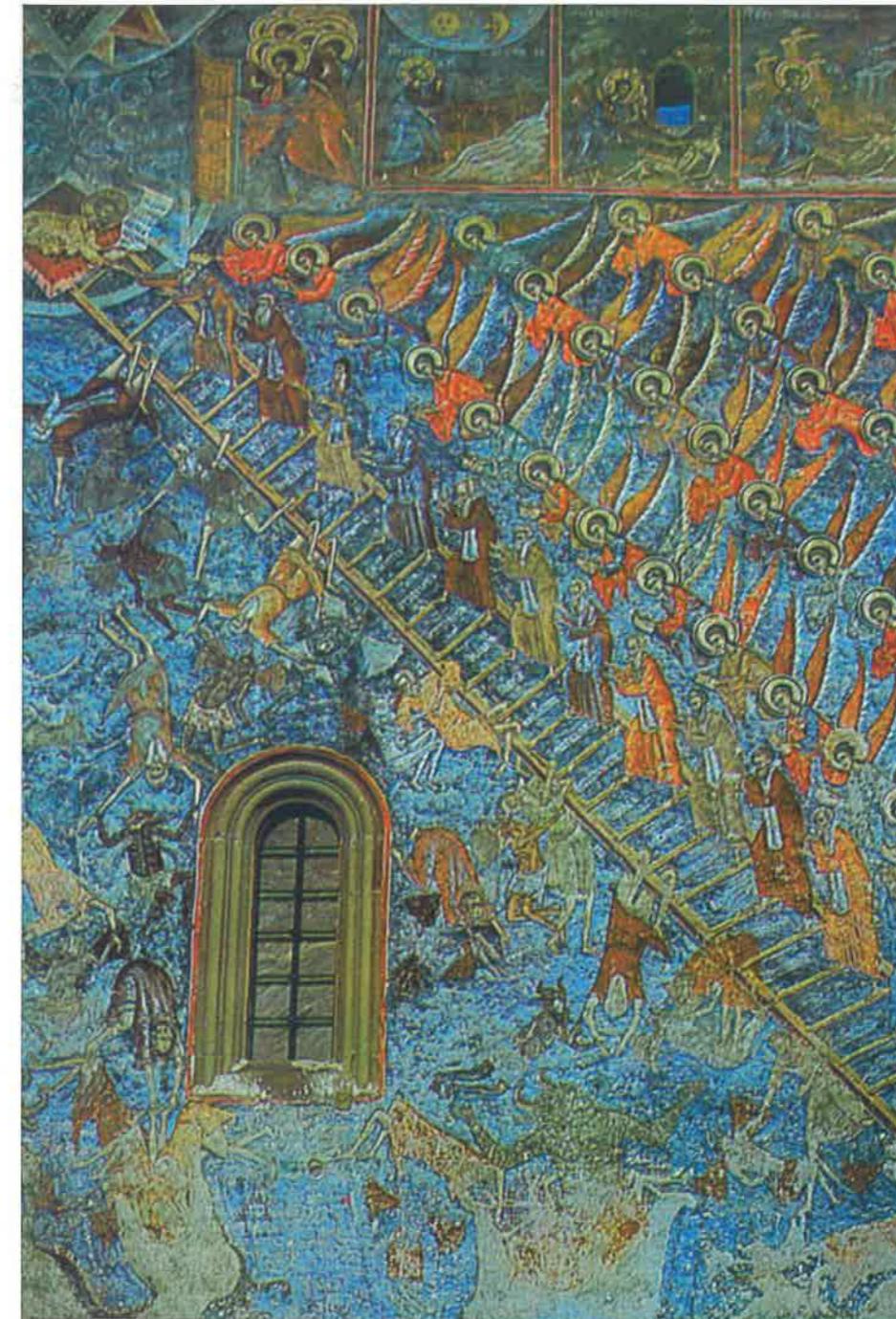
Revistă de Spiritualitate și Cultură Ortodoxă editată de Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania și Europa Centrală
Zeitschrift für Orthodoxe Spiritualität und Kultur – herausgegeben von der Rumänisch-Orthodoxen Metropolie für Deutschland und Zentraleuropa

părintele petroniu

Occidentul a dat Europei bunuri economice, tehnice, științe și a. se crevine ca Ortodoxia să compenseze dăruirea cu bunurile ei spirituale, de care tot mai mult se simte nevoie, în aceste vremi de adânci prefaieri, de confuzie și destrămare spirituală.

Stăriile împreună cu obștea monahilor Schitului românesc Prodhomu,
Ieromonah Petroniu
Ieromonah Petroniu

Pagini patristice

Sf. Simeon Noul Teolog
Sf. Ioan de Kronstadt

Pagini pastorale

Î.P.S. Mitropolit Serafim
Arhidiacon Mircea Oros

Biserica în lume

Sanctitatea Sa Bartolomeu I
Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae
Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu
Coston Nicolescu

Teologia icoanei

Coston Nicolescu

Ortodoxia românească

Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan
Pr. Prof. Dr. Mircea Basarab
Iosefina Postăvaru și Adriana Stroe

Dialoguri

Dr. Nicolae Stroescu Stînișoară
Pr. Simion Felecan

Ecumenice

Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu
Prălat Dr. Albert Rauch

Confluence

Aurelia Bălan Mihailovici
Diacon Alexandru Popescu
Nicolae Havriliuc

Identitatea Diasporei

Ieromonah Petroniu Tănase
Teodor Baconsky
Radu Preda

Avocat Cristian R.H. Negulescu

Poesie

Pr. Prof. Dr. Spiridon Cândea
Alexandru Mironescu
Maica Tereza de Calcutta
Mathias Binder

Itinerar pastoral al Î.P.S. Serafim -1997

Temă:
BÍSERÍCA și ÎNNOÍREA LUMÍI

5-6
1997

Icoana lui Hristos încadrat de Maica Domnului și de Sf. Ioan Botezătorul se numește DEISIS, adică, rugăciune stăruitoare, mijlocire. Ea este imaginea Bisericii în rugăciune. Hristos ca Judecător ține Sf. Evanghelia, ceea ce înseamnă că El judecă după cuvântul Evangheliei dar, prin prezența Maicii Domnului și a Sf. Ioan Botezătorul, și după arhetip sau model. Judecata include aspectul său imanent: vizuinea persoanei umane aşa cum este gândita de Dumnezeu.

Fecioara Maria și Sf. Ioan sunt gândirea lui Dumnezeu asupra masculinului și femininului sau întruchiparea ideii divine despre masculin și feminin. Credinciosul care îi privește se judecă pe sine.

DEISIS-ul arată înțelepciunea lui Dumnezeu în expresiile sale graduale. În centru este totalitatea, conținutul cuvântului întrupat în Hristos, Dumnezeu-Omul și apoi, aceeași înțelepciune, în revelație graduală, ieșind din Hristos și manifestându-se în întruchipările Sale istorice, umane și arhetipale: Fecioara Maria și Sf. Ioan.

Paul Evdokimov

(«La femme et le salut du monde»)

Coperta: Scara paradisului, Mănăstirea Sucevița
Părintele Petroniu Tănase, Schitul Românesc
Prodromu, Sfântul Munte Athos

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Î.P.S. MITROPOLIT SERAFIM;
DR. NICOLAE STROESCU-STÎNIȘOARĂ;
IEROMONAH PETRONIU-TĂNASE (Sfântul
Munte Athos); OLIVIER CLÉMENT;
IEROMONAH RAFAEL NOICA;
PR. SIMION FELECAN

REDACȚIA:

COSTION NICOLESCU,
RADU PREDA (Redactori);
ALFREDO LOIPERSBERGER, Diacon
DUMITRU DURA (Tehnoredactori)

MITROPOLIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ PENTRU GERMANIA SI EUROPA CENTRALĂ

Ostengasse 31, D-93047 Regensburg,
Telefon/Fax [+49] 09 41/56 57 42

DRUCK UND BINDUNG:
DD Offset, Hallbergmoos

Cuprins

Pagini patristice

SF. SIMEON NOUL TEOLOG: Rugăciuni	2
SF. IOAN DE KRONSTADT: Viața mea în Hristos	4

Pagini pastorale

Î.P.S. SERAFIM: Învierea lui Hristos -puterea credinței	5
Î.P.S. SERAFIM: Înomenirea lui Dumnezeu - îndumnezeirea omului	7
ARHIDIACON MIRCEA OROS: Postul Mare, călătorie spre Paști	9

Biserica în lume

SANCTITATEA SA BARTOLOMEU I: Duhul ortodox	10
PĂRINTELE DUMITRU STĂNILOAE: Trebuința de iertare și de înnoire în Biserică	14
PR. PROF. DR. DUMITRU POPESCU: Esența misiunii Bisericii, ieri și astăzi	16
COSTION NICOLESCU: Fidelitatea față de Ortodoxie și provocările lumii de azi	19

Theologia icoanei

COSTION NICOLESCU: Lumina și icoana, lumina în icoană	22
---	----

Ortodoxia românească

PR. PROF. DR. ILIE MOLDOVAN: Ortodoxia și etnicul românesc	24
PR. POF. DR. MIRCEA BASARAB: Duminica Sfinților români	26
IOSEFINA POSTĂVARU și ADRIANA STROE: Bisericile ortodoxe din Țara Bârsei	29

Dialoguri

DR. NICOLAE STROESCU STÎNIȘOARĂ: Biserica și represiunea comunistă	30
PR. SIMION FELECAN: De vorbă cu Părintele Petroniu Tănase	38

Ecumenice

PR. PROF. DR. CONSTANTIN CORNIȚESCU: Laudatio	42
PRÄLAT DR. ALBERT RAUCH: Einheit in der Vielfalt	42

Confluențe

AURELIA BĂLAN MIHAIOVICI: Iubirea jertfelnică	44
DIAC. ALEX. POPESCU: Constantin Brâncuși and Petre Țuțea on the power and limits of art	45
NICOLAE HAVRILIUC: Mircea Vulcănescu - gânditor creștin	49

Identitatea Diasporei

IEROMONAH PETRONIU TĂNASE: Către frații români ortodocși din Occident	51
TEODOR BACONSKY: De la Exil spre Diaspora	52
RADU PREDA: Diaspora cerului	53
Ziua Națională a României la München (Participant)	54
CRISTIAN R. H. NEGULESCU: Din gândurile unui tânăr român	54

Poesis

PR. PROF. DR. SPIRIDON CÂNDEA: Carte; Suspendat (inedit)	56
ALEXANDRU MIRONESCU: Toamna; Muntele; Vulturul	57
MAICA TEREZA: Omul	58
MATHIAS BINDER: Crăciun românesc în Germania; Clopotul mut	58

Itinerar pastoral al Î.P.S. Serafim în anul 1997

VIAȚA MEA ÎN HRISTOS*

SFÂNTUL IOAN DE KRONSTADT

Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celealte se vor adăuga vouă» (Mt. 6, 33). Cum adică să căutăm mai întâi împărăția lui Dumnezeu? Ei bine, iată. Să presupunem că vrei să te duci undeva, pe jos, cu mașina, cu vaporul, pentru o treabă oarecare; înainte de plecare, cere Domnului să-ți curețe căile inimii și drumul pe care vei merge, sau să-ți orienteze potrivit poruncilor Sale drumul vieții tale. Dorește aceasta din toată inima ta și repetă mereu rugăciunea ta. Domnul, văzând sinceritatea dorinței tale, silința de a merge după poruncile Sale, va îndrepta puțin câte puțin toate căile tale.

Dacă, de exemplu, vrei să-ți aerisești camera, să mergi să ieși aer, gândește-te la curăția sau necurăția inimii tale. Multora dintre noi le place să-și aerisească încăperea, să meargă să se plimbe în aer curat, dar nu se gândesc de loc la necesitatea de a-și purifica sufletul și inima. Ei trăiesc într-un aer curat, dar se lasă purtați de gânduri necurate, de mișcări necurate ale inimii, de cuvinte stricate sau de fapte trupești din cele mai murdare.

De asemenea, atunci când cauți lumina naturală, amintește-ți de lumina spirituală atât de necesară sufletului, fără de care acesta zace în întunecimile patimilor, în bezna morții spirituale. «Eu, Lumină am venit în lume - zice Domnul - ca tot cel ce crede în Mine să nu rămână în întuneric» (Ioan 12, 46).

Dacă ţi-e foame sau sete, dacă vrei să mănânci sau să bei, gândește-te la foamea și setea sufletului tău (lui îi este sete de dreptate, de adevăr, de măntuire, sete de Hristos, sete de sfîrșenie). Dacă nu-l saturi, el poate să moară de foame, să slabă și epuizat, el poate să fie zdrobit de patimi; satisfăcându-ți foamea trupescă, nu uita să potolești, mai ales și înainte de orice, foamea ta spirituală prin legătura cu Dumnezeu, printr-o pocăință sinceră, prin citirea Evangheliei și a învățăturilor Domnului și, mai ales, prin împărtășirea cu Sf. Taine ale Trupului și Sângelui Domnului Iisus Hristos.

Dacă îți place să te îmbraci cu bun gust, sau când te îmbraci, gândește-te la haina dreptății cu care sufletele noastre trebuie să fie împodobite, sau la Mântuitorul Iisus Hristos, care este haina noastră spirituală, așa cum El a zis: «Căți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat» (Gal. 3, 27). Pasiunea pentru veșmintele

tos nu știau ce fac atunci când L-au persecutat toată viața Sa. Să ne amintim că religia creștină ține de iubirea de vrăjmaș: «Căci dacă iubiți pe cei ce vă iubesc, ce răsplătă veți avea? Au nu fac și vameșii același lucru» (Mt. 5, 46).

Atunci când aproapele nostru păcătuiește împotriva lui Dumnezeu sau împotriva noastră, noi trebuie să-l iubim și mai mult, căci este bolnav, este într-o mare depresiune spirituală, în primejdie; și, în mod special, noi trebuie să avem milă de el, să punem pe inima sa un panașament mântuitor, un cuvânt bun de învățătură, de mustrage, de consolare, de iertare, de dragoste. «Iertați unul altuia, precum și Dumnezeu v-a ierat vouă în Hristos» (Efes. 4, 32).

Toate păcatele și patimile, certurile și disputele sunt adevărate boli spirituale; așa trebuie să le considerăm. Sau iarăși, toate patimile sunt un foc violent care mistuie sufletul, un foc care țășnește din străfundurile infernului. Numai cu apa dragostei, acest foc va putea fi stins; ea este destul de puternică pentru a putea stinge flăcările infernale ale răutății și ale altor patimi. Dar vai, vai nouă, vai de iubirea de noi înșine, dacă aducem acestui foc flacăra proaspătă a propriei noastre răutăți, a nervozității noastre, punându-le astfel în serviciul duhurilor rele care se străduiesc fără încetare să aprindă în sufletul oamenilor patimile cele mai diverse. Făcând aşa, vom merita focul gheenei; și dacă nu ne pocăim, dacă nu devenim în viitor avertizați cu privire la bine și simpli în ce privește răul, vom fi condamnați, cu diavolul și îngerii lui la chinurile gheenei. Deci să nu ne lăsăm biruți de rău, ci să biruim răul cu binele.

Dă-mi mie, Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, să pot să iubesc pe fiecare din frații mei ca pe mine însuși, să nu mă irit niciodată împotriva lor, să nu lucrez pentru diavolul. Dă-mi să-mi răstignesc în mine iubirea de sine, orgoliul, pofta, necredința și celealte patimi. Ajută-ne ca numele nostru să fie «dragoste reciprocă». Dă-ne nouă să credem cu tărie că Domnul este totul pentru noi, să nu avem grija, nici neliniște pentru nimic în lume. Tu, Dumnezeul nostru, fi cu adevărat singurul Dumnezeu al inimii noastre, și nimic afară de Tine. O unitate de iubire să domnească între noi, așa cum dorești, iar noi să considerăm ca nimic, ca praful pe care-l călcăm în picioare, tot ceea ce ne separă și ne împiedică să ne iubim unii pe alții. Așa să fie! Așa să fie!

*Traducere din «Viața mea în Hristos» de diacon Dumitru Dura, Sibiu, 1995.

Învierea lui Hristos - puterea credinței

Pastorală la Învierea Domnului 1997

«Ziua Învierii, popoare să ne luminăm! Paștile Domnului, Paștile!
Căci din moarte la viață și de pe pământ la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi,
cei ce cântăm cântare de biruință» (Canonul Învierii, Cântarea I)

Prea Cucerinci Părinți și iubiți credincioși,

HRISTOS A ÎNVIAT!

Slujba Învierii din noaptea Sf. Paști începe cu chemarea întreținătoare a preotului: «Veniti de lauți lumină!». Biserica este în acel moment plină de întunerici, simbolizând mormântul Domnului. Doar candela care străjuiește chivotul cu Sfântul Trup și Sângere al Mântuitorului de pe Sf. Altar, luminează cu lumina ei plăpândă. Credincioșii sunt în rugăciune taina și aşteptare sfântă cu lumânări pregătite pentru a fi aprinse. Primul gest pe care-l face preotul în această atmosferă de mormânt este acela de a-și aprinde lumânarea sa de la lumina candelei de pe Sf. Altar și apoi de a-i chama pe credincioși să primească lumina lui Hristos, pe care el, preotul, este dator s-o răspândească toată viață sa potrivit cuvântului Mântuitorului: «Voi sunteți lumeni lumii!» (Mt. 5, 14).

Deodată, biserică se umple de lumină. Hristos a înviat, străpungând întunericul mormântului și al lumii cu lumina cea neapropiată a Învierii Sale. În acele momente, sufletele credincioșilor se umplu și ele de lumină. Și împreună cu oamenii se luminează întreaga natură creată de Dumnezeu, care așteaptă și ea cu nădejde izbăvirea de stricăciune și participarea la libertatea fiilor lui Dumnezeu (cf. Rom. 8, 22). Înviera lui Hristos fiind un eveniment cosmic care privește pe om dar și natura de care el este ontologic legat, se celebrează mai întâi afară. De aceea, preotul cu credincioșii ies afară și înconjoră biserica în sunetul clopotelor și al cântării: «Înviera Ta, Hris-

tinilor până la Înălțarea Domnului. Și nu numai. Să ne amintim că unii sfinți, ca Sf. Serafim de Sarov († 1833), transfigurați de lumina Învierii, întrebuițau în tot cursul anului acest salut pascal. «**Bucuria mea, Hristos a înviat!**» era cuvântul Sf. Serafim către toți cei ce mergeau să-l vadă în pustia Sarovului. De asemenea, în Revoluția împotriva dictaturii comuniste din preajma Crăciunului 1989 români manifestau pașnic pe străzi, cântând: «*Cu noi este Dumnezeu*» și «*Hristos a înviat*». Căci erau convinși că singur Hristos, care a biruit moartea, poate băruia dictatura comunistă, poate ridica din robie un popor ca și lumea întreagă, dacă aceasta strigă cu credință după ajutorul Său.

Iubiți credincioși,

Noutatea nepieritoare a Învierii Domnului vine din aceea că ea este un fapt istoric. Întruparea și Înviera Fiului lui Dumnezeu nu sunt inventii omenești, ci realități istorice, chiar dacă ele nu pot fi primate decât pe bază de credință, căci ele depășesc umanul și istoria. Credința este și ea o realitate constitutivă a sufletului omenești alături de celelalte facultăți ale sale. Creștinismul nu este deci o ideologie, ci în mod esențial, vestirea unui fapt istoric, acela al Întrupării și Învierii Domnului. Iar toată viața Bisericii ca și comunitatea celor care atestă acest fapt, precum și a fiecărei persoane botezate, constă în confirmarea realității Întrupării și Învierii prin experiența proprie din generație în generație. Fiecare dintre noi se află înaintea Celui Înviat precum au fost Marta și Maria, Lazăr și atâtia alții. «*Eu sunt Învierea și viața: crezi tu această?*» Întreabă Hristos pe fiecare om într-o zi sau alta. Crezi tu că pentru tine, omule, Eu m-am făcut ca tine pentru ca să te ridic din păcatul tău, din suferința ta, din deznașdejdea ta, din moartea în care te affli trăind departe de Dumnezeu? Crezi tu că fără Mine nu poți face nimic? Că viața ta n-are nici un sens dacă nu se orientează spre Dumnezeu. Că totul în lumea aceasta este desertăciune și vânare de vânt (Eclesiast 1, 14) dacă nu se întemeiază pe credință, pe iertare și iubire! La întrebarea lui Hristos nu putem să răspundem decât împreună cu tatăl copilului stăpânit de duh rău din Evanghelie: «*Cred Doamne! Ajută necredinței mele!*» (Mc. 9, 24). Atunci Duhul Sfânt ne inspiră ca, în orice situație ne-am afla: în bucurie sau în suferință, în încercări de tot felul ori în păcat, în tristețe sau în deznașdejdea ori pe pat de moarte, să punem ca balsam și mânăiere vestea: «*Hristos a înviat!*».

Adevărul efectiv pe care poate să-l verifice oricine este că Înviera este mai tare decât moartea și decât iadul, că dragostea este mai tare decât ura și că prin credință se fac adevărate minuni. Numai lipsa de credință face să îmbătrânească creștinismul. Numai lipsa de credință ne întunecă mintea ca să nu vedem decât realitățile acestei lumi cărora ne facem prea adeseori sclavi. Numai lipsa de credință îl închide pe om în el însuși și-l face insensibil la nevoile seimenului. Dar acolo unde omul crede pe Dumnezeu și pe ucenicii săi pe cuvânt acolo unde omul crede că tot ce spune Sf. Evanghelie este posibil și adevărat, acolo este tinerețea veșnică a Bisericii. Sufletul plin de credință nu îmbătrânește niciodată. El este mereu plin de putere Duhului Sfânt care se transmite și trupului. Deci un astfel de om nu este scutit de focul ispitelor și al necazurilor de tot felul, el nu se descurajează niciodată. Dimpotrivă, cu cât încercarea este mai mare, cu atât el își înmulțește rugăciunea și încrederea în biruința finală. Căci cu Hristos nu putem fi decât biruitori.

Iubiții noștri fii sufletești,

Faptul și puterea Învierii ne permit deci să credem că totul este posibil la Dumnezeu și celor ce-și pun nădejdea în El. Înainte de toate credem cu toată fizința noastră că iertarea este posibilă. Căci Hristos a pătimit, a murit și a înviat tocmai pentru a ne împăca cu Tatăl și pe unii cu alții. Creștinii cred în iertare pentru că cred în Învierie, adică în supremăția dragostei crucificate peste toată ura din lumea aceasta și peste moartea în care ura îi atrage pe oameni. Ceea ce nu reușim să iertăm astăzi, prin propriile noastre puteri, să cerem Celui Înviat să ne ajute să iertăm mâine. De asemenea, să nădăduim din toată inima să fim ierătați de cei pe care i-am ofensat cu voie sau fără de voie și de Dumnezeu Însuși. Să nădăduim în iertarea lui Dumnezeu și pentru vrămajii noștri și chiar pentru vrămajii lui Dumnezeu, adică pentru cei ce urăsc dragostea, înțelegerea între oameni și unirea lor. Să ne rugăm cu nădejde și pentru iertarea celor ce au trecut la Domnul, părinți și frați ai noștri și pentru toți cei din veac adormiți, împreună cu care ne vom prezenta la înfricoșata judecată a dragostei, în ziua de apoi. Noi știm că atunci tot trupul va învia și că fiecare persoană se va prezenta înaintea lui Dumnezeu pentru a da seama de faptele sale. «*Acum și atunci iartă tuturor păcatele de voie și fără de voie, o lisuse Cel Înviat, care ești iubire fără margini!*».

Dorindu-Vă tuturor să petrecreți Sărbătorile Învierii lui Hristos cu pace și bucurii duhovnicești și să sporiți întotdeauna în tot lucrul bun, Vă binecuvintează în numele Domnului și Vă asigur de dragostea mea părintească și de rugăciunea mea smerită.

Al vostru de tot binele doritor și rugător fierbinte către Domnul slavei,

SERAFIM

ARHIEPISCOP și MITROPOLIT

Înomenirea lui Dumnezeu - îndumnezeirea omului

Pastorală la Nașterea Domnului 1997

«Dumnezeu s-a făcut om pentru ca pe om să-l îndumnezească»

(Adagiu patrastic)

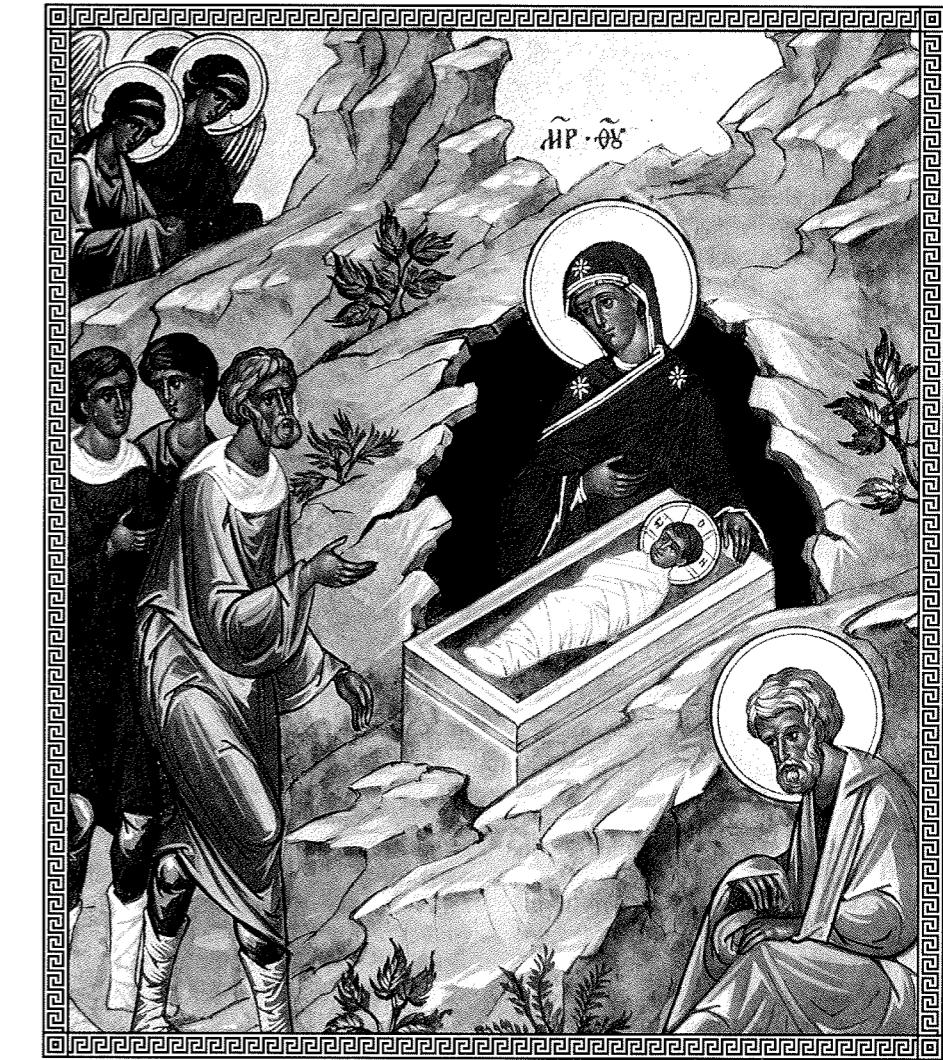
Prea Cucerinci Părinți și iubiți credincioși,

Ne-a învrednicit Bunul Dumnezeu, de la Care vine toată darea cea bună și tot darul desăvârșit (Iacob 1, 17), să ajungem să ne bucurăm încă o dată de minunatele sărbători ale Nașterii Domnului, Anului Nou (Tăierea Împrejur) și Bobotezei, atât de dragi sufletului creștin. După un an de ostenei, la care s-au adăugat pentru mulți suferințe fizice sau sufletești, pricinuite de încercări de tot felul, iată-ne ajunși ca și corăbierii de pe o mare învolburată în portul odihnei și al măntuirii. Astăzi, toti ce sunt ai lui Hristos, care cred și trăiesc după voia Lui, se simt ușurați, mânăiați, întăriți și încurajați. Pentru că harul Domnului se revarsă cu deosebire în aceste zile de sărbătoare peste cei ce-și deschid inima spre El, lăudându-L și cântându-L împreună cu îngerii: «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie!*» (Lc. 2,14). Slujbele din aceste zile de sărbătoare ca și Colindele sunt expresia bucuriei negăite adusă de îngerii păstorilor din Betleem: «*Nu vă temeți. Căci iată vă binevestesc vouă bucurie mare care va fi pentru tot poporul; că vi s-a născut azi Mântuitor care este Hristos Domnul*» (Lc. 2,10). Ce dar mai mare putea să facă Dumnezeu oamenilor decât acela de a trimite în lume pe Fiul Său pentru ca să vindece orice rană și orice neputință, să steargă lacrima de pe toată față și să răscumpere din moarte! Si atunci cum să nu ne bucurăm de Nașterea lui Hristos! Cum să nu ne liberăm astăzi de toată povara păcatelor noastre, spovedindu-ne și împărășindu-ne cu Sf. Taine; să uităm toate relele pricinuite de semenii noștri

toare pentru fiecare din noi.

Iubiți credincioși,

Sfintii Părinți din primele secole ale Bisericii au exprimat scopul Întrupării Domnului într-o frază celebră, care a fost reluată din generație în generație: «**Dumnezeu s-a făcut om pentru ca pe om să-l îndumnezească!**». Aceiași Sf. Părinți, tâlcuind Scripturile în lumina Întrupării, învață că de fapt îndumneze-

rea omului și a lumii (cosmosului) este scopul însuși al creației. Dumnezeu a creat pe om după chipul Său în vederea asemănării sale cu El «*Fiți sfinți, că Eu, Domnul Dumnezeul vostru sunt Sfânt*» (Levitic 19, 2). Numai că primii oameni au abdicat de la această chemare și au preferat păcatul, adică înstrăinarea de Dumnezeu, în locul comununii cu El, singura cale care duce la sfîrșenie, adică la asemănarea cu Dumnezeu sau la îndumnezeire. Pentru a-i salva pe oameni din păcat și a-i atrage la Sine, Dumnezeu a ales calea supremei iubiri: a înomenirii Fiului Său de care El este nedespărțit. «*Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său, Cel Unul Născut, L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*» (In. 3, 16). Astfel, Fiul lui Dumnezeu «*a desertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor... s-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce*» (Filip. 2, 7-8). În persoana Mântuitorului Iisus Hristos, Dumnezeu și omul se întâlnesc într-o unire neamestecată și nedespărțită. Fiecare și păstrează propria fire și calitățile ei, dar nu juxtapuse una față de cealaltă, ci într-o perfectă interprtare sau sinergie Dumnezeu se smerește și

firii. Căci cine nu se lasă modelat de Hristos pentru a ajunge la asemănarea cu El va fi pervertit de păcat până la distrugerea firii în moarte sufletească și apoi moarte veșnică.

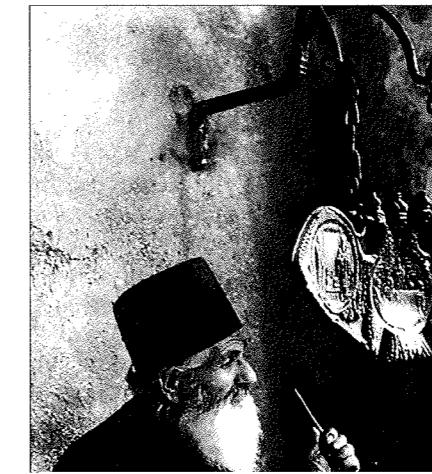
Iubiți credincioși,

Când auzim vorbindu-se de îndumnezeire, de desăvârsire sau de sfîrșenie, termeni sinonimi, nu trebuie să ne imaginăm că sfintii care au ajuns la această stare au fost în vreun fel «supraoameni» sau că au avut haruri cu totul

rățindu-și astfel sufletele de păcate, au fost buni și iertători și și-au pus sufletul pentru semenii lor, ca și pentru credința în Hristos pentru care mulți au pătimit mucenia. Sfinții s-au identificat cu Hristos și au putut spune împreună cu Apostolul Pavel: «*Nu mai trăiesc eu ci Hristos trăiește în mine*» (Gal. 2, 20). Astfel a rodit și s-a înmulțit harul lui Dumnezeu în sfintii pe măsura ostenelilor lor pentru curăție și sfîrșenie. Părintele Dumitru Stăniloae (†1993), de vrednică pomenire, scrie că îndumnezeirea omului înseamnă maxima sa umanizare. Am spus că păcatul, care în esență sa este egoism, închidere în sine și căutarea plăcerilor proprii, îl pervertește pe om și îl dezumanizează, tocmai pentru că îl scoate din comuniunea de iubire cu Dumnezeu și cu semenii săi pe care îi vede doar ca pe niște instrumente în folosul său. De aceea, străduința pentru sfîrșenie este o luptă continuă împotriva păcatului sub toate formele lui, cu gândul, cu cuvântul, cu lucrul sau cu simțurile. Pentru că păcatul ne închide, fără să ne dăm seama, într-o lume iluzorie, înșelătoare și insensibilă la nevoie semenilor noștri. Or, prin harul lui Dumnezeu, care ni se împărtășește prin Sf. Taine ale Bisericii, prin post și rugăciune, cu mul-

Postul Mare - călătorie spre Paști

Domnului; postul cel adevarat este înstrăinarea de răutăți, înfrânaarea limbii, lepădarea mâniei, depărtarea de poftă, de clevetire, de minciună, și de jurământul mincinos. Lipsirea de acestea este postul cel adevarat și bineplăcut. (Triod-Marti-Săptămâna înții a Postului). Postul Paștilor este cu adevarat o școală a pocăinței care trebuie frecventată de fiecare creștin an de an pentru a-și a-

pe niște aripi prin dumnezeieștile virtuți, să ne ferim de pornírile răutății râvnitoare de cele de jos; ca fiind purtători de lumină să vedem Paștile cele mari. (Triod - Miercuri-Săptămâna a treia a Postului).

În Biserica primelor secole, scopul principal al Postului era să pregătească pe creștinul nou convertit, adică pe catehumen, pentru Botez, care, în acea vreme, se săvârșea în timpul Liturghiei pascale. Dar, chiar și atunci cînd instituția catehumenatului dispăruse, scopul fundamental al Postului a rămas neschimbăt. De aceea, Paștele este întoarcerea noastră anuală la propriul Botez, pe când Postul este pregătirea noastră, pentru a realiza propria noastră «trecere» (pascha=trecere) către viață în Hristos. Prin Sfintele Taine dobândim viață în Hristos, prin stădanii proprii o adâncim și o păstrăm. Dragostea ne mână spre Dumnezeu, constituind viață însăși în Hristos. Ea începe cu depășirea propriei persoane și ieșirea din egoism. Transformarea care se realizează în fiecare dintre noi, are loc prin încorporarea lui Hristos în noi și a noastră în El. «Afinitatea» care se stabilește este mai mult decât moral-spirituală: este ontologică. Firea noastră întreagă: voință, trup, minte, sentiment, se transformă atât de mult încât noi devenim mădulare ale Trupului mistic al Domnului. Hristos devine un «al-

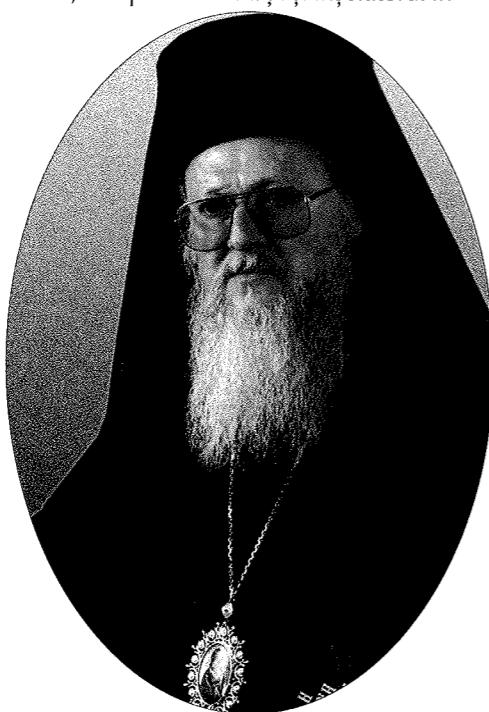
BARTOLOMEU I DE CONSTANTINOPOL, PATRIARH ECUMENIC DUHUL ORTODOX *

Ori de câte ori este cinstit în persoana Smereniei Noastre Tronul Ecumenic, suntem stăpâni de sentimente amestecate. Pe de o parte, de bucurie pentru recunoașterea slujirii îndelungate pe care Patriarhia Ecumenică, din harul lui Dumnezeu a împlinit-o în întreaga Ortodoxie și, pe de altă parte, de neliniște, ca nu cumva cinstea aceasta să fie înțeleasă ca adresată persoanelor, deși ea aparține Celui care dăruiește acestora viață și putere, adică Domnului nostru Iisus Hristos și Bisericii Sale Ortodoxe, care constituie un singur trup cu mai multe mădulare.

Primind această distincție de înaltă cinstire, acordată Smereniei Noastre, titlul de *Doctor honoris causa* al Facultății de Teologie a binecunoscutei Universități din Iași, considerăm a fi de la sine înțeles că în persoana noastră este cinstită istoria de aproape două mii de ani a Patriarhiei Ecumenice și Cel care de-a lungul atât de secole a păstrat-o în viață, uneori în condiții grele, Prea Înălțatul Proniator al tuturor, Dumnezeu Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfânt. De aceea, exprimăm mulțumirile noastre, mai întâi bunătății Dumnezeului nostru Cel în Treime, Cel care ne-a dăruit bucuria recunoașterii în același duh frățesc a lucrării sale mântuitoare, și, în al doilea rând, tuturor membrilor Corpului profesoral, care, prin hotărârea lor ne-au adus în acest loc al cunoașterii, pentru ca să petrecem frățește în același duh. Primim, de asemenea, cu mulțumire și plăcere cuvintele frumoase rostită aici și adresate Smereniei Noastre, în legătură cu persoana noastră sau cu Patriarhia Ecumenică.

Plinătatea și sobornicitatea Adevărului

Deoarece m-am referit la petrecerea frățească în același duh, să încercăm în continuare a vedea împreună căruia duh și apărținem noi și în ce duh suntem și petrecem împreună frățește. Este bine cunoscut că există mai multe feluri de duhuri și că noi dorim să fim purtătorii Duhului ortodox, să fim inspirați și îndrumați de acesta. Este, de asemenea, cunoscut că multe din aceste duhuri se prezintă în veșmânt ortodox, pentru a ne amăgi să le primim ca fiind ale noastre, deși în fond ele exprimă o stare de rătăcire de la adevărata viață ortodoxă.

Sanctitatea Sa BARTOLOMEU I

cercă să ne rătăcească în alte aspecte (teme), cunoscând că Domnul nostru a spus că cel care cade într-un singur punct devine vinovat în toate. Prin urmare, dacă vrăjmașul reușește să ne îndepărteze viață și numai de la un punct al Adevărului este ca și când ne-ar fi desprins de întreg Adevărul. Deoarece Adevărul este Domnul nostru Iisus Hristos, să cum însuși El S-a descoperit (Ioan 14, 6) și, prin urmare, cel care își întoarce fața sa de la un singur aspect al adevărului și identificarea acestora cu adevărul întreg sau

False dileme

Toate ezitările nu sunt nimic altceva decât selecția arbitrară a unei formulări sau a unui aspect al adevărului și identificarea acestora cu adevărul întreg sau

când și-ar întoarce fața de la întreg Domnul și Mântuitorul nostru. Această observație ne conduce la o primă și fundamentală trăsătură caracteristică a adevărului ortodox pe care trebuie să-l aprofundăm. Aceasta este sobornicitatea (catolicitatea).

Proclamând de fiecare dată când rostim Simbolul Credinței noastre credința în sobornicitatea Bisericii, înțelegem, de obicei, această sobornicitate ca exprimând brațele atocuprinzătoare ale Bisericii în care încap și care vor să cuprindă pe toți oamenii. Dar sobornicitatea (universalitatea) Bisericii Ortodoxe, așa cum este trăită de ea însăși, așa cum a fost trăită de Sfinții și Părintii Bisericii, este ceva mai cuprinzător, mai larg. Universalitatea duhului ortodox îmbrățișează și cuprinde, nu numai pe toți oamenii, ci și întreaga creație și întreg adevărul. Aceste două elemente ale universalității spiritului ortodox sunt uneori ignorante, ca de altfel și cel la care ne-am referit mai sus; consecința acestei ignoranțe este căderea de la duhul (spiritul) ortodox în alt duh, pe care am putea să-l numim, amintindu-ne cuvântul Apostolului Pavel, ca duh al fărâmății (împărății).

Pe bună dreptate se întrebă Apostolul Pavel: «*ș-a împărțit oare Hristos?*» (1Cor. 1,13). Răspunsul este desigur negativ. Nu este posibil ca Hristos să fie împărțit. Ar fi oare posibilă împărțirea lui Hristos, pentru ca unele aspecte să fie primite iar altele să fie respuse? Desigur, nu!

Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, «*prin care toate s-au făcut*» și încă «*bune foarte*», nu este posibil să vrea ca noi să împărțim (fărâmățăm) creația Lui, care este «*bună foarte*» în întregimea ei, și să primim, de exemplu, sufletul iar trupul să-l respingem, așa cum învățau unii din filosofii antici, sau să acceptăm spiritul și să respingem materia sa, să fim de acord cu viața monahală și să respingem viața conjugală, să primim faptele Mariei și să le respingem pe ale Martei; sau ceva să acceptăm și altceva să respingem.

cu cea mai importantă parte a adevărului. În limba greacă, din care și provine cuvântul «erezie» (ομερσις) sensul inițial al acestui cuvânt era acela de preferință. Duhul Ortodox, din acest punct de vedere, refuză preferința pentru unele aspecte din întregul vieții și învățăturii creștine și neglijarea sau respingerea altora. Efortul său continuu a constat în a ne convinge pe noi, credincioșii, ca «*și pe acestea să le facem și pe acelea să nu le lăsăm*» (Mt. 23, 23). Multe din dilemele care au fost exprimate de oameni au fost respuse de către Mântuitorul Hristos și de către Biserica Ortodoxă ca fiind false dileme. La întrebarea dacă trebuie să se dea tribut Cezarului sau nu, Mântuitorul răspunde într-o manieră care dovește că adevărul se află în afara acestei dileme. «*Dați Cezarului ce e al Cezarului și lui Dumnezeu, cele ale lui Dumnezeu*» (Mt. 22, 21).

La dilema: Sf. Scriptură sau Sf. Tradiție, care a chinuit și mai chinuie încă creștinismul apusean, Romano-catolicismul și Protestantismul, Biserica Ortodoxă răspunde: amândouă, și una și cealaltă.

Echilibrul ortodox

Pentru Biserica Ortodoxă, țelul nu este preferința selectivă, ci armonizarea părintilor, trăirea simultană, participarea în egală măsură și la una și la cealaltă, la «acestea» și la «acelele», echilibrarea complementară a lucrurilor, mersul înainte fără a face excluderi. De aceea se și cere o permanentă veghere, o obositore pază a mintii și controlul gândurilor. Preferința pentru un anume aspect (erezia) este o soluție facilă, o cale largă, care duce înăsă la pierzanie. Mersul permanent ca pe sărmă, despre care ne vorbește Sf. Grigorie, este calea cea strâmtă, în concentrarea mintii, cu atenția permanent treză, care duce la viață. Din acest motiv, pentru a evita unilateralitatea, spiritul ortodox ne atrage atenția prin intermediul teologiei apofaticice, că adevărul, în întregimea lui, se află dincolo de formularea catafatică, afirmativă, a lui, chiar și atunci când aceasta este corectă. Adevărul este exprimat prin definițiile dogmatice «*δογματικοὶ οὐοι*» dar nu este epuizat în acestea, nu se supune, nu poate fi cuprins de mintea și de limbajul omenești: depășește orice formulare și orice înțelegere a sa. De aceea toate formulările dogmatice trebuie să fie înțelese în chip dumnezeiesc. Orice percepție unilaterală și limitativă a adevărului dumnezeiesc nu exprimă spiritul ortodox.

Dumnezeul nostru, despre care Biserica Ortodoxă ne învață atât de multe lucruri prin afirmații pozitive, în cele din urmă

cii Ortodoxe este concepția iudaică legalistă a realității (lucrurilor). Aceasta își are originea în persistența cu care creștinii proveniți dintre iudei apelau la legea mozaică. Astfel s-a împrumutat de la caracterul unei înțelegeri juridice a relației omului cu Dumnezeu. Această concepție juridică nu exprimă spiritul ortodox, în ciuda faptului că a pătruns prin autoritate din Apus și în Biserica Ortodoxă a Răsăritului, în diferite regiuni.

Sf. Ap. Pavel, scriind Galatenilor, îi avertizează cu fermitate asupra faptului că cei care continuă să se justifice prin lege, se îndepătează de Hristos și că din har (Gal. 5, 4). Deoarece Domnul nostru Iisus Hristos ne dăruiește și nouă tot atât cât a dăruit și lucrătorilor din ceasul al unsprezecelea după har, din dragoste și nu din obligație, determinat de faptele noastre bune.

Dumnezeu nu ni se oferă în schimb a ceea ce. El este un Tată bun care se bucură de întoarcerea fiului risipitor și nu ține seamă cât a risipit și îi dătorează fiul pierdut care s-a aflat, ci sacrifică pentru el, fără nici cea mai mică reținere, vițelul cel gras. Dreptarea lui Dumnezeu nu constă în echilibru dintre greșeli și pedepse sau dintre fapte bune și răsplată lor, ci din restaurarea omului căzut și readucerea lui la frumusețea dintâi, în îmbrăcarea veșmântului dintâi. Acest lucru nu se realizează dintr-o dată, după modelul omenesc, prin plata unui preț de răscumpărare, ci printr-o intervenție a lui Dumnezeu în istorie, prin care Noul Adam, Cel întâi născut din morți, ne cheamă pe toți la pocință, după care urmează iertarea tuturor păcatelor celor ce se pocăiesc, preluând El, pe Cruce, greutatea și lanțurile și moartea și dând

Mărinimia lui Dumnezeu

Dar vrăjmașul nostru al tuturor, nu și epuizează strădaniile sale otrăvitoare numai pentru a ne convinge să facem selecții arbitrară din Adevărul cel întru Hristos. Încearcă să ne determine să acceptăm ca expresie a spiritului ortodox și atitudini care sunt categoric contrare acestuia. O astfel de atitudine, care a fost cu tare comăbtă de Ap. Pavel și de Părintii Bisericii

în schimb viață și încă din belșug. Astfel, tot ceea ce se referă la măntuirea noastră trebuie înțeles în chip dumnezeiesc, în ciuda faptului că este exprimat în limbaj omenesc, prin imagini luate din viața noastră, care în nici un caz nu poate fi comparată cu viața dumnezească.

Prin intermediul acestor expresii antropomorfice încercăm să înțelegem, deși numai ca «prin ghicitură», Adevărul măntuirii. Acest Adevăr însă nu poate fi cuprins în exemplele folosite, precum ștergerea datoriei, plata prețului de răscumpărare și altele asemenea. Așa cum am arătat mai sus, duhul ortodox nu se oprește la literă ci cauță duhul care a inspirat literă; nu și concentrează atenția asupra unei singure formulări, ci urmărește ca prin corelarea tuturor formulărilor să ajungă la adevărul întreg (integral), care este inclus în toate formulările, dar, cu toate acestea nu este circumscrisă în niciuna din ele și nici în toate la un loc, ci fiind mai presus de toate, și putând fi trăit «în parte» prin comuniunea cu Hristos. El nu poate fi conceput mental prin assimilarea exemplelor și formulărilor.

Spunând cele se mai sus nu anulăm utilitatea exemplelor și a formulărilor, ci semnalăm faptul că acestea sunt laptele, hrana necesară pentru vârsta prunciei, dar nu este hrana deplină, de care nu suntem încă vrednici. De asemenea, nu anulăm nici judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu, ci accentuăm ceea ce au scos în evidență și Sf. Părinti și anume, că dreptatea lui Dumnezeu există împreună cu milostivirea și cu iubirea Sa de oameni, care fiind puse în lucrare ce către harul divin o face ca și nevăzută în viața noastră pe cea dintâi.

Tăcerea grăitoare și dreapta chibzuință

Vorbind, deci, despre un atribut al lui Dumnezeu, nu subestimăm și nici nu negăm existența celoralte, pentru că într-o astfel de situație am ieși din spiritul ortodox al integralității, despre care am vorbit mai sus, că folosim posibilitățile limitate ale cuvântului omenesc, care nu ne îngăduie exprimarea simultană a tuturor. Acest lucru este posibil numai în starea de comuniune, de participare la Dumnezeu, când cuvântul tace iar mintea, cugetul, se transfigurează și existența se îndumnezește după har, verde ceea ce nu se poate vedea și aude ceea ce nu se poate auzi. Sf. Ap. Pavel ne spune că a auzit cuvinte care nu se pot grăbi și a văzut ceea ce ochiul nu a văzut niciodată, nici nu poate vedea, desigur, în afară de spațiu și de timp, dar în reali-

tate, în afară de orice îndoială dar mai presus de lume.

Dar spiritul ortodox nu este numai echilibrat în antiteză cu cel separator și preferențial sau eretic, nici numai cu cel al harului și darului în antiteză cu cel legalist (juridic). Este în egală măsură spiritul dreptei chibzuință (opθοφροστην) în antiteză cu spiritul raționalist (opθολογισμος).

Pare, desigur, greu de înțeles conceptul că pot fi contrarii doi termeni, deși ambii au ca prim element component aceași cuvânt care arată certitudinea. Deoarece, dacă ceva este corect, este corect pentru totdeauna și din orice perspectivă și nu poate fi contrar sîsej.

Diferența nu se referă însă la acest element component care arată justitia, ci are în vedere criteriul justitiei sau corectitudinii, în funcție de care ceva este socotit corect sau nu. Sî pentru că termenii trebuie să aibă un conținut acceptat convențional de către partenerii de dialog, pentru ca să poată fi posibilă înțelegerea între ei, definim sensul dreptei sau corectei chibzuință ca fiind aprecierea corectitudinii pe baza gândirii integrale, în sensul raționalismului ca fiind aprecierea corectitudinii pe baza cunoscutei ratio.

Se vede imediat că rațiunea este parte a gândirii integrale și că dreapta chibzuință este o noțiune cuprinzătoare, înzând și alte criterii în afară de cele ale rațiunii. Prin urmare, acceptarea rațiunii, adică a logicii umane, ca pe singurul criteriu al adevărului, anulează sobornicitatea (caracterul holistic), deoarece ignoră toate celelalte criterii și capacitatea de cunoaștere ale omului. În plus, păcătuiește față de revelația dumnezească a tuturor adevărurilor dumnezeiești care nu se supun logicii omenești.

Limitele încrederii în rațiune

Acest lucru nu este posibil să-l accepte spiritul ortodox. Deoarece acceptarea faptului că orice se supune controlului critic prin rațiune, este adevărat, îl face pe purtătorul acestei rațiuni, adică pe om, criteriu al adevărului. Aceasta aduce cu sine negarea lui Dumnezeu, din moment ce Dumnezeu nu poate fi dovedit logic, rațional; aduce cu sine orgoliul omului, dorința lui de a deveni superom și proclamarea faptului că - după logica lui - Dumnezeu a murit. Această situație schizofrenică a omului cu prea multă părere de sine îl caracterizează pe cel care se încrede exclusiv pe judecata sa. Această supralicitare proprie îl conduce pe om la desconsiderarea celorlați, la ignorarea lui Dumnezeu, și, în cele din urmă la desconsidera-

rea aproapelui.

După spiritul ortodox, rațiunea, logica umană este un instrument util și un dar al lui Dumnezeu către om, «*bun foarte*», dar cu condiția ca să fie folosit în limitele vocației sau ale misiunii sale. Nu poate fi însă acceptată drept criteriu tuturor. Există drumul Damascului și în timpul străbaterii acestui drum există posibilitatea dialogului direct și personal, și întâlnirii cu Dumnezeu în persoana lui Iisus Hristos. Există har care adevărește (confirmă) ceea ce simte inima. Există împărtășire (comuniune) personală cu energiile necreate ale dumnezeirii, pe care au trăit-o Sfinții și pe care nu o pot experimenta cei care se încredință în propria lor rațiune. Există iubirea care deschide multe uși ale cunoașterii superioare și credința care poate pătrunde la lucrurile nevăzute. Omul care are spiritul (duhul) ortodox al dreptei gândiri nu este posibil să ignore toate aceste lucruri, deoarece el nu se supune controlului exclusivist al rațiunii.

De altfel, dacă le separăm în profunzime, vom vedea că logica umană pleacă de la anumite axioame, care în mod arbitrar se învrednicește de un prestigiul și de recunoaștere generală. Dar dacă înlăcuim aceste axioame cu altele, aşa cum au făcut unii matematicienii care au înlăcut axioamele geometriei euclidiene, vom ajunge la alte concluzii. Prin urmare, dacă omul este acela care pune temelia propriei sale logici este responsabil și de concluziile la care ajunge.

Temelia între Hristos sau «logica» lui Dumnezeu

În Biserică Ortodoxă însă, altă temelie nu poate nimeni să pună în afara aceleia care a fost pusă, care este Iisus Hristos (1 Cor. 2, 11). Sî noi creștinii ortodocși avem absolută încredere în această temelie. Aceasta pentru că știm că Hristos ne-a iubit pe noi până la moarte și s-a răstignit pentru noi. Asemenea lucru nici unul dintre raționaliști nu a făcut pentru noi. Totuși, Duhul nostru nu se luptă pentru a nimici argumentele răufondate ale raționaliștilor, ci își continuă drumul său. În felul acesta, nu se supune raționalismului și nici nu se angajază în disputa raționalistă zadarnică și neroditore. Care este, de altfel, valoarea logicii umane în fața logicii lui Dumnezeu, de care s-au împărășit Sfinții? Dumnezeu ne spune prin gura profetului Isaia, că de departe este cerul de pământ, atât de departe sunt judecările noastre de gândul lui Dumnezeu (Isaia 55, 9). Iar un gânditor al zilelor noastre scrie: Cât de departe este logica maimuței de logica

unei om de mijloc, atât de departe este logica acestuia din urmă de logica unui geniu uman. Sî desigur, adăugăm noi, nu există măsură de măsurat a distanței dintre logica omului, fie chiar și genială, și logica lui Dumnezeu.

Logica, de altfel, prelucrează date, informații. Astăzi, când cunoașterea a crescut foarte mult, ni s-a certificat din punct de vedere științific că în oricare dintre domeniile de cercetat, sunt mult mai multe lucruri pe care nu le cunoaștem, decât cele pe care am ajuns să le cunoaștem deja. În consecință, oricare dintre concluziile la care a ajuns prelucrarea logică a datelor pe care le cunoaștem până acum, este amenințată de erzia neluării în calcul - din imposibilitarea de a face - a informațiilor care nu s-au descoperit încă. Toate acestea înseamnă că siguranța logicii noastre și credința în stabilitatea ei nu pot fi absolute, ba mai mult, riscul răsturnării oricărui concluzii științifice venit din eventualitatea unor noi descoperiri în domeniul, necunoscute până atunci, care în mod obligatoriu aduce cu sine reformularea concluziei, stă deasupra acesteia precum sabia lui Damocles.

Dacă, prin urmare, concluziile prelucrării logice a informațiilor sunt meteorice, chiar și în cadrul naturii materiale, dacă este studiată de pe o bază mai stabilă, oferită de științele pozitive, cu cât mai mult prelucrarea logică a datelor ce țin de viața duhovnicească necunoscute în cea mai mare parte, chiar și pentru oamenii de știință! Cei care au experiența cunoașterii duhovnicești afirmă prin gura Sf. Ap. Pavel că omul duhovnesc, nu intelectual zilelor noastre, ci cel care face experiența vietii duhovnicești în Hristos «toate le judecă, acesta însă de nimeni nu poate fi judecat» (1 Cor. 2, 15).

Înțelepciunea netrecătoare a Bisericii

Ceea ce caracterizează raționalismul ca fiind instrumentul absolut al cunoașterii - rațiunea - nu este decât un instrument relativ de cunoaștere, potrivit numai pentru dobândirea cunoașterii veacului acestuia, care continuă se reconsideră și se reformulează. Pentru aceste motive Sf. Părinte ai Bisericii Ortodoxe urmând Apostolului Pavel, socotesc cuvintele înțelepciunii omenești insuficiente pentru a examina adevărurile dumnezeiești, care sunt exprimate «*prin arătarea duhului și a puterii lui Dumnezeu*» (1 Cor. 2, 4). Ei folosesc însă și argumentarea logică pentru a demonstra lipsa de logică a diferențelor ereziei.

Înțelepciunea Bisericii nu este, însă, înțelepciunea acestui veac, ci înțelepciuni-

nea lui Dumnezeu (1 Cor. 2, 7), descoperită nouă de Duhul Acestuia (1 Cor. 2, 10). «*Iar noi nu am primit duhul lumii, ci Duhul lui Dumnezeu, pentru ca să cunoaștem cele dăruite nouă de Dumnezeu. Pe care le și spunem nu în cuvințe învățate din înțelepciunea omenească, ci din cuvintele învățate de la Duhul Sfânt, lămurind oamenilor duhovnicești lucrurile duhovnicești*» (1 Cor. 12-13).

Universalitatea Duhului ortodox

Am putea să vorbim mult despre diferențe manifestări ale duhului ortodox în antiteză cu rătăcirile de la acest duh. Astfel, de exemplu, o consecință a universalității duhului ortodox și o manifestare parțială a acestuia este ecumenicitatea sa, care se opune și intenționalizării exagerate, dar și îngustimii șoviniste, ca să ne exprimăm aristotelic. Duhul ortodox recunoaște drept pozitiv identitatea proprie a popoarelor și nu urmărește anularea acesteia, dar nu o acceptă ca fiind mai presus de Adevărul lui Hristos. O altă manifestare a universalității (sobornicității) duhului ortodox este lucrarea pentru măntuirea întregii lumi și nu numai a propriei noastre persoane. Așa cum învață Sf. Părinte și cum confirmă practica liturgică a Bisericii, Ortodoxia se roagă cu orice prilej pentru totă lumea, pentru cei vii și pentru cei adormiți, pentru cei prezenți și pentru cei ce lipsesc, pentru cei drepti și pentru cei păcătoși, pentru unitatea și binele comun al tuturor, dorind ca să nu ajungem la desăvârsire fără aceștia. Rugăciunile se extind referindu-se la cei botezați și la cei care au adormit în nădejdea vieții veșnice și care locuiesc în toate satele și orașele, cuprind atât pe cei care nu se află în Biserică Ortodoxă cât și pe cei care nu mai pot participa la Taina Cinei Domnului.

Alte atribute ale duhului ortodox

Nefiind posibil în limitele timpului să ne referim la fiecare dintre atrubutele duhului ortodox ne mulțumim numai să le enumerăm. Astfel duhul ortodox este duhul adevărului, al vieții, al libertății, al înfirierii, al bucuriei, al optimismului, al credinței, al încrederii, al nepătimirii, al neiubirii de sine, al iubirii, al frățietății, al iubirii de oameni, al respectului, al dreptății, al învierii, al biruinței, al păcii, al măntuirii și al multor asemenea acestora, nu e posibilă din cauza timpului. A fi ortodox nu înseamnă numai a primi învățătura dogmatică ortodoxă, ci a te și conforma și a te lăsa inspirat de duhul ortodox și a rea-

liza ethosul ortodox. Numai atunci Ortodoxia noastră devine Ortodoxie în fapte plăcută lui Dumnezeu și atrăgătoare pentru semenii noștri.

Pentru a ne convinge de faptul că **acesta** este duhul ortodox cel dorit de Dumnezeu și anunțat încă din Legea Veche, să repetăm aici cuvintele înțelepte ale lui Solomon:

«[înțelepciunea este] duhul înțelegerii, sfânt, fără pereche, cu multe laturi, nepământene, ager, pătrunzător, neîntinat, preânțelept, fără de patimă, iubitor de bine, ascuțit, neoprit, binefăcător, iubitor de oameni, neclintit, temeinic, netulburat, atotputernic, atoateveghetor și răzbătând prin toate duhurile iste, curate și oricât de subțiri. Pentru că Înțelepciunea este mai sprintenă decât orice mișcare, ea pătrunde și își face loc pretutindeni prin curăția ei. Ea este suflul puterii lui Dumnezeu, ea este curata revărsare a slavei Celui Atotputernic, astfel cu nimic nu poate să o întristeze. Ea este strălucirea luminii celei vesnice și oglinda fără pată a lucrării lui Dumnezeu și chipul bunătății Sale. Fiindcă este una, toate le poate, și, rămânând una cu sine însăși, ea toate le înnoiește, și răspândindu-se prin veacuri, în sufletele sfintelor, ea întocmește din ele prietenii ai lui Dumnezeu și prooroci. Cu adevărat Dumnezeu nimic nu iubește fără numai pe cel ce petrece întru înțelepciune. Ea este mai frumoasă decât soarele și decât toată orânduirea stelelor, dacă o pui alături cu lumina, Înțelepciunea o întrece. Fiindcă după lumină urmează noaptea, pe când Înțelepciunea rămâne nebioruită în fața răutății» (Înțelepciunea lui Solomon 7, 22-30).

Să reținem: **«Înțelepciunea rămâne nebioruită în fața răutății»** și acesta să fie și ultimul cuvânt al simpozionului nostru duhovnicesc de astăzi:

Înțelepciunea cea de la Dumnezeu a creștinului ortodox nu este biruită de răutate.

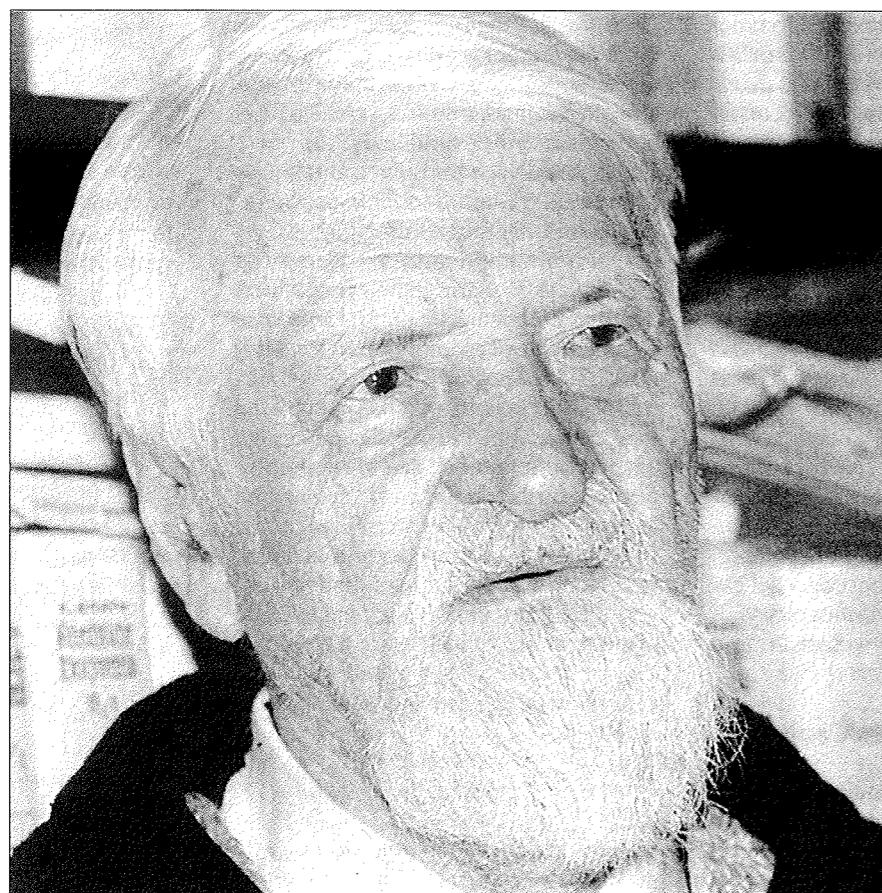
* Discurs ținut cu prilejul titlului de Doctor honoris causa al Facultății de Teologie a Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași, 15 octombrie 1997, preluat din «Vestitorul Ortodoxiei» Nr. 189, 1-15 octombrie 1997.

PĂRINȚELE DUMITRU STĂNILOAE

Trebuiență de iertare și de înnoire în Biserică*

Mântisorul Iisus Hristos a legat în mod indiscutabil iertarea noastră din partea lui Dumnezeu de iertarea pe care noi trebuie să o acordăm celor care ne-au greșit (în rugăciunea «*Tatăl nostru*» și la sfârșitul parabolei despre cei doi datornici, Matei 18, 35). În realitate, păcatele pentru care cerem iertare lui Dumnezeu sunt, în cele mai multe cazuri, rele făcute oamenilor. În consecință, noi trebuie să cerem iertare pentru aceste păcate nu numai lui Dumnezeu, ci și celor care au fost răniți prin aceste păcate. Astfel, Dumnezeu nu ne iartă (Mt. 5, 23-26). Totdeauna noi găsim înapoi oamenilor cărora le-am făcut vreun rău pe Dumnezeu, și totdeauna, când am păcătuit împotriva lui Dumnezeu, pe oameni. Căci disprețind pe Dumnezeu, noi am sfărâmat un resort moral între oameni dându-le un rău exemplu prin purtarea noastră. Omul care nu se comportă cu sensibilitate față de Dumnezeu nu se comportă cu sensibilitate nici față de oameni și contribuie la creșterea insensibilității oamenilor față de Dumnezeu și întreolaltă.

Acesta este un motiv pe care Dumnezeu condiționează iertarea pe care ne-o acordă El pentru păcatele față de El, la cerea iertării noastre față de semenii noștri. Dar dacă pentru ca iertarea din partea lui Dumnezeu noi avem nevoie de iertarea celorlalți oameni, ceilalți au de asemenea nevoie de iertarea noastră pentru ca să obțină iertarea din partea lui Dumnezeu.

Părintele Dumitru Stăniloae (1903-1993)

El e departe, sau ni se impune în oarecare fel prin măreția Sa și noi recunoaștem fără dificultate teoretică dependența noastră de El. Dar e foarte greu chiar pentru noi, cei credincioși, să renunțăm la atitudinea de dispreț față de oamenii care nu ne impun vizibil prin valoarea lor, ba chiar ne supără cu anumite slăbiciuni ale lor.

Iar între iertarea pe care să o dăm altora și trebuința de a le cere iertare, ultima este și mai grea. Pentru că prin cerea

de iertare pe care alții ne-o adresează ni se pare că ei se umilesc în fața noastră, sau se pun într-o situație care flătează orgoliul nostru. De aceea lucrul cel mai greu pentru noi este să cerem iertare. Pentru că aceasta implică o coborâre a noastră, sau ni se pare că este o coborâre de pe soclul aparent al superiorității noastre, recunoașterea că suntem și noi într-o dependență față de ei.

E aceeași mândrie care se ascunde în dosul refuzului nostru de a ierta și îndărătul greutății noastre de a cere iertare. Dar iertând, ni se pare că n-am renunțat la totă mândria noastră. Numai dacă mergem mai departe, până la cerea iertării, am doborât ultima rămășiță a orgoliului nostru. Numai în acest caz inima noastră să a muiat sincer, fără nici un motiv impur. Refuzul iertării și ezitarea de a cere iertare ține inima noastră într-o stare de rigiditate, de nedeplină umanitate. Răul altuia față de noi, menținut în memoria noastră, este o necurătie păstrată în noi, care ne intoxica ne-

otrava scorpionului se răspândește în corpul întreg a celui care a fost mușcat și atacă inima lui, la fel este cu răutatea inimii față de aproapele: otrava îi rânește, amenință sufletul».

Dar la fel ne tulbură și răul pe care l-am făcut altora. El ne face neliniștiți. El ne împiedică, de asemenea, să privim cu ochi direcți și limpezi la acela. La fiecare întâlnire cu el, suntem jenați de bănuiala cu care ne întâmpină, din cauza amintirii răului pe care îl-am făcut. Mândria mă împiedică să purific relațiile mele cu el. Numai cererea de iertare ne poate aduce pe amândoi la relații deschise, directe, nejenante.

Păcatele față de Dumnezeu sunt numeroase și neîntrerupte. Pentru că tot ce am vine de la Dumnezeu și ar trebui să-l fac dar Lui și celorlalți oameni. Și ar trebui să-l laud totdeauna prin cuvinte și prin faptele mele pentru darurile Sale. Dar eu nu o fac. Pocăința mea trebuie să fie, din cauza aceasta, neîntreruptă. Și tot așa cererea de iertare a Lui, sau cererea milei Lui. De aceea călugărul răsăritean cere, într-o rugăciune neîncetată, mila lui Dumnezeu. De aceea Sf. Antonie cel Mare, mai cere și pe patul de moarte timp pentru a se pocăi. Și întrucât păcatele față de Dumnezeu sunt în același timp și păcatele față de oameni și, invers, păcatele față de alții sunt și ele neîntrerupte, și noi trebuie să cerem acestora totdeauna iertare.

În orice caz, este greu să spun despre un moment sau altul al relației mele cu un semen al meu că am procedat într-un mod ireproșabil, sau că am făcut tot binele pe care-l puteam face față de toți oamenii pe care i-am întâlnit. De aceea, când unul din ei îmi reproșează o atitudine, despre care nu știu că a fost rea, nu pot respinge acest reproș, ci trebuie să mă recunosc vinovat. Eu am săvârșit cel puțin greșala de a da impresia că sunt vinovat de ceea ce mă acuză. Avva Isaia zice: «*Dacă fratele tău, din pricina nerăbdării îți mai spune un cuvânt de reproș, suportă-l cu bucurie; căci de te vei cerceta după judecata lui Dumnezeu, vei vedea că ești vinovat*».

Îmi este greu să spun că în indispozițiile care apar și durează aproape întotdeauna între oameni, în mijlocul cărora mă aflu și eu, nu am nici eu o parte de contribuție. Îmi este greu să spun că în comportarea mea și în gândurile și cuvintele mele față de alții totul e bun și că am putut evita să mă fac vinovat de a nu da altora toată atențunea pentru a nu le lăsa impresia că sunt indiferent față de ei. Toți păcătuim mult împotriva tuturor. Pentru aceasta trebuie să facem pocăință pentru toată comportarea noastră ne-

satisfăcătoare față de toți. Pentru aceasta cerem totdeauna preoților să ne pomenească la Sf. Liturghie, sau cerem tuturor celor pe care îi întâlnim să se roage pentru noi, după cum și noi avem datoria să pomnim în rugăciunile noastre pe căt e cu putință, pe toți cei pe care îi cunoaștem și în general pe toți oamenii.

În rugăciunile noastre pentru ei este implicată și iertarea pe care le-o acordăm pen-

tru eventualele lor greșeli față de noi și în cererea pe care o facem altora de a se ruga pentru noi este implicată și cererea noastră ca ei să ne ierte. Ne rugăm și pentru morții cunoscuți și prin aceasta noi le acordăm iertarea noastră și voim să ne asigurăm după moartea noastră de rugăciunile celor care vor rămâne în viață după noi și în general de ale Bisericii și prin aceasta noi le cerem să ne acorde iertarea după moartea noastră și aceasta nu o singură dată, ci cât vor trăi. Ne rugăm pentru strămoși, pentru fiecare suflet răposat întru credință și voim ca de o astfel de rugăciune să avem și noi parte, cât va dura lumea. Chiar indiferență față de morți este un păcat care ne neliniștește.

Relațiile directe sau indirecte între toți oamenii poartă în ele imperfecțiuni ale tuturor, și de aceea noi voim ca cel puțin în Biserică aceste relații, care du reză și după moarte, să poarte în ele cererea și darul reciproc al iertării și rugăciunea tuturor pentru toți. Pentru ca Dumnezeu să ne ierte pe toți.

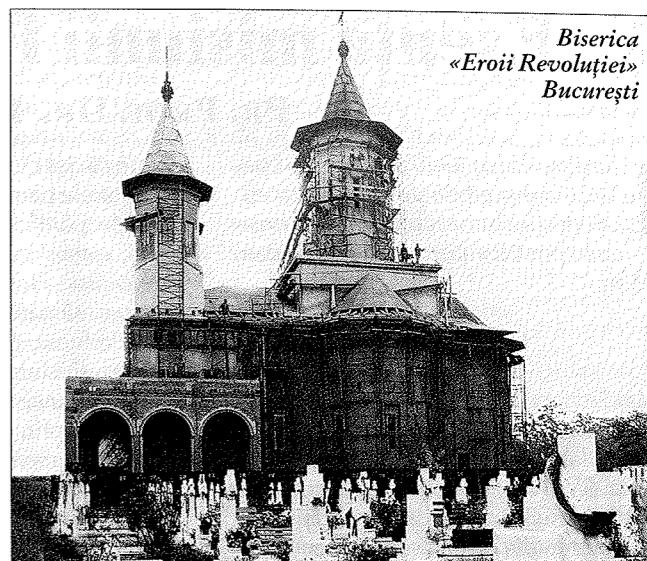
Acesta este un aspect esențial al sobornicității Bisericii. Biserica se purifică neîncetat în această rugăciune a tuturor pentru toți, în această pocăință pe care toți o acordă totdeauna tuturor. Puritatea sau sfîntenia Bisericii este un aspect dinamic al Bisericii. De aceea, păcătoșii nu sunt excluși din Biserică. Nu există în ea membri fără de păcat, dar toți sunt prinși în tensiunea purificării prin pocăință, prin iertarea cerută și acordată reciproc și prin rugăciunea tuturor pentru toți, adresată lui Dumnezeu, ca să-i ierte pe toți. Biserica însăși nu este o societate fixă, nemîșcată ci o comunitate în mișcarea oamenilor care păcătuiesc, dar care, în același timp, se curățesc prin rugăciunile unora pentru alții, nu de păcate abstractive, ci de păcate concrete, de fap-

te nedesvârșite și indiferente, concrete, ale persoanelor concrete. E o familie vie, în care apar în fiecare moment indispoziții, dar care sunt depășite, spălate în marea iubirii reciproce ale membrilor ei. Toți păcătuiesc, dar toți contribuie la curățirea lor prin cererea de iertare, prin darul iertării, prin rugăciunea comună și reciprocă pentru iertarea lor. Starea de păcat nu prinde consistență. Cei care au păcătuit nu pot rămâne în indiferență; ei sunt împinși să ceară iertare. Duhul Sfânt este factorul vieții interpersonale care se mișcă spre curăție, care nu se împacă cu rigiditatea relațiilor în Biserică. El este Duhul libertății și de aceea nu se împacă cu rigiditatea, cu fixitatea relațiilor, produsă și întreținută de mândria care cere și nu acordă iertarea. Acolo unde stăpânești pasiunile, deși acestea apar foarte mobile, stăpânește o rigiditate, o lipsă de libertate, libertate pe care numai Duhul poate aduce prin flexibilitatea pe care o dă oamenilor de a ierta și a cere iertare, ridicându-se deasupra mândriei și a celorlalte pasiuni egoiste.

Biserica se reînnoiește astfel datorită Duhului Sfânt, prin iertarea și rugăciunea reciprocă. Ea se reînnoiește continuu prin refacerea legăturilor interioare ale iubirii între membrii ei. Ea reface, cu alte cuvinte, unitatea ei interioară, simfonicitatea, sobornicitatea ei.

Una din forțele Bisericii de a se purifica, de a se reînnoi și de a reface unitatea ei lăuntrică în legăturile ei simfonice în Hristos se manifestă în imposibilitatea sufletelor creștine de a suporta păcatul și răul pricinuit altora, constă în trebuința de a cere iertare și de a acorda iertare. În aceasta se manifestă taina persistenței și a reîntineririi ei necurmărate.

*din *Schimbarea la Față*, Nr. 3 / decembrie 1997, p. 8

Biserica
«Eroii Revoluției»
București

Esența misiunii Bisericii, ieri și astăzi

PR. PROF. DR. DUMITRU POPESCU

La sfârșit de mileniu asistăm la o confruntare acerbă între două concepții despre lume, cu influențe considerabile pentru viitorul societății în care trăim.

Omul autonom

Mai întâi, este vorba despre o **concepție autonomă** a lumii, care s-a manifestat cu intensitate deosebită începând cu secolul al XVIII-lea, cunoscut ca secolul Iluminilor (Aufklärung), care a eliminat pe Dumnezeu din creația văzută, pentru a-l izola într-o transcendență inaccesibilă. La originea acestei concepții deiste și autonome a lumii se află o gravă eroare a teologiei creștine raționaliste, care a confundat, aşa cum a arătat Adunarea Generală a Conciliului Ecumenic al Bisericilor de la Camberra (1990), transcendența lui Dumnezeu cu absența Sa din creație. Potrivit acestei concepții, Dumnezeu a fost necesar numai ca să creeze lumea, fiindcă după aceea, în virtutea unor cauze secundare imanente, separate de Cauza lor primă transcendentală, funcționează ca o mașină în mod independent și autonom de Dumnezeu. Pe această cale, omul, care a lăsat locul lui Dumnezeu pe pământ, a dobândit o putere tehnologică fără egal în istoria omenirii, dar și-a pierdut puterea spirituală, devenind prizonierul patimilor în propria ființă. Procesul de secularizare i-a permis omului contemporan să dobândească victoria științifice neașteptată, dar acest om este trist, fiindcă trăiește cu sentimentul vidului spiritual provocat de absența lui Dumnezeu. Aceasta este concepția despre lume și cultură care predomină în noile structuri europene, și care tinde să marginalizeze religia. Multă economie și prea puțină rugăciune.

Energiile necreate sau taina prezenței lui Dumnezeu

A doua concepție despre lume este specifică teologiei noastre ortodoxe, cu adânci rugăciuni în solul biblic, și ea afirmă în mod paradoxal, atât transcendența lui Dumnezeu față de lume, cât și prezența Sa imanentă în lume. Dumnezeu este transcendent față de lume, după ființa Sa necreată, dar este prezent în lume prin energiile Sale necreate. Ca să folosim o imagine plastică folosită adesea în teologia răsăriteană, am putea

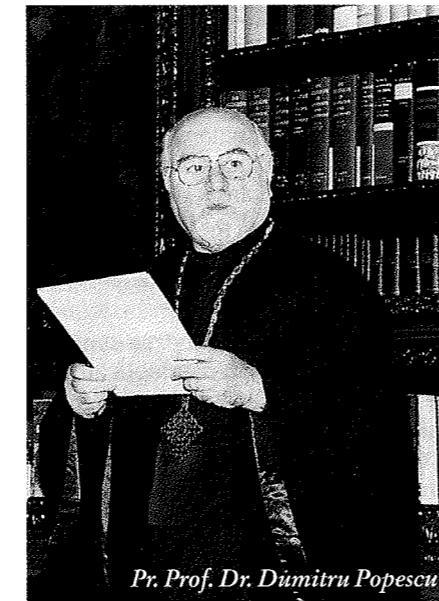
spune că aşa cum soarele există dincolo de hotarele pământului, dar se face prezent pe pământ prin razele lui de lumină, viață și căldură, tot astfel și Soarele cereșc, Hristos, Fiul lui Dumnezeu Întrupat, rămâne Unul din Treime, dincolo de lume, dar este prezent în viața Bisericii și a lumii prin energiile necreate ale Dumnezeirii care se împărtășesc de la Tatăl, prin Fiul în Duhul Sfânt ca să conducă lumea spre cerul și pământul nou al Împărației lui Dumnezeu. Prezența Duhului în lume, atât la creația ei (Geneza 1, 2), dar și revenirea Duhului în creație, ca Duh Sfîntitor, în ziua Cincizemii, când s-a coborât cu vuiet mare peste Apostoli și creație, arată că lumea nu este destinată secularizării, în virtutea absenței lui Dumnezeu din creație, ci transfigurării ei în Hristos și Biserică prin lucrarea Duhului. Căci dacă vei trimite Duhul Meu, față pământului se va înnoi (Ps. 103, 31). Împotriva oricărei tendințe autonome a omului sau creației față de Dumnezeu, care nu înseamnă decât o repetare a păcatului lui Adam, teologia răsăriteană a afirmat și trebuie să afirme cu toată hotărârea dimensiunea cosmică a măntuirii în Hristos.

Caracterul global al sfidării culturii autonome

Sunt numeroase sfidări pe care cultura autonomă, a absenței lui Dumnezeu, o adreseză mesajului creștin de astăzi și de mâine. Gravitatea acestor sfidări constă mai cu seamă în caracterul global - om, societate, cosmos - al acestei concepții cosmologice autonome.

O fundamentală mutare a accentului

Datorită conflictului pe care l-a avut cu teologia apuseană, cultura iluministă a deplasat centrul de interes al omului contemporan de la **Dumnezeu și credință, la rațiunea autonomă și știință**. Gânditorii iluministi vorbeau de epoca lor ca de o epocă a rațiunii. Prin rațiune înțelegeau esențial acele forțe analitice și matematice prin care omul poate ajunge (cel puțin în principiu) la o înțelegere completă a realității în toate formele ei și să devină astfel stăpânul deplin al naturii. Nu mai este permis ca Revelația divină, ca vechea tradiție sau dogma sacră să mai aibă dreptul de a controla exercițiul științei. Immanuel Kant, referindu-se la esența iluminismului, a spus că aceasta

Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu

criză spirituală de proporții. După cum observă și un teolog englez așteptările secolului al XVIII-lea nu s-au realizat. Știința a dobândit victoria dincolo de așteptările secolului al XVIII-lea, dar lumea care a rezultat nu pare să fie mai rațională decât cea pe care au cunoscut-o veacurile precedente. Meru mai multă lume din cadrul națiunilor celor mai puternice de pe pământ se simte fără ajutor în ghearele unor forțe iraționale pe care nu le mai pot controla și care tind să destabilizeze religia și cultura². Asistăm astfel la un paradox care pune în evidență atât grandoarea cât și slabiciunea științei iluministe. Pe de o parte, știința i-a permis omului să domine lumea exterioră, dar pe de altă parte, l-a transformat, pe planul vieții spirituale și interioare, în sclavul instinctelor alterate de păcat. **Progresul științific** a fost însoțit de o tot mai acută **criză spirituală**, tocmai atunci când omul are nevoie de putere spirituală pentru a împiedica ca tehnica să nu se transforme din **tehnica pusă în slujba vieții, în tehnica pusă în slujba morții**. Pentru mulți oameni tehnologia constituie mijlocul prin care omul se poate dispensa de Dumnezeu, dar prin această autonomie omul își pierde libertatea interioară și intră sub influența forțelor obscure. Nu este întâmplător dacă în multe părți ale lumii civilizate se vorbește astăzi despre "întoarcerea lui Satan".

Distrugerea sensului existenței umane

Caracterul imanentist al culturii autonome și secularizate se descoperă cu precădere în teoria evoluționistă care însearcă să explice originea vieții și dezvoltarea ei pe pământ prin intermediul unor cauze naturale care fac abstracție de intervenția lui Dumnezeu în creație. Cu toate că se înfățișează ca o teorie științifică, ea face apel, pentru a explica evoluția vieții pe pământ, la cauze neștiințifice și iraționale, cum ar fi hazardul sau întâmplarea. După cum arată un laureat al Premiului Nobel, gânditorii materialiști au atribuit mecanismului orb al evoluției mai multe miracole, coincidențe improbabile și minuni, decât i-au atribuit vreodată lui Dumnezeu toți teologii din lume.³ Am crezut că după prăbușirea comunismului vor dispărea și teoriile evoluționiste. Dar nu numai că nu au disparețut, dar continuă să facă carieră victoriuoasă și astăzi în anumite medii științifice, tributare unei culturi autonome și secularizate, contribuind în mare măsură ladezorientarea spirituală și morală a societății. Primejdia imensă pe care evoluționismul

rului lor reductionist, să trăiască într-un mediu artificial. Are dreptate Schelling când afirmă că *omul prometeic nu recunoaște concretul real așa cum a fost zidit el de către Dumnezeu, ci caută să dea formă realității după chipul și asemănarea sa, ca să trăiască astfel suveran și obstinat într-o lume de ideal și vis, adică într-o lume artificială*⁴.

Două sisteme

Două dintre aceste **sisteme**, promovate de epoca iluministă, este fie cel individualist sau **capitalist**, fie cel colectivist sau **socialist**. Între ele există o mare diferență: în timp ce sistemul colectivist caută să scufunde omul în masa anonimă a naturii, în numele egalității și economie puternic centralizate, sistemul capitalist ridică individul deasupra societății, în numele libertății și al inițiativei particulare. Dar dincolo de aceste diferențe fundamentale care dau căstig de cauză capitalismului față de comunism (din punct de vedere economic) există și asemănări izbitoare între ele. Aceasta fiind că și unul și altul așeză egalitatea și libertatea deasupra omului și societății și se înfățișează ca sisteme impersonale, reducționiste și artificiale, generatoare de nedreptate socială, fiindcă unul nu vrea să stea de libertate, altul de egalitate. Știm că unul promovează democrația, altul dictatura, lucru extrem de important, dar ne găsim în față a două sisteme raționaliste care nu vor să stea nimic despre comunitate și iubire, de valorile spirituale. **Legea profitului** anulează de la bun început **legea iubirii de aproape**.

Chemarea omului la comuniune

Valoarea imensă a viziunii asupra lumii (cosmosului, cum spun grecii) ca fiind

dere spiritual și moral, pentru ca știința să rămână permanent în slujba vieții. Și este surprinzător să descoperi astăzi, după secole de rătăcire, aşa cum vom vedea mai târziu, că știința începe astăzi să se reverse în eternitate.

O sinteză duhovnicească

Cosmologia teonomă exclude din principiu atât creaționismul cât și evoluționismul, fiindcă dincolo de opoziția radicală dintre ele, ambele teorii sunt

creația lui Dumnezeu constă în faptul că dincolo de orice sistem și ideologie impersonală, pornește de la existența comuniunii supreme, mai presus de fire, a Sfintei Treimi, aşa cum este mărturisită de Simbolul de credință al Bisericii nedespărțite. În lumina trinitară ne dăm seama că omul n-a fost creat pentru **autonomie** față de Dumnezeu, ci pentru **comuniune** cu Creatorul său, ca să se împărtășească de viață veșnică divină. Starea de autonomie a omului față de Dumnezeu reprezintă starea alienată a omului care prin propria libertate și-a pierdut libertatea după Dumnezeu, devenind pradă ușoară în ghearele forțelor întunericului. Întreaga operă de măntuire a lumii înfăptuită de Fiul lui Dumnezeu întrupat Iisus Hristos și încununată cu pogorârea Duhului Sfânt la Cincizecime urmărește un singur scop, să-l ajute pe omul credincios să depășească starea de autonomie în care l-a scufundat păcatul, pentru a se înălța prin Biserică la viața de comuniune cu Sfânta Treime, izvor de nemurire și fericire veșnică.

În vizionarea patristică și biblică omul a fost chemat să fie inel de legătură între lumea creată și cea necreată a lui Dumnezeu în Hristos. Zidit după chipul lui Dumnezeu, omul este menit să se înălțe la asemănarea cu Dumnezeu, fiindcă taina vieții lui netrecătoare rezidă în Dumnezeu, după chipul persoanelor trinitare care trăiesc și există una prin alta, aşa cum ne-a arătat Însuși Mântuitorul (In. 17, 21). Știința ca și tehnica n-au fost date de aceea omului ca să devină autonom și să se dispenseze de Creatorul său, fiindcă se prăbușește spiritual, ci ca mijloace de dialog între om și Dumnezeu, spre lauda Ziditorului și desăvârșirea făpturii. Întreaga creație constituie prin ea însăși mijlocul de dialog care permite omului să-l descopere pe Dumnezeu și să progezeze din punct de ve-

Sfânta Treime: programul social al Bisericii

S-a spus adesea despre Ortodoxie că favorizează mila și filantropia, dar evită să promoveze acumularea de bunuri ma-

teriale, de bogăție pământească, aşa cum s-ar întâmpla în alte confesiuni creștine. Astfel de acuzații masive conțin o parte de adevăr, dar și o parte gravă de eroare.

Partea de adevăr este că spiritualitatea răsăriteană nu l-a sfătuit niciodată pe credinciosul creștin să se lanseze într-o cursă frenetică după bunurile materiale, fiindcă aceste lucruri nu pot satisface setea de absolut a ființei umane, fiindcă sunt bunuri trecătoare, și pentru că această cursă infernală după bunurile trecătoare produce în sufletul omului vidul spiritual și spaima neantului. Mântuitorul Hristos ne-a învățat să adunăm comori în cer, fiindcă acolo vor rămâne netrecătoare și veșnice. Partea de eroare constă în faptul că Biserica Răsăriteană n-a condamnat niciodată bogăția în ea însăși, ci modul ei de folosire. După pilda bogatului care i-a rodit țarina, Biserica Răsăriteană a înfierat pe bogatul care se gândește egoist doar la el însuși, fără să ia seama la lipsa și suferința semenului. Marea prețuire de care se bucură filantropia în Biserica Răsăriteană se datorează faptului că ea apare ca un corectiv al bogăției, în favoarea celor suferinți și defavorizați, dar și un corectiv al sistemelor și ideologiilor care nu vor să ţie de compasiune și iubire față de semenul aflat la strâmtore. Disprețul față de milă, propovăduit cu atâtă virulență de Nietzsche, a dus la apariția lagărelor de exterminare în masă. În lumina Sfintei Treimi, atât lupta pentru dreptate socială, pentru drepturile omului, dar și filantropia, reprezintă mijloace prin care Biserica poate contribui la apariția unei societăți cu față umană. Din acest punct de vedere putem spune că programul nostru social este Sfânta Treime și în această direcție trebuie orientată misiunea Bisericii în viitor.

NOTE:

¹ Leslie Newbigin, *Foolishness to the Greeks*, WCC, Geneva, 1986, p. 15

² Idem, *The Other Side*, WCC, Geneva, 1983, p. 17

³ Isaac Bashevis Singer, *Revista Geo*, feb. 1983

⁴ E. Fromm, *Psicanalisi della società contemporanea*, Milano, 1976, p. 399

⁵ Otto Kasper, *L'assoluto nell'ultima filosofia di Schelling*, Milano, 1986, p. 470

⁶ R. Ruyer, *La Gnose de Princeton*, Fayard, Paris, 1974, p. 26

⁷ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsurile către Talasie*, Filocalia, vol. III, p. 329

Fidelitatea față de Ortodoxie și provocările lumii de azi

COSTION NICOLESCU

Intrebarea asupra credinței unei etnii sau a unui popor este una dintre cele mai importante. Este fundamentală. Pentru că ea, credința, felul ei, structura, reză și influențează întregul ansamblu modelui de viață, de gândire și de comportare al aceluia popor în raport cu toate problemele și aspectele pe care viața zilnică, dar și istoria în ansamblu ei, i le ridică. Varlaam mitropolitul scria în acest sens: *Credința iaste cap și începătură tuturor faptelor celor bune și de spăsenie*.¹ Cu o mie de ani mai înainte, Sf. Maxim Mărturisitorul mărturisea același lucru: *Începutul și sfârșitul, izvorul tuturor bunurilor din oameni este credința*.² Referindu-se direct la țărani, Ernest Bernea afirma în același sens: *Activitatea religioasă este centrul satului românesc*.³

"Credința: transcendență către evidență"

Credința este imanentă omului, mai degrabă decât religia, cum consideră Elia-de cu al său «homo religiosus». «Eu am credința mea!», «eu am legătura mea cu Dumnezeu și nu am nevoie de Biserică!», poți auzi adesea, mai ales la orășeni. Credința îi este emanentă omului nu ca o glandă care secretă, mai mult sau

COSTION NICOLESCU

Caracterul iluzorii al ateismului

Nu este cunoscută, practic, vreo societate umană fără o anumită credință - «Credința este dată tuturor», spune Paul Evdokimov⁵, fără o raportare la o realitate transcendentală. Ateismul este o iluzie, poate fi afirmat, dar nu și probat. Din acest punct de vedere, referindu-se la marxism, Olivier Clément arăta: «Puterea incomparabilă a marxismului este de a fi religia non-religie sau, mai degrabă, a anti-religie».⁶ În general, se poate vorbi de situația pe o anumită treaptă în ceea ce privește credința, iar pe respectiva treaptă, de deplinătatea răspunsului dat exigențelor credinței respective, constituie ca sistem religios.

Fundamentul creștin al românițăi

Pentru țaranul român, deci pentru societatea românească tradițională, vorbind despre credință nu putem să ne raportăm decât la cea creștină ortodoxă. Așa cum este înăobște cunoscut și cum s-a arătat în multiple rânduri, creștinismul este elementul constitutiv în etnoge-

neza poporului român. Nu se cunosc practic, români necreștini, precreștini, încreștini. Au fost daci, români, tot felul de popoare migratoare necreștine, dar nu români. Se vorbește de străromâni, de paleo-români, dar și aceștia aparțineau creștinismului de nuanță răsăriteană. Este credința ortodoxă rezultatul unui accident, al unei fatalități istorice și geografice, al unor interese politice dintr-un moment sau altul al istoriei noastre? Sau, din contră, apartenența la această credință este rezultatul unei libere decizii, al unei capacitați funciare de a alege corect, de a păstra o Tradiție și de a se dezvolta în cadrul ei? Sigur, vorbind de această «rămâneră» într-o ortodoxie, nu putem spune că ea survine unui proces electiv desfășurat «democratic», în accepția modernă a termenului, ci al unuia care, în ultimă instanță, apelează la sensul și conținutul absolut (și etimologic!) al democrației.

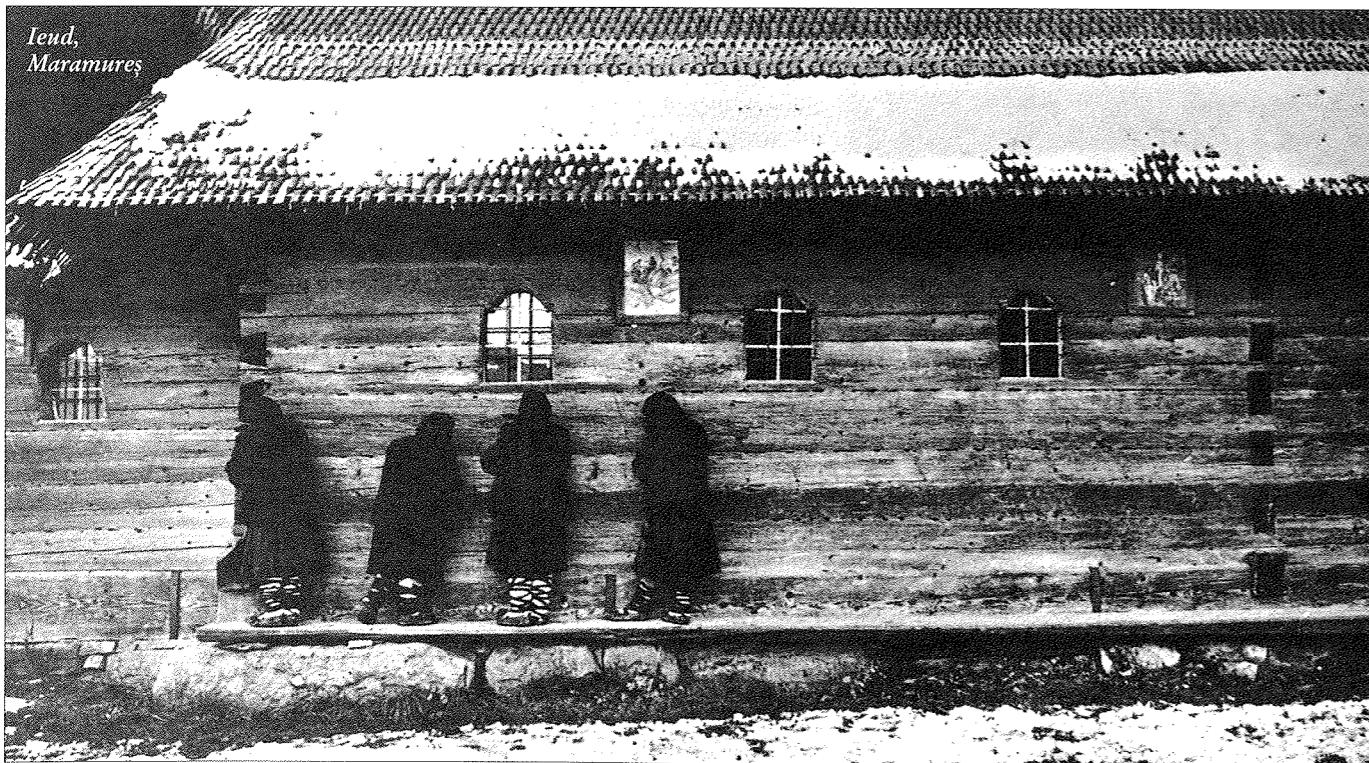
Răspunsul românilor ca nație, în problema credinței a fost nu numai concret, ci deși o absolută specificitate. Pe scurt, se știe că poporul român este singurul popor latin de credință ortodoxă și, în cadrul acestei latinități (manifestate și păstrate oarecum miraculos, ca o insulă), vocabularul de bază, în ceea ce privește termenii referitori la credință aparțin latinității orientale, adesea destul de diferită de cea occidentală.⁷

Evanghelizarea populației existente pe teritoriul României de astăzi s-a făcut, după Tradiție și după mărturii istorice, de timpuriu, din cîmpul Apostolilor, prin Sf. Andrei, care a predicat în Scythia Minor (Dobrogea de astăzi) și prin Sf. Ap. Pavel care a propovăduit în nordul Greciei, între altele la Veria (Berea), regiune în care, până de curând, aromâni, urmași direcții ai celor din cîmpurile apostolice, erau majoritari (Fapte 17). Părintele Stăniloae remarcă faptul că, în acest fel, populația trăcă din nordul Greciei, cuprinzând și strămoși ai românilor de mai târziu, a fost creștinată înaintea Romei. Creștinismul a continuat să se răspândească în cursul secolelor următoare prin coloniști, prin ostașii români (Legiunea XIII Gemina, în anul 106 la Apulum și legiunea V Macedonica, adusă din Palestina la Troesmă - Iglita la sfârșitul sec-

Iulului întâi și mutată la Potaise pe la 167-168), prin sclavi, prin negustori, prin captivi aduși de goți din Dacia. În fiecare din aceste categorii se vor fi aflat creștini veniți din sud, din regiuni mai puternic și mai timpuriu evanghelizate.⁸ De aceea a devenit loc comun faptul de a afirma că una din componentele ontogenetice ale poporului român este creștinismul: *Creștinismul face parte integrantă din ființa noastră națională* - Nae Ionescu; *Creștinismul a fost primit în vremuri foarte vechi și are rădăcini neșăriști de adânci în sufletul țărăneștilor români Nicolae Iorga.*⁹

Fidelitatea față de Tradiția ortodoxă

Ființa creștină a poporului român s-a cristalizat pe parcursul întregului mileniu I. Ceea ce au făcut românii în continuare nu a fost decât să păstreze acest creștinism originar, care aparținea până la Schisma de la 1054, Bisericii celei unei și nedespărțite. Poporul român «și-a păstrat credința creștină originară, care reprezintă prin ea însăși un echilibru între deosebirea lui Dumnezeu de creație și între prezența lui în creație», arăta Părintele Stăniloae. Care ar fi motivele care au determinat această păstrare a credinței originare în timp ce alte popoare europene au schimbat-o, mai întâi cu ceea ce avea să se numească creștinismul catolic, iar mai apoi cu diferite domnaștuni protestante, care s-au abătut tot mai mult și tot mai grav de la Tradiția Bisericii celei unei, apostolică?

Ieud,
Maramureș

Unul din motivele ar fi echilibrul care caracterizează poporul român și statornicia lui spirituală. Părintele Stăniloae mai propune alte câteva motive pentru care suntem și înem să fim un neam ortodox. *Ortodoxia ne-a menținut ca neam unitar și deosebit* și «prin Ortodoxie poporul nostru a jucat, ca un fel de centru, un rol apărător pentru Orientul și Occidentul european».¹⁰

Poporul român a jucat astfel rolul unei punți vii între Orient și Occident, și, în măsura în care ar fi conștient de valoarea tradiției sale ortodoxe și de vocația sa națională (ca să folosim termenii lui C. Rădulescu-Motru), l-ar putea juca și astăzi. După Părintele Stăniloae echilibrul românilor este deosebit de prețios și benefic: *Noi avem echilibrul delicateței în această înțelegere luminoasă și plină de un respect profund față de taina neșăriștă a persoanelor și a lumii în general, trăită în bucuria comuniunii. Prin echilibrul acesta suntem străini de orice unilateralitate, prețuind toate lucrurile, toate persoanele, toate faptele în importanță lor, ca să nu mai vorbim de echilibrul românesc general între Orient și Occident.*¹¹ Dincolo de aceste date oarecum genetice ale ființei naționale a românilor, de aceste echilibre care-i face deschiși pentru o credință în egală măsură echilibrată și de dreptă - ortodoxia, Părintele Stăniloae detectează și motive ulterioare, cu caracter teologic, s-ar putea spune, care i-au determinat pe români să rămână ferm ancoreți în credința lor originară, în ciuda tuturor furtunilor

istoriei, inclusiv a celor referitoare la credință. Români au găsit la nivel de etnie că ortodoxia pe care au cunoscut-o de la începuturi, răspunde cel mai bine, cel mai corect dorinței lor de cunoaștere și de conviețuire cu Dumnezeu. Rugăciunile, Sf. Taine, sfîntenia prin îndumnezeire, învățătura energiilor necreate, participarea credincioșilor la dumnezeierea Sfintei Treimi, jertfa răscumpărătoare a lui Hristos, cinstirea crucii, a sfintilor și a icoanelor au fost însușite de popor nu la nivel teoretic, ci la cel practic al trăirii, pentru că reprezentau repere sigure pentru apropierea de Cel ce a creat lumea și toate ale ei. Acest **creștinism duhovnicesc al Ortodoxiei** ea mult mai apropiat sufletului acestui neam decât cel **rationalist al Occidentului**. În căutarea adevărului, români îl-au găsit aici, în Tradiția care urcă prin Sfinții Părinți și prin Sf. Apostoli fără întrerupere până la Hristos. Pe plan practic această alegere și păstrare a credinței originare a avut ca efect evitarea unui individualism monoton și uniform, evitarea laicizării cultului, evitarea unei relații discursivee cu Dumnezeu și păstrarea întregii taine a acestei relații și a unei intimități pline de evlavie liberă cu Dumnezeu.¹²

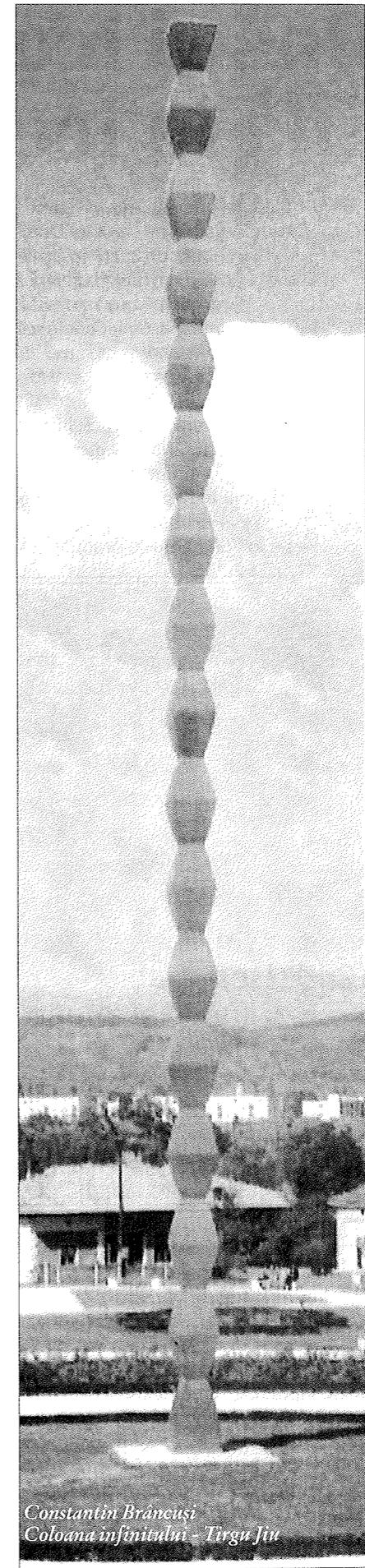
«Biserica țărăneștilor»

Meritul cel mare al păstrării credinței drepte revine neîndoios țărăneștilor și, pe de altă parte, Nae Ionescu vorbește de «**Biserica țărăneștilor**» care, cel puțin pâ-

nă la încheierea mitropoliilor celor trei provincii, au suplinit lipsa unei ierarhii bisericesti «puternic închegate».¹³ Faptul că pentru poporul român ortodox nu a fost o credință alipită, formală, ci una asumată, impregnată în ființa neamului, trăită, îl dovedește atât comportamentul și caracterul românilor, atât vizuiala lor despre lume și viață, manifestată în tot ce fac, cât și realizările lor culturale și artistice. Orice drum într-un sat păstrător al celor vechi ale sale, orice carte cu text «popular», cel mai modest muzeu etnografic, dau mărturie despre profunzimea și rafinamentul românlui și dacă trezem uneori nepăsători sau neglijenți pe lângă aceste frumuseți este poate numai pentru că ne-am obișnuit cu gândul că ele există și nu ne mai impresionează prea mult tocmai pentru că sunt ale noastre. În acest context apare destul de ciudată și surprinzătoare afirmația lui Tudor Pamfile: *Poporul român, ca și toate popoarele, sunt (sic) creștine aproape numai cu numele, - prin practicarea cătorva semne, despre cari adesea nici nu-și dă seama.*¹⁴ Orice comentariu este superfluu, însă această «vedere» a lucrurilor este până astăzi tipică pentru acea parte a intelectualității care privește religia ca pe un fenomen cu conotații strict folclorice. Alți cercetători, ca Nicolae Iorga, au văzut, din contră, în credința țărăneștilor conținutul «vieții sale sufletești». *Sufletul lui își găsește-n cea mai mare parte hrana necesară (...) în credința sa creștină, sau mai curând creștine-păgână, la care ține naiv și adânc.*¹⁵ Cei ce s-au aplecat prin activitatea lor asupra vieții satului românesc din ultimul veac, au receptat-o mereu ca fiind într-o situație de criză, datorită îndeosebi asaltului «civilizației» orașenești moderne, cu accentul ei pus pe industrializare. Ernest Bernea consacră un întreg capitol din lucrarea sa «Civilizația română sătească», «crizei civilizației sătești». El detectează prefaceri atât la nivelul vieții materiale, cât și la cel al mentalității, «ordininea socială și cea spirituală a satului tradițional fiind zdruncinată». De aici Ernest Bernea deduce logic necesitatea aplecării urgente și cu atenție asupra acestui moment al satului românesc pe care el îl socotește «cel din urmă».¹⁶

Provocările actuale

Sigur că această stare de criză se conjugă în mod inevitabil și cu o stare de slăbire a credinței, având rădăcinile tot în scepticismul și materialismul societății urbane industrializate. Chiar dacă nu dispără, în aceste condiții credința se disipează, suferă o împrăștiere spre ni-

Constantin Brâncuși
Coloana infinitului - Târgu Jiu

vele spirituale inferioare, se întoarce la o idolatrie care este cu mult inferioară celei a perioadelor precreștine și cu mult mai vinovată. Idolii acestui tip de societate care-l ignoră în fapt pe Dumnezeu, sunt banul și sexul, știința sau părtiile ei, idei sau personalități din diferite domenii etc. În ce măsură este atinsă societatea sătească actuală de acest tip modern de idolatrie, în ce măsură rezistă ea asaltul ei, rămâne una dintre problemele vitale supravețuirii reale, spirituale, ca neam, a românilor, depășind cu mult domeniul strict al antropologiei și etnografiei. Slăbiciunile și tarele românilor sunt și ele destul de manifestă atât de mult în cursul istoriei, cu toate implicațiile negative aferente. Dar aceste scăderi nu sunt cel mai adesea genetice ci previn tocmai dintr-o abatere de la elementele constitutive, dintr-o cădere din echilibru specific dat românilor de temeinicia credinței lor, deplin asumate.

NOTE:

¹ Varlaam, «Răspunsul împotriva catehismului calvinesc», în volumul «Opere», Ed. Minerva, București, 1984, p. 32

² Sf. Maxim Mărturisitorul, «Răspunsurile către Talasie», în «Filocalia românească», vol. 3, Sibiu 1948, p. 214

³ Ernest Bernea, «Civilizația română sătească», Vol. «Țara și neam», București, 1944, p. 53

⁴ Paul Evdokimov, «Vârstele vietii spirituale», Ed. Christiana, București, 1993, p. 45

⁵ Ibidem

⁶ Olivier Clément, «La Révolte de l'Esprit», Ed. Stock/Mande Ouvert, Paris, 1979, p. 233

⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, «Reflexiuni despre poporul român», în rev. «Comuniunea Românească», Detroit, Michigan, anul IX-X, Nr. 21-22, aprilie 1981 - iunie 1985, p. 5

⁸ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, «Istoria Bisericii Ortodoxe Române», vol. I, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1980, p. 56-58

⁹ Nae Ionescu, «Biserica țărăneștilor», în vol. «Roza vânturilor», Ed. Roza vânturilor, București, 1990, p. 35; Nicolae Iorga, «Istoria poporului românesc», Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1985, p. 185

¹⁰ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, «De ce suntem ortodocși?», în rev. «Teologia și viața», nr. 4-8, 1991, extras în fascicul, p. 4 și 1.

¹¹ Ibidem, p. 2

¹² Ibidem, p. 3-12

¹³ Nae Ionescu, Idem, p. 35

¹⁴ Tudor Pamfile, «Sărbătorile la români. Crăciunul», Libr. Seces. Comp. și C. Sfetea, București, 1914, p. 225

¹⁵ Nicolae Iorga, Idem, p. 185

¹⁶ Ernest Bernea, Idem, p. 121

Lumina și icoana, lumina în icoană

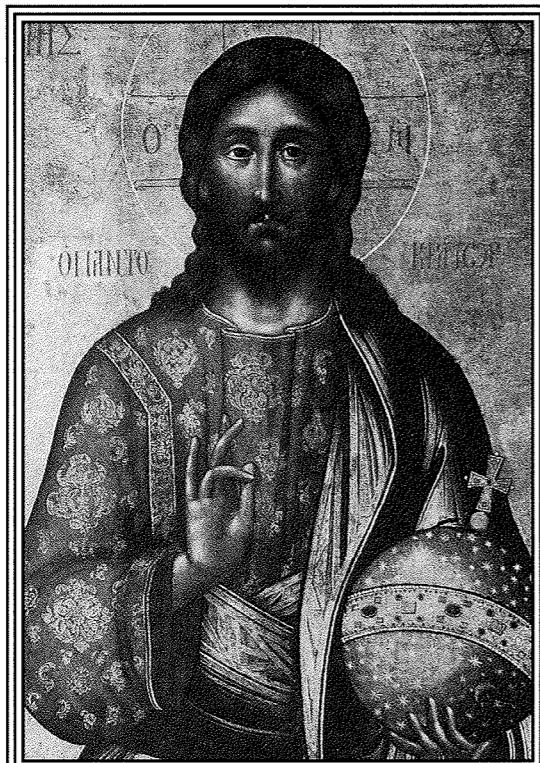
Este un lucru aproape unanim cunoscut că în icoană nu se află umbre. Acest fapt implică, logic, și lipsa unei surse de lumină.

Pe de altă parte, icoanele sunt receptate în mod cert ca izvoratoare de lumină. De unde această aparentă contradicție? Lumina din icoane nu este lumina fizică, icoanele au un pronunțat caracter eschatologic, ele înfățișând prin elemente aparținând acestei lumi, lumea ce a păsit în măntuire, lumea aflată sub bătaia unei alte lumi. Olivier Clement pune acest lucru în legătură cu textul de la Apocalipsă (21, 23), care spune despre Ierusalimul cel ceresc: *Si cetarea nu are nevoie de soare și nici de lună ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o și făcilia ei este Mielul.* Ca atare icoanele sunt «însorite» de o lumină interioară.

Referatul biblic despre creația lumi, înainte de a vorbi despre lumina astrelor, aceea pe care o receptăm noi în mod obișnuit ca lumină, creată în ziua a patra (Facere 1, 14-19), vorbește, în ziua întâia, de o altă lumină «bună» (Facere 1, 3-5). De remarcat că în limba ebraică cuvântul folosit pentru a exprima lumina este AOR, cuvânt care, după unii comentatori, ar fi înrudit cu AUR, or, este sătul că fondul icoanei, partea ei «aeriană», este redat cu aur. Iconarii numeau fondul icoanelor «lumină», el simbolizând faptul că Dumnezeu «este totul în toate». Aurul este cel mai capabil să sugereze «chipul lumii cerești», după P. Evdokimov.

Întreaga teologie a icoanei se sprijină pe câțiva «piloni» din istoria Mântuitorului în lume, începând cu Întruparea și sfârșind cu Învierea și Înălțarea la ceruri, înțând cont, desigur și de «evenimentul» imediat următor, de Pogorârea Sfântului Duh.

Dar pentru icoană, propriu-zis, principalul temei al lumii ei se află în Schimbarea la Față a Mântuitorului pe Muntele Taborului. Textele liturgice vorbesc despre această lumină necreată, numindu-o când «taborică», când «neapropiată», când «neînserată», tocmai spre a o deosebi de lumina astrală obișnuită,

Mântuitorul Iisus Hristos (sec. XVIII)

Sf. Maxim Mărturisitorul, Sf. Grigorie Palama, Părintele Dumitru Stăniloae etc.

Sfântul Grigorie Palama este cel dintâi care afirmă răspicat și demonstrează teologic faptul că lumina văzută de Petru, Iacob și Ioan pe Tabor este necreată, dar și faptul că omul are totuși posibilitatea vederii mistice a acestei lumini, în măsura în care s-a supus unor eforturi ascetice de purificare trupească și sufletească.

Prin ele însese icoanele constituie un

supor dogmatic pentru energiile necreate. Am putea spune că înainte ca această dogmă a energiilor necreate să fie definitiv formulată prin Sf. Grigorie Palama, ea exista, de facto, coerent și deplin formulată la nivelul icoanei. În ultima instanță, neputința creștinismului apusean de a rămâne acurat în icoana se datorează tocmai respingerii, mai întâi inconștient (prin tezele augustiniene de influență neoplatonică), mai apoi vădit, a existenței energiilor necreate. Fără energiile necreate, fără lumina necreată icoana nu este posibilă.

Nu putem omite contribuția pe care curentul isihast a avut-o în legătură cu experiența luminii dumneziești. Dar aici se cuvine să observăm un lucru ciudat. Pare că odată cu formularea teologică explicită a dogmei energiilor necreate, se intră, la început mai lent, apoi tot mai accentuat, o criză a «artei» icoanei. Când cuvântul și-a asumat rolul de a exprima experiența mistică a vederii luminii taborice, pare că icoana se retrage, sau mai degrabă că omul nu mai este capabil să exprime ca de negăit ceea ce a fost grăit. Pare că un mod de exprimare l-a strâns încet-încet pe celălalt. Va trebui însă făcută și observația complementară, și anume aceea că mai târziu, odată cu depărtarea iconarilor, și, de fapt, a întregii obști a Bisericii de trăire isihastă, icoana va face un pas mai departe în decăderea ei, în depărtarea de ființă ei originară și corect înțemeiată dogmatic.

Icoana poate fi considerată o «captoare» a luminii taborice, o «conservatoare» a ei și o mijlocitoare în transmiterea ei către credinciosi. Lucrul acesta nu se face explicit, dar constituie una din funcțiile ei centrale.

Dar, și în ceea ce privește lumina fizică, ea este atât «lux», sursă de lumină, cât și «lumen», lumină înconjuratoră. Nu avem nici un motiv să nu credem că observația este valabilă și pentru lumina dumneziească necreată: ea este de la Dumnezeu, apartine lui Dumnezeu, dar, în același timp, ne și înconjoară, ne cuprinde, ne scaldă. De aceea omul receptează lumina ca pe un

mesaj pozitiv al lui Dumnezeu, are sentimentul acut al unei frumuseți a ei. Cele două aspecte sub care omul receptează lumina, reprezentă, fiecare în felul său, atât un apel adresat simțurilor, cât și o modalitate de a face, pe cât posibil, vizibil, de-al pune pe om pe calea îndrumătorului.

Cel mai adesea icoanele, ca să nu mai vorbim de frescele sau de miniaturile din manuscrise, nu se expun, în plină lumină. Atât ferestrele vechilor biserici, cât și cele ale caselor de demult erau destul de mici, și lumina nu pătrundează în măsură mai mare decât aceea de a permite să se deslușească obiectele la limita inferioară care face posibilă utilizarea lor. Paul Evdokimov motivează astfel: *În preajma icoanelor nu se află niciodată vreo sursă de lumină, pentru că lumina este chiar subiectul lor.*

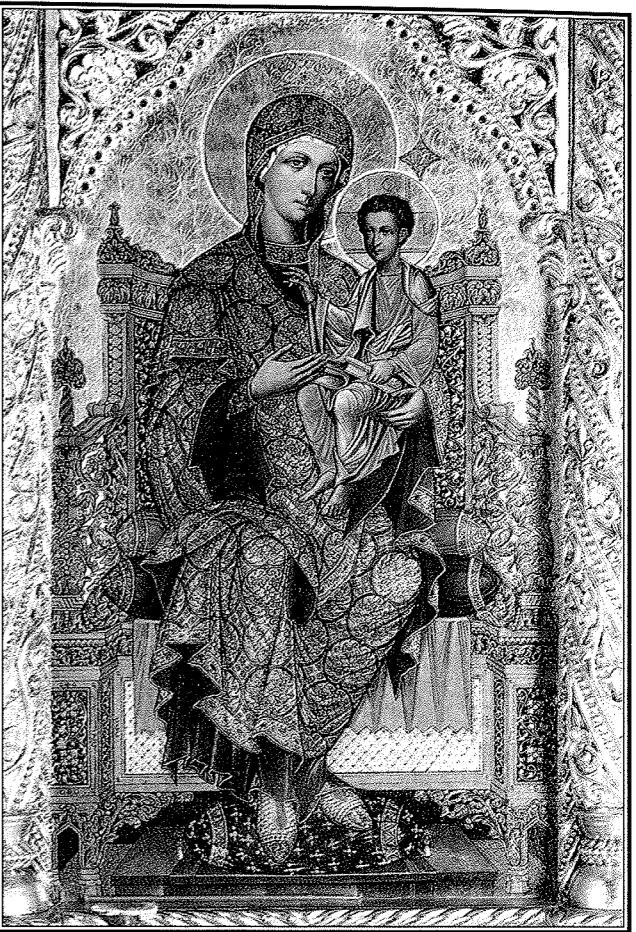
Există o adevărată știință a luminării bisericilor, deoarece relația dintre lumina exteroară, fizică, și cea interioară, neobișnuită, neapropiată, este de o importanță decisivă pentru înlesnirea comunicării omului cu Dumnezeu, pentru punerea în evidență a faptului că icoana reprezintă o cale reală de accesare la Dumnezeu. Pentru aceasta, între ferestrele spre cosmosul fizic, cu luminătorii săi, și spre lumea «de dincolo», a proximității lui Dumnezeu, trebuie stabilită o relație corectă, astfel încât lumina fizică, mai lesne accesibilă, să conducă spre lumina duhovnică, cea a sfinteniei. S-a remarcat, nu o dată, că icoanele sunt un fel de ferestre, iar ferestrele pot deveni în unele condiții (atât în cazul bisericilor, cât și în cel al caselor vechi țărănești) asemănătoare unor icoane (lucru bine relevat, de altfel, de ferestrele țărănești expuse la Muzeul Țărăneștilor Români).

Sunt în bisericile ortodoxe scene care se află în colțuri depărtate de privirele credincioșilor, întunecoase, care nu vor fi niciodată văzute bine și, ca atare, descifrate de către credincioși (și cu atât mai puțin după trecerea unui timp și a fumarea lor), dar ele sunt pictate și plăsite acolo, nu în chip absurd, ci pentru că «le vede Dumnezeu». De acolo, din acele colțuri, ele își transmit lumina lor, lucru posibil tocmai datorită faptului că este o lumină necreată. Strălucirea icoanelor vine din interiorul lor, lumina fizică, naturală nefăcând decât să ajute pe privitor la deslușirea icoanelor, fără a stinge taina lor.

Dar mult mai apropiat intră în relație icoana cu lumina candelei. Rânduiala din biserici, care s-a transmis în bună parte și în casele oamenilor, cere ca în fața icoanelor să fie aninate candele,

care să ardă, pe cât posibil, permanent (fapt cu adevărat posibil numai în acele mănăstiri unde se fac slujbe neîntrerupte). Lumina plutoioare a candelei, animată parță, cu fire nevăzută, direct din cer, cu palpărirea aparent slabă și parcă mereu expusă stingerii, a flăcăruie sale, dar cât de puternică, în fond, în puterea ei de persistență, rimează perfect atât duhovnică dogmatică, cât și spirituală «culturală».

În icoană regăsim, concomitent, lumina de dinainte de creația lumii, lumina din prima zi a creației și lumina eshatonului, a sfinteniei definitive. Cam în acest sens Paul Evdokimov crede că lumina icoanei *limpezește soarta lumii*, evocă *unirea eshatologică a pământescului cu cerescul*.

lucitoarea amiezi și în albul orbitor al Taborului, constituind o adevărată mistică solară..., aurul fiind culoarea lui Hristos cel proslăvit.

În stilul exprimărilor paradoxale, atât de specifice creștinismului, Sf. Teodor Studiu vorbește, totuși, despre icoană ca «umbră a lui Hristos».

Costion NICOLESCU

NOTE:

OLIVIER CLÉMENT, *Question sur l'Homme*, Paris, Ed. Stock, Paris, 1972, p. 188-191

PAUL EVDOKIMOV, *Arta icoanei, o teologie a frumuseții*, Ed. Meridiane, București, 1993, p. 164, 189, 196

CRISTOPH SCHÖNBORN, *L'icône du Christ*, L'éditions du Cerf, Paris, 1986, p. 87-93

EGON SENDLER, *L'icône de l'invisible*, Ed. Desclée de Brouwer, Paris, 1981, p. 156-171

Sf. Teodor Studiu Antir. III adv. Iconom, apud. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, Ediția Institutului biblic și de Misiune Ortodoxă a Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, p. 346.

LEONID USPENSKI, *Teologia icoanei*, Ed. Anastasia, București, 1994, p. 115, 153.

Ortodoxia și etnicul românesc

PR. PROF. DR. ILIE MOLDOVAN

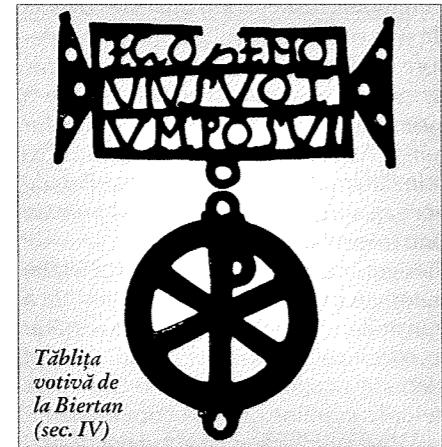
In cursarea zbuciumată a veacurilor, existența poporului român se arată a fi o dramă încordată în afirmarea unui crez de armonizare neîntreruptă cu providența divină, ca și un ideal de libertate în care a fuzionat atât credința ortodoxă cât și întreaga lui ființă etnică. Pentru el, Ortodoxia nu a însemnat numai un scut de apărare, o cămașă de zale pe trupu-i feiorelnic, ci a însemnat totodată un îndreptar de viață, un ethos care i-a asigurat durata, propășirea nelimitată pe calea generozității și a dreptății, a bunei cuviițe și a fraternității. Si tot pentru el, Ortodoxia a constituit cel mai de seamă mijloc care i-a dat posibilitatea menținerii în vatra strămoșească. A traduce noțiunea de Ortodoxie în graiul poporului nostru e totușa cu a ne referi la ceea ce el a înțeles prin denumirea de «lege strămoșească» sau «lege românească», împlinind în ea sensurile fundamentale ale vieții acestui popor în lume.

Pentru strămoșii noștri daco-romani, care au primit Evanghelia de la Sf. Ap. Andrei, ca și pentru noi, urmășii lor, «legea» nu constituie o disciplină însușită din afară și aplicată ca un corset de gips pe niște oase fracturate. Creștinismul nostru carpato-dunărean a apărut și s-a descopt în întreaga lui sfintenie printr-o ardere a Duhului, semnul însuși al unei prezențe divine de origine apostolică. Numeroase dovezi ne indică faptul că arderea Duhului din vremea încrătinării noastre a avut un sens ascendent, fiind vorba de o acțiune de jos în sus, a cărei efect a fost crearea unei noi unități etnice, o unitate de sus: *care nu din sănge... ci de la Dumnezeu s-a născut* (In. 1, 13). Având deschisă această perspectivă, putem spune că «legea românească» este însuși felul nostru creștin-ortodox de a fi și de a exista, este un bun suprem, o valoare eternă, absorbită în adâncul ființei noastre etnice. Cea dintâi dovdă o aflăm în expresiile specifice românești care privesc în graiul nostru noținea de lege. Astfel, expresia «după legea mea» înseamnă «după conștiința mea»; tot la fel: «după lege» înseamnă «evlavios», «cucernic», «drept credincios»; «în lege» și «drept în lege», înseamnă «de-a binele», «în ordinea divină a lucrurilor»; «lepadarea de lege e tot una cu schimbarea credinței ortodoxe strămoșești»; după cum «schimbarea

din lege» nu este altceva decât pierderea respectului față de rânduiala creștină a lumii.

Căt de adâncă este fuziunea dintre lege și neam ne-o arată și concepția ce se perpetuează în sănul poporului nostru cu privire la **opțiunea morală**. Potrivit gândirii acestui popor, ceea ce trebuie să facem reprezentă, în realitate, opțiunea radicală între existență și neexistență, dintre viață și moarte. Prin cuvântul «lege românească» se numește, totdeauna, numai acele norme morale pe care oamenii pământului le respectă în comportamentul lor, în conformitate cu structura lor interioară. În felul acesta, românul consideră că se poate afirma și realiza pe sine numai atâtârând de zestrea sufletului său etnic. Iată una din acele mărturii care atestă adevărul că pentru românii adevărați, legea morală, care este și dogmatică în același timp, este de nedespărțit, nu numai de conștiința lor, ci chiar de ființa lor. Numeroase încercări făcute în cursarea vremii de a despărții ființa neamului de legea ei, care este o autentică structură spirituală, modul ei creștin ortodox de a fi, s-au izbit de puterea uneia și aceleași conștiințe, pentru care legea în sine nu poate fi separată de întruparea ei faptică, întrucât nu există realmente fără aceasta din urmă.

Că să putem înțelege rolul pe care l-a avut această lege în destinul neamului se cuvine să ne raportăm mai întâi la **istorie**. Puține neamuri de pe fața pământului au avut de îndurat «răutățile» prin care a trecut neamul românesc. Așezați la frontierele răsăritene ale Europei, pe ambele versante ale ultimi-

lor munți europeni, care sunt Carpații, de-a lungul și la gurile celui mai mare fluviu european, Dunărea, români au avut parte de confruntări care le-au descoptit sensul providențial al existenței lor. E destul să spunem că români s-au format ca neam și națiune, în cursul nenumăratelor invaziilor abandonării Daciei de către Aurelian. În condiții deosebit de grele, când populația daco-romană se găsea între catastrofele istoriei în pericolul dispariției, datorită credinței creștine, ea se alcătuiește ca neam. Numele etnic «romanus», din care a derivat apelativul «român» a dobândit, începând din secolul al IV-lea, sensul de creștin, cum și să ne informeză deopotrivă episcopii vremii: Auxentiu din Durostorum și Niceta de Remesiana. Istoria noastră, încă de la începuturile ei, este un sir neîntrerupt de miracole ale providenței divine. Etnonimul român, cu semnificația lui ancestrală, are menirea să ne indice pe toți cei de un neam și de un crez strâns, apărând o nouă conștiință etnică în formare și dezvoltare. De îndată ce a dobândit conștiința de sine, prin arderea tainică a Duhului de care aminteam, iar nu în urma unei misiuni «apusene» cum ar putea crede unii, poporul român s-a și înscris în istorie ca o fortă creatoare și s-a afirmat cu un crez de neatârnare. Într-adevăr a avut de îndurat o viață grea. Nu a fost ocolit de nici un uragan al istoriei și nu l-a crăpat nici o primejdie. Neclintit în vîrtejul vremii și dărz în tăcuta lui dăinuire, și-a primit însă destinul ca o menire.

La răscrucia istoriei neamului nostru se găsește Ortodoxia și în perioada organizării Principatelor române ca **formațiuni statale independente**. În general se consideră că organizațiile statale românești se constituie ca atare puțin timp după nașterearea tătarilor, la începutul secolului XIII. În realitate, după cum au precizat cercetările istorice de ultimă oră, în special cele ale regretatului profesor Gh. Brătianu, motivația principală a celor două «descălecări», cea moldoveană și cea muntenă, este de ordin religios. Mai întâi, însă, să amintim faptul că stăpânirea ungurească care s-a extins asupra Transilvaniei în mai multe răstimpuri, în acest secol, nu era altceva decât un stat papal, hotărât să convertească sau să extermeze pe români, considerați

«schismatici și eretici», datorită ortodoxiei credinței lor.

Pentru români, însă, credința este identică cu ființa națională, păzirea și păstrarea «legii strămoșești» e tot una cu viața. Dacă, pe de o parte, prin reacție la ofensiva papală iau ființă «țările» românești, pe de altă parte, în Transilvania, se consolidează una și aceeași conștiință ortodoxă drept mărturisire a legii străbune. Opt veacuri de prigoană și dispreț, opt veacuri de statonică răbdare și eroică mărturisire a credinței străbune, formează împreună un merit ce nu li se va lăsa românilor ardeleni niciodată.

Pe lângă istorie, destinul unui neam privește **pământul** în care el se află înrădăcinat. Înrădăcinarea însă nu e numai în pământul propriu, ci și în transcența divină. Astfel, pământul se spiritualizează, se încarcă cu sensuri și conținuturi sufletești, devenind un paradis etnic, o patrie, o vatră strămoșească. «Ea e porținea noastră de omenească vesnicie în succesiunea necurmată împrostătată a generațiilor». Același pământ este suportul material al existenței neamului, ca și o fereastră deschisă spre cer, spre o ordine spirituală mai înaltă. Patria este de când Hristos-Domnul ne-a «deschis ușile raiului», un colț de paradis. Ea nu este numai un peisaj din natură, pe care îl contemplăm pentru frumusețea sau măreția lui, ci este pământul pe care l-au locuit, l-au muncit, l-au apărat strămoșii, în care sunt îngropate osemintele lor. Dar mai este încă ceva: e Revelație, este descoperirea Hristosului cosmic. Pentru creștinismul românesc, aşa cum a fost întărită de părinți, moșii și strămoșii noștri, cosmosul nu a încetat un singur moment să fie creația lui Dumnezeu, dar nu numai drept opera primei zidiri, ci a restaurării lumii în har, în darul și în lumina Învierii lui Hristos. Ritmurile cosmice au fost tot timpul concepute ca o liturgie cosmică. Această liturgie cosmică pe care o regăsim în tradiții, datini și mai ales obiceiuri din Sfintele Sărbători ale Învierii și Rusalilor, ca și acelea ale Crăciunului și Bobotezii, ne arată cum români au valorificat o vizuină creștină a Naturii. Concentrându-se asupra proprietăților lor tradiționale și apărându-se astfel împotriva lumii din afară, a avut șansa de a-și păstra identitatea etnică, nu doar ca un popor distinct de alte popoare ale lumii, ci ca o «unitate de sus», unitate ce îngemânează iubirea și credința, natura și harul.

Un neam, o etnie, e de neconcepție fără o **limbă**. Fiind oglinda sufletului, care susține viața neamului, a însușirilor lui de temelie, a caracterelor proprii, care-i definesc firea și vrednicia,

limba este păstrătoarea conștiinței etnice, înainte de creștinism, dar mai ales după primirea lui. Limba nu este numai legătura prin care se realizează comunitatea între fiii aceluiași neam, ci mai este și un depozit de valori, în care este ascunsă viața însăși a poporului respectiv, vistieria lui de veacuri, zestrea moștenitei de la înaintași, de la toți cei care au contribuit, generație de generație, la îmbogățirea ei. Limba este, în primul rând, o modalitate de exprimare a unei gândiri, dar ea afectează profund conținutul gândirii în slujba căreia se află, în așa fel încât mijlocul de comunicație, în procesul exprimării, aproape că se face una cu mesajul pe care îl redă. În cazul nostru, prin sfintenia pe care a dobândit-o limba românească în etnogeneză, ea are astfel darul să redea, în anumite

natural, limba neamului devine un organ al Sfântului Duh, care face să apară într-o singură și surprinzătoare unitate pământul și graiul, cultura și portul.

Nu putem trece cu vederea nici ceea ce a însemnat Ortodoxia pentru **cultura românească**. Aflându-se în comununie organică cu popoarele creștine din Răsărit, prin intermediul unei Ortodoxii comune, poporul nostru a și înțint să dea viață sale bisericesti un conținut viu, legând-o strâns de legile dezvoltării sale etnice și îndrumând-o pe căi capabile să ducă la cristalizarea unei culturi proprii. Datorită acestei culturi ortodoxe, s-a dovedit a avea o viață religioasă organizată, fermă, consecventă. Sub forma unei tăcute, dar organice încordări pentru păstrarea credinței ortodoxe, el a fost în partea de sud-est a Europei un credicios apărător al sensurilor și formelor culturii europene răsăritene. Tânările române s-au ridicat în amurgul tragic al Imperiului bizantin, care pierdea sub loviturile violente ale Semilunei. Ele au fost câteva secole singura nădejde și singurul refugiu al lumii ortodoxe. Dincolo de orice ambiență deosebită, neamul nostru a luat asupra lui sarcinile grele ale creștinătății răsăritene mult încercată, această atitudine morală determinând și marile fapte ale istoriei noastre naționale.

Drept încheiere, redăm cuvintele lui Nicolae Iorga, care fără să amintească Ortodoxia românească, o presupune:

Poporul român nu-l înțelegem ca o entitate metafizică, o plăsmuire a minții abstrakte, ci îl înțelegem ca acea uriașă ființă trecută prin multe lupte, încercări și suferințe, care au smuls tuturor o seamă de frumuseți sau de amintiri întăritoare și care astăzi e în stăpânirea unei moșteniri, a unui patrimoniu de tradiții, de datini, de istorie trăită, care face originalitatea lui, deci dreptul lui la viață și îndepărțarul lui neclintit.

Această moștenire sacră se păstrează în tezaurul Ortodoxiei românești.

Duminica Sfintilor Români

PR. PROF. DR. MIRCEA BASARAB

In spiritualitatea românească, anul 1992 a intrat ca un moment major. Pentru a doua oară în lunga ei istorie, Biserica Ortodoxă Română a hotărât canonizarea sau declararea unor membri ai ei ca sfinti. Acțiunea lungă și anevoieoașă, însuțită de studiu referitor la viața și activitatea unor fi ai Bisericii, este încununată printr-un act solemn, care-i declară oficial ca făcând parte din «ceata sfintilor». Timp îndelungat, Ortodoxia românească a cinstit cu evlavie cuvenită sfintii ce aparțin neamului, dar a ezitat să intreprindă un act de recunoaștere publică a virtuților propriilor ei fi. Pentru prima dată s-a pronunțat în mod solemn într-o astfel de situație în 1955, proclamând primii sfinti români canonizați în 1950.

De data aceasta, hotărârea Sinodului trebuie căutată în primăvara anului 1989, când a trecut la constituirea unei comisii ce urma să întreprindă lucrările necesare unui astfel de act de maturitate spirituală. Există chiar o preistorie a comisiei aminitite. Ea ține tot de inițiativa Sf. Sinod și era legată de interesul manifest (1983) pentru un volum ce ar putea cuprinde personalități din viața Bisericii susceptibile de canonizare. Volumul apare în 1987 sub titlul: *Sfinții români apărători ai legii stămoșești și alcătuit sub purtarea de grijă a Î.P.S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, președinte al comisiei ce a organizat lucrările de canonizare. La sfârșitul lunii iunie a anului 1992, s-a făcut declarația solemnă a canonizării, urmată de festivitățile obișnuite în astfel de cazuri. Această deosebită manifestare spirituală a fost ocasionată de concertarea a trei evenimente:*

1. Canonizarea unor noi sfinti români;
2. Generalizarea cultului sfintilor români canonizați în 1950 și proclamați în 1955 cu cinstire locală și
3. Înscrerea în calendarul bisericesc a sfintilor autohtoni sau străini ce au povăduit Evanghelie însăși și care sunt declarați și cinstiți ca sfinti în ale Bisericii.

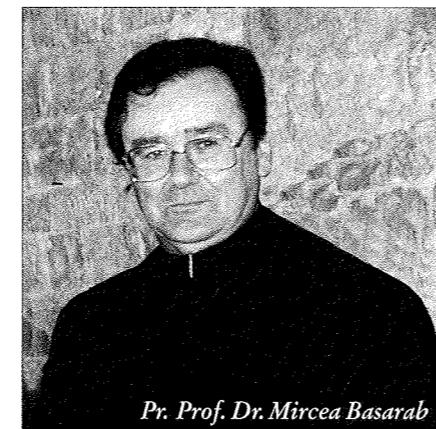
Intâlnim în rândurile sfintilor propovăduitori, mucenici, mărturisitori, pustnici sau drepti ce s-au impus în memoria vie a Bisericii ca martori ai curajului, ai angajamentului și ai fidelității față de cuvântul lui Dumnezeu. În mijlocul unei astfel de lumi fascinante și cu evident caracter hieratic se naște, atât pentru cel pios cât și pentru cel ieșit dintr-o socie-

tate secularizată, dorință concentrată pe scurt în întrebarea: *Sfântule, cine ești tu?*

Iconografia ne prezintă pe sfinti ca pe unii ce poartă stigmantele lui Hristos cel înviat. Ea ne aduce înaintea ochilor figurii în care descoperim urmele ascesei și ale suferințelor. În același timp însă, fizionomiile lor radiază o mulțumite și sunt transfigurate de cununa neprihării (2 Tim. 4,8), iar trupurile lor treacătoare anticipă starea «trupului slavei» lui Iisus (Filip. 3, 21). Avem în față tipuri de oameni transfigurați, ale căror corpuși nu mai aparțin întru totul anatomiei obișnuite, ci ne sugerează, atât cât poate fi făcut acest lucru, o lucrare transcendentală față de care omul se simte atras. Sfântul este o punte spre o altă viață; legătura dintre două lumi.

Din lectura sinaxelor și a martirologiilor, noi descoperim faptul că sfintii au fost oameni care au luat în serios cuvântul lui Dumnezeu și au demonstrat, prin felul lor de viață, în ce măsură preceptele Mântuitorului nostru Iisus Hristos sunt realizabile. Din biografiile sfintilor descoperim că ei au trăit cu mare intensitate cuvântul lui Dumnezeu. Sfintii s-au nevoit să facă din viața lor o Evanghelie vie și sunt pentru noi exemple de felul cum trebuie trăit cuvântul lui Dumnezeu. Ei sunt oameni de acțiune, de jertfă, care au căutat și trăit comunionea cu Dumnezeu, cu semenii și cu natura ca mediu ambient de desfășurare a vieții.

Grupul sfintilor canonizați recent cuprinde monahi (Gherman din Dobrogea, Daniil Sihastru, Ioan de la Prislop, Teodora de la Sihla, Antonie de la Iezuru-Vâlcea sau Ioan Iacob Hozevitul-Tara Sfântă), ierarhi (Ghelasie de la Râmet, Leontie de la Rădăuți, Antim Ivireanul, Iosif Mărturisitorul din Maramureș), preoți mărturisitori care au opus rezistență uniației catolice (Ioan din Galeș, Moise Măcinic din Sibiel, două sate ortodoxe de lângă Sibiu), laici apărători ai dreptei credințe (Binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare) sau mărturisitori ce au plătit cu viața convingerea lor creștină și s-au înveșmântat cu mantia neprihănită a martirului (Constantin Vodă Brâncoveanul cu cei patru fi Constantin, Ștefan, Radu, Matei și Sfeticul Ianache). Ei s-au impus în conștiința Ortodoxiei românești ca oameni îmbunătățiti prin sfintii ei prin discernământul harismatic cu ca-

Pr. Prof. Dr. Mircea Basarab

hului Sfânt (Ioan de la Prislop, Teodora de la Sihla, Ioan Iacob Hozevitul), ca dascali ai liniștii și rugăciunii lui Iisus (Daniil Sihastru) sau cârmuitori de suflete spre limanul mântuitorii (Ghelasie de la Râmet, Leontie de la Rădăuți, Antim Ivireanul, Iosif Mărturisitorul). Dacă unii dintre sfintii recent canonizați s-au bucurat de darul nevoiștilor duhovnicești, alții s-au dovedit a fi promotori sau creatori de cultură (Antim Ivireanul, Constantin Vodă Brâncoveanu, Ștefan cel Mare), iar curajul mărturisirii cu prețul vieții l-au manifestat atât preoții de mir cât și laicii, încununându-se și unii și alții cu cununa muceniei.

De la liniștea rugăciunii și a săhăstrii ei la riscul mărturisirii în condiții extraordinare și până la crearea unui climat stimulator sau protector de cultură și viață creștină, Sfintii români au îmbrățișat și trăit cele mai diferite aspecte ale spiritualității. Darurile duhovnicești cu care au fost binecuvântați au rodit peste tot pământul locuit de români, petcluind prin jertfa și chipul lor luminat creștinismul românesc pe care l-au abilitat în fața Bisericii universale. Acești dascali în ale nevoiști, iubitori de liniște, apărători și mărturisitori ai credinței sau creatori de cultură s-au impus în conștiința contemporanilor și a urmășilor lor, facilitând astfel lucrarea de proclaimare a sfinteniei lor. În fond, cea mai mare parte dintre ei erau deja considerați sfinti de conștiința locală a poporului lui Dumnezeu, care a anticipat proclamarea lor solemnă. Actul formal al Bisericii confirmă doar și oficializează ceea ce tradiția locului, prin darurile ei harismatic, a afirmat deja de mult. Avem aici confirmat, încă odată, principiu că Ortodoxia și-a recunoscut sfintii ei prin discernământul harismatic cu ca-

poziția lor continuă de a ne asista și a ne sta în ajutor sunt mereu prezenți pentru noi. Ei sunt cei care au reușit să păstreze chipul lui Dumnezeu în om, să-l facă să radieze în toată strălucirea lui și să atragă atenția asupra Lui. El întăresc rugăciunea noastră prin rugăciunea lor neîncepută și pură, sunt patronii noștri spirituali și însuțitorii noștri pe drumul mântuirii. Viețile sfintilor ne amintesc mereu ca puterea Evangheliei stă în Cruce, în suferință, în jertfă și într-o continuă iertare. Oricât de paradoxal ar părea, puterea Crucii constă tocmai în slăbiciunea

Ei, în neîntreruptă iertare și în dragostea care merge până la capăt (I. Bria, *Destinul...*, p. 283). Crucea este *unealta lui Hristos* (Sf. Ignatie Teoforul, *Către Efeseni* 9, 2), iar sfântul este cel care se identifică cu această unealta și cu slăbiciunea ei. El este întruparea paradoxului, a suferinței, a iertării și a iubirii, pentru că sfântul este cel care suportă toate, care crede, nădăduiește și le rabdă pe toate (I Cor. 13, 7). În această aparență slăbiciune stă puterea Crucii, de la care vine și puterea sfintilor. Sfântul devine «coincidentia oppositorum» și din acest motiv, pentru lume, neînțeles și adeseori un scandal. Prin viața lui, sfântul devine un purtător de Dumnezeu (teofor), purtător de Hristos (hristofor) și un purtător al Duhului Sfânt (pnevmatofor) (Sf. Ignatie Teoforul, op. cit., 9, 2), stare

care-l așează în contradicție cu lumea și caducitatea ei și face din el și viața lui un paradox, un cu totul altceva. Prin sfintii și martirii ei, Biserica se identifică cu semnul cuielor lui Hristos (Ioan 20, 25) pe care Domnul le poartă pe trupul Său cel înviat. Sfintii sunt pentru noi dovezi concrete ale îndumnezeirii naturii umane (theosis).

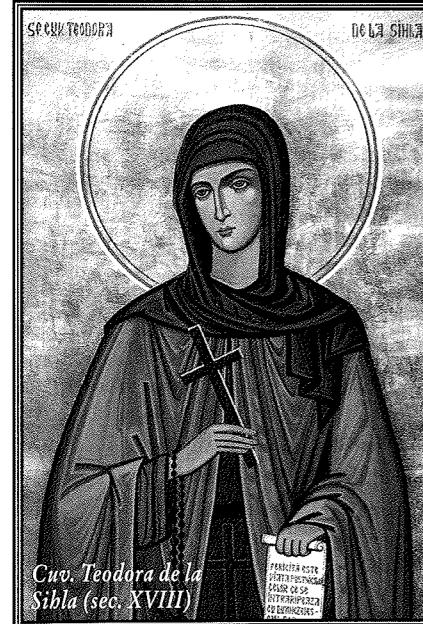
Sfintii, fără să aparțină lumii, fac parte din lume, iar retragerea lor temporară, în concepția ortodoxă, este motivată de o reconfortare spirituală și e urmată de întoarcerea în lumea pe care o servesc în numele lui Dumnezeu. Săhăstri români, de departe de a fi niște izolați sau înstrăinăți pentru tot timpul vieții, sunt mai degrabă duhovnici, minunați dascați de suflete care îndrumau pe cei ce le căutau sfatul. Retragerea aparentă este o neîntreruptă contemplare și o continuă pregătire pentru confruntarea cu lumea, pentru a o servi, oferindu-i jaloanele spirituale ale unei vieți demne de Dumnezeu. Cu alte cuvinte, sfântul se retrage pregătindu-se să slujească lumea și pentru ca la întoarcere să dea semn și mărturie despre prezența lui Dumnezeu în lume. Sfântul constituie întruparea sacralului în istorie, pe care din cauza formelor lui de prezentare, aparent comune altor manifestări istorice, nu reușim să-l sesizăm cu mijloacele obișnuite ce ne stau la dispoziție. Din viețile sfintilor recent proclamați reiese că angajamentul lor în lume a fost tot atât de variat ca și complicata dantelărie a meandrelor vieții. Așa se explică faptul că sfântul s-a angajat ca martir, mărturisitor, apărător al celor slabii cu care Hristos însuși s-a identificat, ca ocrotitor al celor asupriți, luptător pentru demnitatea umană, pentru libertatea conștiinței, libertatea de credință și exprimarea ei.

Sfintii constituie, de asemenea, criterii de judecată ale lumii. Ei sunt, pe de o parte, modelele după care va fi apreciată societatea din punct de vedere spiritual, iar, pe de altă parte, ei participă în mod activ la judecata lumii (Mt. 19, 28; 1 Cor. 6, 21). Procesul judecării faptelor societății începe încă din timpu vieții lor, sfintii obișnuind să emite aprecieri critice față de lumea în mijlocul căreia trăiesc. Din acest motiv, sfintii constituie adeseori un scandal, un motiv de indignare, oferind lumii modelul a ceea ce ar trebui să fie, model pe care

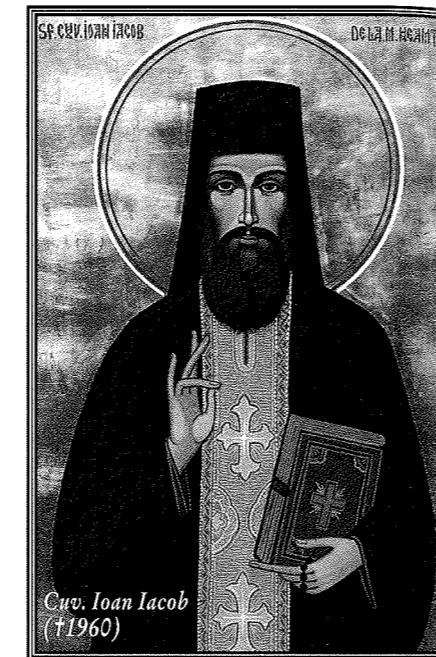
ea l-a desfigurat, l-a ratat în multe cazuri. Rolul sfintilor este de a încuraja virtutea, de a o prezenta drept model, dar și acela de a condamna răul, păcatul, individualismul, totalitarismul și egoismul cu toate formele lor subtile ce diformează chipul lui Dumnezeu în om. Pe acest drum, sfântul este intransigent, refuză orice compromis, condamnând răul sub toate aspectele lui morale și sociale. Sfântul constituie oglinda morală în care se reflectă societatea. Prin angajamentul lor, sfintii s-au dovedit a fi creatori de comuniune, de solidaritate umană (I. Bria, *Destinul...*, p. 284). Cuvântul lor de ordine este comuniunea cu semenii și cu Dumnezeu, solidaritatea cu cel asuprit, însetat, flămând, străin, închis, cu orfanul și în general cu toți cei care sufăr. Acolo unde egoismul și individualismul crează izolare și situații anormale, desfigurând chipul omului, sfintii apar ca sfătuitori, ca purtători de speranță și împăcare. Modelul comuniunii sfintilor este luat din comuniunea treimică. Solidaritatea oamenilor oferă puterea de a învinge răul și de a ne apropia de Dumnezeu. Sfintii sunt cei care ne ajută să refacem comuniunea cu Dumnezeu prin refacerea comuniunii cu oamenii. În afara acestei comuniuni, noi nu putem invoca numele lui Dumnezeu, rostirea acestuia în izolare, în afara solidarității umane, fiind falsă. În comuniune, sfintii sunt martorii lui Hristos, semne concrete ale Evangheliei și ale puterii lui Dumnezeu manifestată în mijlocul lumii.

Semnificația unui act

Proclamarea sfintilor români este un act de maturitate și responsabilitate

Cuv. Teodora de la Sibla (sec. XVIII)

Cuv. Ioan Iacob (f. 1960)

spirituală care oglindește sobornicitatea Bisericii. Este darul curat pe care creștinismul românesc îl aduce la altarul Bisericii celei mari, care ia act de modul cum este trăită Evanghelia în condițiile locale oferite de Biserica românească. De parte de a constitui un act de autosatisfacție, canonizarea sfintilor a însemnat o deschidere spre creștinismul universal, o creștere spirituală locală în ramale pliromei Bisericii ecumenice. Este vorba de un act de primire, de o abilitate în a recepta și prelucra valorile spirituale universale și un proces de a oferi altora experiența duhovnicească proprie. Canonizarea însemnează conștiința propriilor valori spirituale, pe care le dăruiești cu convingerea că te reprezintă și pot fi de folos celor ce vor să crească în Domnul. Avem aici, în fond, raportul dintre Biserica universală și cea locală, relația dintre catolicitatea sau sobornicitatea Bisericii și elementul local, felul cum adevarul universal al Evangheliei este trăit și exprimat prin cultura proprie a unei Biserici locale. Un schimb care nu poate decât să îmbogățească viața spirituală atât a Bisericii ecumenice cât și a celei locale.

Prin hotărârea de a cinsti pe sfintii autohtoni alături de sfintii născuți în alte părți, dar care au activat sau au fost martirizați în spațiul carpato-danubiano-pontic, Biserica Ortodoxă Română confirmă convingerea Bisericii universale că cinstirea sfintilor, care și are originea în communio sanctorum, transcende limitele impuse de spațiu și timp (P. Evdokimov, *La Nouveauté de l'Esprit. Studies de spiritualité*, 1977, p.126-127). În momentul în care Biserica noastră s-a hotărât să cinstească pe Sf. Sava de la Buzău, originar din Asia Mică, alături de Sf. Ioan Casian, de loc din Scythia Minor (Dobrogea), dar care a trăit în Orient și mai apoi în Marsilia, ea a demonstrat cu prisosință faptul că în comuniunea sfintilor, Biserica a desființat structurile obișnuite ale timpului și spațiului. Prin cinstirea Sf. Teotim al Tomisului, a Sf. Brețanion din același oraș de pe coasta Mării Negre, alături de Sf. Irineu din Sirmium și Sf. Niceta de Remesiana sau preotul daco-roman Sf. Montanus cu soția sa Sf. Maxima, Biserica Ortodoxă Română, ca Biserică locală, și manifestă convințarea că aparține, împreună cu Bisericiile ortodoxe surori din sudul Dunării, Bisericii ecumenice. Communio sanctorum nu cunoaște granițe geografice și nici diferențe etnice, sociale sau naturale. Apartenența lui Hristos înfrântă pe creștini dincolo de limitele naturale impuse de gen sau neam, de cele sociale sau cele geografice. Identitatea spiritu-

Biserici ortodoxe din Țara Bârsei*

Modificările de mentalități specifice României ultimilor ani au latinsat nu numai domeniile legate de viața economică, ci și pe cele ale vieții spirituale, unul dintre acestea fiind cel al interpretării importanței monumentelor istorice. În acest din urmă caz, abordarea tradițională și într-o măsură depersonalizată a monumentului ca document al etapelor istoriei arhitecturii și artei a fost întregită cu o abordare mai suplă și mai extinsă a acestuia, a valorii sale de semn pentru evoluția istorică a localității sau zonei, expresie în același timp materială și imaterială a creativității umane. Momentul este astfel integrat într-o anumită trăsătură a istoriei. Patrimoniul arhitectural religios devine, din acest punct de vedere, o mărturie a realităților sociale, mentalităților și credințelor care i-au dat naștere.

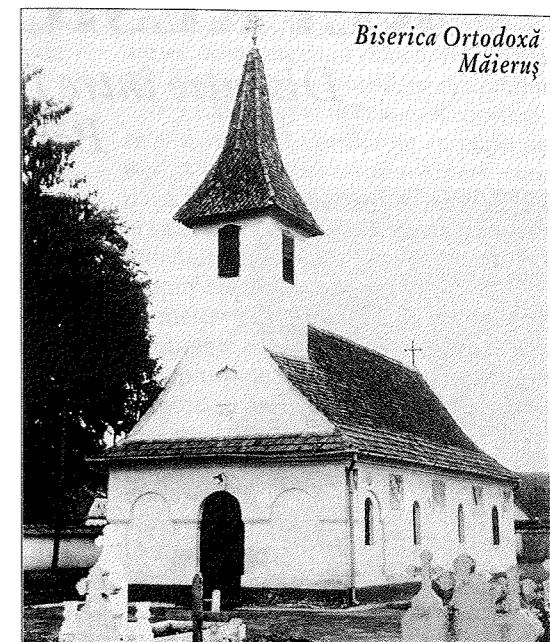
Un grup de biserici propuse acestui tip de reconstituire este cel format de bisericiile ortodoxe din câteva sate ale Țării Bârsei (Bod - Brendorf, Feldioara - Marienburg, Hălchiu - Heldsdorf, Hărman - Honigberg, Măieruș - Nussbach, Prejmer - Tartlau, Rotbav - Rothbach, Sânpetru - Petersberg) și care au câteva importante trăsături comune.

Sunt biserici aparținând unor comunități românești aflate în localități cu populație formată preponderent din etnici germani; sunt construite în ultima treime a secolului XVIII - datele limită fiind 1769 - Prejmer și 1815 - Bod - majoritatea fiind construite în perioada 1778-1791. Deosebit de important și semnificativ pentru mentalitățile epocii este faptul că toate aceste biserici sunt construite de negustori români din Brașov, de exemplu Gh. Ciurcu (Hărman), Ioan și Constantin Boghici (Rotbav), Ioan Ioanovici (Feldioara). Sunt biserici de mici

dimensiuni, cu plan dreptunghiular, cu absida altarului în retragere, poligonală, și pridvor deschis pe V, excepție de la această regulă fiind bisericile din Hărman și Prejmer, ambele cu plan triconc. Aspectul general al exteriorului este foarte asemănător bisericilor contemporane din Țara Românească. Fără îndoială, cătorii au dorit și urmărit această asemănare datorită atât prestigiului de care se bucura stilul brâncovenesc și, prin extensie, stilul postbrâncovenesc ce își are sursele în acesta, cât și datorită condițiilor speciale în care se află ortodoxia în Transilvania acelei perioade.

Există însă și elemente în arhitectura acestor biserici care reprezentă influențe ale arhitecturii locale inexistente în arhitectura contemporană din Țara Românească - turnul - clopotniță de secțiune pătrată, așezat pe pridvor; naosul, acoperit în majoritatea cazurilor cu boltă cu penetrății; pronaosul care folosește uneori boltă «a vela»; absida altarului are sisteme de acoperire foarte variate, de la clasică semicalotă (Prejmer, Hălchiu) până la o varietate de calotă cu traseu elipsoidal și penetrății radiale (Feldioara).

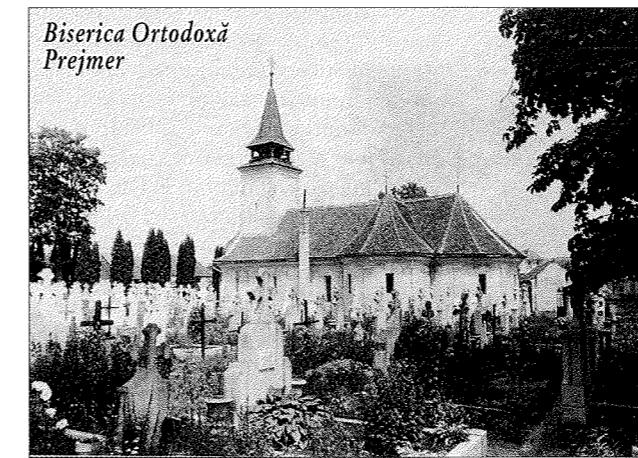
Bisericile care păstrează încă pictura originală (Prejmer, Măieruș, Sânpetru, Hălchiu, Rotbav) recurg, fără excepție, la același model ca și arhitectura - modelul postbrâncovenesc; și aici sursa este foarte evidentă și fără influențe locale, în afara unei surdine pusă nuanțelor mai vîi ale picturii-sursă. În măsură în care starea de conservare permite citirea programului iconografic, acesta respectă ordonanța tradițională și încearcă să o adapteze unor particularități arhitecturale locale (forma bolților naosului). Cinci din cele opt biserici menționate păstrează pictura exterioară - friză de medalioane circulare sau panouri dreptunghiulare aflate în treimea superioară a fațadelor. Subiectele sunt variate - atât apostoli și prooroci, cât și ilustrarea unor scene din Vechiul și Noul Testament (Pilda înțelepciunii lui Solomon - Sânpetru; Soborul Arhanghelilor-Prejmer).

Biserica Ortodoxă Măieruș

În afara picturii murale aceste biserici păstrează un număr de icoane aparținând în majoritate stilului postbrâncovenesc sau prezentând înrudiri stilistice cu cele din Țara Românească, databile până spre sfârșitul primei treimi a sec. XIX. Grupul de biserici prezentate este numai o parte dintr-un grup de biserici asemănătoare, limita cea mai nordică în care acest fenomen a fost constatat fiind la Agnita - Agnetheln (cca 40 km S de Sighișoara și 60 km E de Sibiu). Pentru deschiderea mentalităților și credințelor ce le-au dat naștere rolul istoricul-teolog este determinant, contribuind la cunoașterea, sub multiple aspecte, a patrimoniului cultural religios și prin aceasta la a rămâne fideli memoriei celor care le-au construit, asigurând totodată și continuitatea acestor semne exterioare ale credinței strămoșilor noștri.

Iozefina POSTAVARU
Adriana STROE

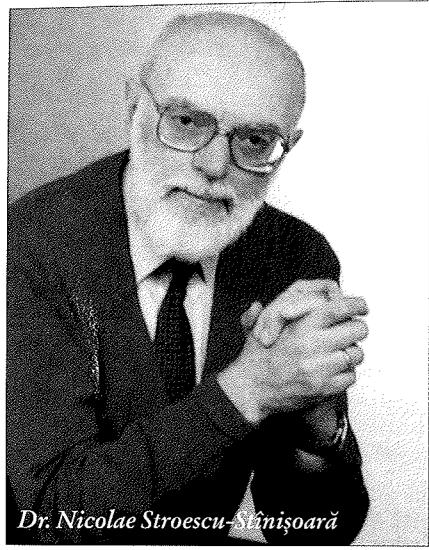

Biserica Ortodoxă Prejmer

* Materialul prezentat acum este o mică parte a rezultatelor unui proiect de colaborare, inițiat în 1992, între Comitetul Național German ICOMOS și Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice (desfășurată în octombrie 1994), prin Comitetul Național Român ICOMOS. Scopul proiectului este cercetarea (inventarierea) monumentelor și a clădirilor susceptibile a avea valoare de monument istoric din zonele de colonizare săsească. Finanțarea proiectului a fost făcută de partea germană prin Sfatul Cultural al Sașilor Transilvăneni din Gundelsheim / Neckar. În prima parte au fost inventariate clădirile aflate în sate, subiectul partii a doua a proiectului fiind inventarierea clădirilor istorice ale orașelor aparținând acestei zone.

BISERICA SI REPRESIUNEA COMUNISTĂ

Discuție între Dr. Nicolae Stroescu-Stănișoară și Părintele Iustin Marchiș

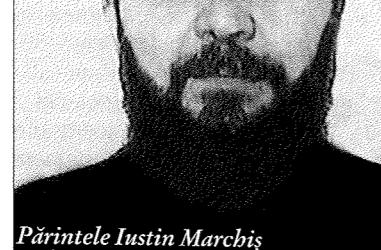

Puternică redeșteptare a Bisericii dar și prelungirea criticiilor

Nicolae Stroescu-Stănișoară: Părinte Iustin, mă bucur foarte mult să ne revedem pentru că în felul acesta reluaăm firul unei colaborări mai vechi și care pentru mine a fost foarte îmbucurătoare și rodnică sper nu numai pentru noi ci și pentru ascultătorii noștri pe timpul când noi vorbeam la microfonul de la Europa Liberă. Acum vorbim la microfonul Radio-Difuziunii Române și aş vrea dacă îmi permiteți să citeșc o însemnare din jurnalul meu, purtând o dată dinainte de Revoluție, și anume: *Miercuri, 22 oct. 1986, în tren spre Lugano* (mi-am făcut repede însemnarea în tren spre Lugano unde aveam ceva de rezolvat tot în legătură cu postul nostru de radio).

Ieri la München m-am întâlnit, la prânz, cu Starețul Mănăstirii Cheia. Mi l-au adus Banu și Hurezeanu pe care îi vizita în călătoria lui spre Ierusalim de unde se va întoarce în țară.

Călugărul Iustin Marchiș este un om la patruzei de ani, vital și subtil, comunicativ și interiorizat, dinamic și ancorat în mare traditie în același timp. Mi-a vorbit cu o mare bogătie de detalii și nume de o puternică prezență a religiei în artă și literatura din țară. Zeci de nume, familiare celor doi interlocutori din aceeași generație cu el, erau presărate de-a lungul acestei descrieri a unei situații, greu de bănuit de la distanță. Printre al-

Părintele Iustin Marchiș

tele, ne-a povestit de un pictor, care înnoaptea în care mama lui murea de cancer într-un spital, unde nu i se permisese să doarmă în preajma ei, a pictat un Hristos Pantocrator covârșitor. Ne-a descris și o pictură prezentă într-o expoziție din țară: în primul plan o vatră, pe al cărei prichici se văd scrijelate niște nume. Prin vatră se deschide o perspectivă care trece peste un colț de cimitir cu cruci, purtând și ele niște urme de nume și se oprește sau culminează într-un Hristos coloană de lumină. Deci, aceasta în 1986. Acuma ne găsim în București și pentru a intra direct în tema discuției noastre aș observa că situația Bisericii Ortodoxe Române rămâne ca și până acum complexă. Pe de o parte, a intrat această Biserică, treptat după Revoluție și din ce în ce mai mult în ultimul timp, într-o perioadă de puternică redeșteptare, bazată pe un grad de autonomie nemaîntâlnit în istoria ei. Există nu numai o reconstrucție a mănăstirilor, pentru că din fericire asemenea reconstrucții s-au întâmplat și în vremurile de răstărite, câteodată pe fură, câteodată mai pe față. Dar se construiesc noi mănăstiri. La un moment dat am auzit de 250 după Revoluție, ceea ce în comparație cu situația religioasă și bisericească din Occident, să zicem din Germania, unde trăiesc eu, este un lucru extrem de remarcabil și îmbucurător. Eu nu vreau să micșorez rolul conștiinței religioase în Occident însă constat în discuțiile mele cu oameni de valoare ai Bisericii catolice că acolo, din cauza

Concesii dar și exemple de eroism

Părintele Iustin Marchiș: În primul rând și eu mă bucur foarte mult de faptul că ne revedem la București după mai bine de zece ani de la prima noastră întâlnire față către față și sunt bucuros că ați reamintit o întâlnire a noastră și cu Teologul Banu și cu Emil Hurezeanu, poetul și jurnalistic. Într-adevăr, în generația noastră, în vremea regimului totalitar, existau totuși legături între mulți dintre oamenii Bisericii, chiar dintre teologii de la Sibiu sau de la București și lumea literară, artistică și chiar lumea muzicală. Dar ne bucurăm să ne reamintim de acele vremuri în care unii dintre noi mai reușeam să ieşim, eu prima oară atunci, și dacă nu s-ar fi schimbat în Decembrie 1989 vremurile, ultima oară, după ce chiar pierdusem câteva burse, tentative deci care din partea Bisericii nu au ajuns până la finalizare. Șansa aceea deci pentru mine a fost dosebită și e încă odată prilejul din partea mea să spun că activitatea dumneavoastră personal și a celui post de radio pentru noi a însemnat mult. Dacă vă amintiți vă și

rugăsem atunci mereu să ne informați, să ne spuneți ce se întâmplă în lumea catolică, protestantă, în lumea religioasă în general, pentru că noi eram dornici de informații ca într-un fel să ne sincronizăm pe căt ne era în puțină cu curențele teologice, cu gândirea teologică contemporană. și aicea venim și la întrebarea dumneavoastră. Erau câțiva dintre oamenii Bisericii care aveau această posibilitate de a ieși în străinătate, dar astă numai pentru că să arate Occidentului statul în care trăiam, anume că Biserica noastră este liberă, așa zis liberă. Ei erau deci trimiși la diverse întuniri ale Consiliului Ecumenic, Conferința Bisericii Europene, doar pentru, încă odată accentuez, a spune că există libertate religioasă în România conform Constituției. Știm bine cum au plătit acei oameni acele ieșiri, obligația ca la orice român ieșit în străinătate să spui ce ai făcut, cu cine te-ai întâlnit. Desigur, doavă că nici eu n-am spus că ne-am întâlnit la Europa Liberă cum nici dumneavoastră n-ai spus-o, e că nu ne-am dus acolo ușor, dar când ne-am întors am reușit, ne-a ajutat Dumnezeu, să nu ne pătăm numele în a divulga fie persoane, fie discuții care le-am fi purtat atunci. Deci oamenii Bisericii au fost obligați la concesii poate unii chiar la compromisuri. Conștiința lor este în măsură să spună ce au făcut, poate într-o zi și niște arhive care se vor putea face publice. În orice caz eu sunt dintre oamenii Bisericii căruia nu-i este frică nu numai pentru sine ci pentru toți slujitorii Bisericii, începând cu 1948 și după 1989, în sensul în care dacă unii dintre noi am făcut concesii sau poate compromisuri, am greșit am făcut chiar pă-

cate din punct de vedere creștin, pe de altă parte avem și destule dovezi, destui oameni ai Bisericii care s-au purtat cu un eroism pe care l-au avut și alți slujitori ai Bisericii românești, e vorba de greco-catolici sau cultele neo-protestante.

Deplasarea atenției de la cauză la efect

Nicolae Stroescu-Stănișoară: Părinte Iustin, înainte de a trece la evocarea unor exemple din domeniul acesta al suferinței oamenilor Bisericii - și aceasta se datoră rezistenței și gradului de periculozitate pe care Biserica l-a reprezentat tot timpul pentru ideologia comunistă -, aş vrea să atrag atenția asupra unui fenomen pe care îl observ de câțiva timp, și anume: o deplasare a atenției de la cauză la efect. S-a creat un fel de psihoză în legătură cu discuția asupra unei transparențe necesare a dosarelor secuiriști, a istoriei securității, trebuie imediat adăugat. și această psihoză constă în faptul că oamenii sunt foarte agitați și este chiar un fel de val de ură alimentat împotriva victimelor, uitându-se că la început a fost aparatul represiv, că cei care au fost obligați să dea informații de cele mai multe ori nu au făcut-o cum arăta și introducerea pe care am făcut-o, nu au făcut-o din proprie inițiativă. Bineînțeles că și aici responsabilitatea, așa cum prea bine ați spus individuală, rămâne de luat în considerare, cu diferențierile respective, însă nimeleni nu se revoltă de faptul că zeci de ani de zile a existat un aparat gigantic format din oamenii însărcinați să stoarcă informații, să intimideze oamenii, să-i săntaizeze, să-i aducă în situația de a spune ceea ce altfel nu ar fi spus. Se uită deci că dacă

este să se facă o purificare morală, aşa cum se cere atunci când se solicită accesul la dosarele individuale, purificarea aceasta morală trebuie să conțină și o cercetare critică. Nu-i vorba de răzbunare ci de o cercetare critică, înțeleaptă dar foarte bine orientată, a aparatului care a supus oamenii la această oprimare și a vrut să transforme aproape pe toți în informatori ai unui sistem care dacă ar fi fost bun n-ar fi avut nevoie de aceste metode. Ori se uită cauză și se îndreaptă întreaga atenție reprobativă asupra efectelor, asupra victimelor. Eu aş merge până acolo în a recunoaște creștinește că poate și unii din aparatul de represie pot fi considerați în oarecare măsură victime, sau semivictime. Dar oricum ei sunt în cel mai bun caz victime active, victime care au activat în același timp împotriva celorlați, pe când ceilalți în cea mai mare parte sunt victime pasive. Trebuie făcută și această distincție, nu trebuie uitat care este înovatul principal, fără bineînțeles a lăsa uitării și oamenii care prin caracterul lor și prin dorința de parvenire au luat ei înșiși inițiativa de a deveni colaboratori sau colaboraționiști.

Există documente cutremurătoare

Părintele Iustin Marchiș: Vreau să vă mulțumesc pentru că ati pus aşa lucrurile, problema. Sunt dintre cei care, cum să zic, sunt privilegiati, nu știu dacă asta este un privilegiu -, e un interes personal, o dorință de a ști ce s-a întâmplat în 1948 și în acel an grei până în 1962 când peste o mie de preoți ortodocși, dintre care și 17 ierarhi, fie că au fost scoși din scaune, fie că au fost chiar condamnați și au făcut mulți ani de pușcărie. Având, acest acces ca studiu, ca interes istoric și pentru viața Bisericii am descoperit câteva documente, la care am avut acces în arhivele Serviciului Român de Informații, documente cutremurătoare, zguduitoare, care vin să confirme ceea ce D-voastră spuneți și într-un fel poate că unii dintre noi bănuiam că ar fi între atâta inscrișuri câte sunt în arhivele Serviciului Român de Informații. Vă dau un singur exemplu al unui preot care trăia aproape de București, într-o comună. Am găsit deci adresă oficială, Ministerul de Interne, Direcția Securității Statului, Serviciul anume, cu semnătură, cu stampilă și scris acolo: prin prezenta vă aducem la cunoștiință că preotul din comuna cutare, cu numele cutare, trebuie urmărit în deaproape și compromis. Ori atunci vă rog pe dumneavoastră și oricine din cei care ne ascultă, conștiința româ-

Decembrie 1989, București

nească morală și civică să judece, deci dacă cineva e urmărit anume și e poruncă să fie compromis, oare ar putea ca reva dintre noi, nu numai într-un regim totalitar cum era atunci, să scape cu ușurință? Eu cred că nu. Prin urmare nu știu dacă acest caz trebuie multiplicat, eu cred că da, cu sute, cu mii de alte persoane.

Nicolae Stroescu-Sfînișoară: Sunt convingă că da.

Părintele Iustin Marchis: Și vreau să vă spun că între însemnările de acolo am găsit și altceva: curajul pe care preoții într-adevăr l-au avut să le spună oamenilor: stați fermi, nu renunțați cu nimic la proprietatea voastră, la tradiția noastră, la legătura cu Biserica. Și apoi să vă spun reacția autorităților care au aflat că preotul într-adevăr în biserică ar fi spus că oamenii ce zic: păi săracii ce să spună, că n-au decât lacrimi, sau nu mai au nici lacrimi să plângă. Gîndiți-vă D-voastră deci că nu numai organele, cum li se zicea, erau cele care supravegheau îndeaproape pe cine? Pe cei care propagau, propovăduiau, că astă este cuvântul nostru, cu totul altceva decât ideologia atee, în care deci ei vedea idealul lor compromis prin tocmai existența Bisericii, a unui alt ideal, într-adevăr nu al unei ideologii ci al unei credințe. Cred că poate ar trebui să le amintim nu numai celor tineri, pentru că tinerii mă tem că sunt ceva mai întelegerători cu vremurile, paradoxal, decât cei mai vârstnici. Deci să ne aducem aminte în ce situații ne găseam cu toții și ce se întâmpla cu oamenii constrânsi în acest mod. Căți dintre noi am fi rezistat la această urmărire îndeaproape și la această dorință de compromitere, cind tocmai ofiterii de carieră, securiștii ne urmăreau sau primeau, mai degrabă racolau chiar dintre oamenii credincioși sau poate mai puțin credincioși, mai slabii, oameni compromiși poate, care mergeau la biserică. Mergeau până acolo încât și predicile, deci ceea ce se învăță de la amvon, se cuvânta, era adus la știere, era cunoscut de către organele de securitate. Și atunci dacă deci aveam aceste date, încodată spun parțiale, le vom avea cu siguranță mult mai dezvoltate în anii care vor urma, ne vor putea da o imagine exactă despre viața Bisericii Ortodoxe Române și în general despre cultele din România și cred că mulți dintre noi ne vom revizui această pornire pe care ati numit-o. Și anume eu cred că, într-adevăr, între ofiterii de securitate sunt unii care nu au făcut rău, în sensul că să suferă cineva ca persoană, deci cred că sunt și din aceia, dar pe de altă parte sunt destui care au schilodit con-

științele oamenilor. Eu dacă îmi este îngăduit, pentru ca să pomenim Mănăstirea Cheia, pot să vă spun un lucru pe care îl faceam mereu cind venea un Tânăr să intre în mănăstire. Le spuneam din capul locului, cum mie nu mi s-a spus când am intrat în viața de mănăstire foarte Tânăr, că au două căi: e calea pentru care au venit cu adevărat la mănăstire și să-i slujească lui Dumnezeu și o altă cale în care ar putea face compromisuri cu cei care vin la mănăstire cu alte scopuri. Ei ar trebui să vină la mine în calitatea mea de stareț, dacă au ceea ce oficial, dar îi vor căuta și pe ei pe ascuns, îi vor chema poate și în alte părți că să vorbească cu ei, cum se întâmplă. Să știe de la mine că au de ales între a fi sinceri și a-și urma calea, vocația lor spre Hristos, sau, din nefericire, și alternativa de a fi slabii, de a ceda în fața unor oameni care vor veni peste ei. Din fericire eu pot să vă spun că am reușit să-mi apără mica comunitate și că în orice caz î-am preventit pe oameni cum nu totdeauna s-a întâmplat trebuie să recunoaștem, nu numai în ce privește Biserica ci și alte instituții. Și atunci vă întreb, deci cind s-a făcut atâtă presiune asupra Bisericii, care era dușmană aproape neîmpăcată, nu a ideologiei comuniste, nu neapărat pe față, dur și agresiv, dar în orice caz fundamental, căci asta era misiunea Bisericii, cum să acuzăm preoții, ierarhii. Se uită, mai ales de către mulți jurnaliști, și din celelalte categorii sociale și profesionale, că oameni aparatului represiv aveau, nu știu cum să spun, ca un soi de plan de îndeplinit, trebuia ca, aşa cum spuneați D-voastră, că mai mulți să devină informatori și colaboratori. Ori a spune că un preot e securist sau a fost securist sau despre un mitropolit, un episcop, că a fost sau că este în continuare bănuit de asta, mi se pare de multe ori o mare impietate. Cum spuneați D-voastră, e posibil să-l uiți pe ofițerul de securitate, pe profesionist, și să-i condamni acum pe cei care au colaborat, cu siguranță poate și dintre preoți?

În adâncuri nu putea exista o contopire între cele două forțe

Nicolae Stroescu-Sfînișoară: Mai ales că de multe ori operațiunea avea un caracter automat. Ei aveau niște modele pe care le învățaseră de la consilierii sovietici mai de mult, le mai complectaseră sau perfecționaseră și în momentul în care porneau la acțiune aveau o schemă și în schema aceea ei își dădeau anumite calificative, ei te considerau că ai intrat deja în sfera lor de acțiune, te-ai închidat operativ, mi se pare că era una dintre

formule și raportau în felul acesta. Aceasta nu avea nici o legătură cu trăirea interioară sau cu viața reală a celui «încadrat operativ». Pe de altă parte, aşa cum ati spus, să nu uităm nici o clipă: comunismul a avut un caracter profund anticreștin, deci creștinismul era dușman veșnic, nu putea să se suspende dușmania, chiar dacă anumite diplomei cereau să se procedeze din cind în cind cu mănuși. Însă era vorba ca în această țară să se instaureze un regim care neagă realități mai presus de om, omul văzut numai ca homo economicus, că să se elimine homo religiosus iar lumea de mâine să fie o lume care a uitat transcendența, l-a uitat pe Dumnezeu și pe Hristos. Era o condiție a realizării programului, idealului și idioziei. Așa că și în cazul în care conflictul nu era la suprafață zgomots, în adâncuri nu putea să existe o contopire între cele două mari forțe, una forță materială, în felul ei amenințătoare și capabilă să facă mult rău, cealaltă forță în primul rând spirituală dar și cu rădăcini istorice, pe care cealaltă nu le avea.

“Singurul dușman care a rămas în interior: Biserica Ortodoxă Română”

Părintele Iustin Marchis: Într-adevăr vin să confirm ceea ce documentele vremii iarăși ne confirmă. Anume că în 1962, poate că e important să subliniem acest an, pentru că tuturor ni se pare că până în anii '50 sau câțiva ani după '50 a fost foarte greu pentru multe categorii sociale în România inclusiv oamenii Bisericii, deci în 1962 ministrul de atunci de interne, Alexandru Drăghici, faimosul personaj pe care îl stim, a făcut un raport către comitetul central al partidului comunista român (pentru că nu trebuie să uităm deloc asta, toate porneau de acolo inclusiv, activitatea securității și în ceea ce privește Biserica) raport în care Drăghici spunea deci că în 1962 singurul dușman care a rămas în interior pentru statul de democrație populară este Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu Patriarhul ei de atunci, Justinian Marina și cu cei doi vicari pe care îi avea, din care unul nu mai este în viață Arhiepiscopul de la Dunărea de Jos și Galați, Antim Nica, și Teocist Arăpașu, actualul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Există deci un document oficial, care venea și în urma unei tragedii (nu e numai dramă, e chiar o tragedie) pe care a suferit-o Biserica în intimitatea ei, anume și vorba despre expulzarea din mănăstirile românești a aproape 5.000 sau poate peste 5.000 de monahi și monahii, de călugări și călugărițe. Deci, cu

toate că erau deja expulzați din mănăstiri și numai o parte din mănăstiri rămăseseră vii, în continuare Biserica era o amenințare pentru statul de democrație populară. Ori acest fapt cred că este un argument foarte important în ce-i privește pe mulți din cei care cred că Patriarhul de atunci sau în general conducerea bisericicească, ierarhii Bisericii chiar, nu au făcut nimic. Și nu pentru a împușta cu ceva meritele incontestabile ale Bisericii Greco-Catolice, ale ierarhiei ei și ale preoților aș vrea totuși să spun numele cătorva dintre arhiepii ortodocși, deci episcopii sau mitropolitii ortodocși, care fie că au fost trimiși în exil la mănăstiri, din scaunele lor episcopale sau mitropolitane, fie că au fost depuși din scaune și deci ne-am trezit deodată după 1948 cu o ierarhie care sigur că era mai pe placul stăpânilor noi instalate. Și aş începe cu Mitropolitul Visarion Puiu, al Bucovinei și Transnistriei, care a fost chiar condamnat la moarte în contumacie și care a murit în exil la Paris. Aș continua cu cel mai învățat mitropolit al Bucovinei și unul din savanții, i-aș numi, teologi, Tit Simedrea care a fost și el pensionat și care a murit la mănăstirea Cernica. Continuăm tot cu un Mitropolit, de această dată cel al Basarabiei, care a fost și el scos din scaun, e vorba de Efrem Enăchescu, apoi de Mitropolitul Olteniei, Nifon Criveanu, care și el a fost scos din scaun și care a murit la schitul maicilor în București și este înmormântat la Mănăstirea Cernica. Încă un mitropolit, și cu el încheiem șirul mitropolitilor, este vorba de învățatul Mitropolit Irineu Mihălcescu, profesor de teologie, care era Mitropolitul Moldovei și Sucevei și care a fost scos din scaun în 1947 și a murit la Mănăstirea Agapia. Continuăm apoi cu Episcopul Cosma Petrovici al Dunării de Jos, cu Episcopul Lucian Drideanu de la Roman, cu Veniamin Nistor de la Caransebeș și apoi cu vicarii sau episcopii eparhiilor din țară: Atanasie Dincă, care era la R. Vâlcea locuitor de episcop, Grigore Leu de la Huși și el scos din scaun, cu Emilian Antal care era locotenent-arhiepiscop al Bucovinei cu sediul la Suceava, cu Veniamin Pocitan, care era vicar al Mitropoliei de la București, al Patriarhiei Române, Pavel Serb, vicar patriarhal și care a murit la Curtea de Argeș, Valeriu

Moglan, vicar la Iași, și în sfârșit cu Teodor Scorobeț care fusese vicar la Mitropolia din Sibiu. Dar l-am lăsat la urmă intenționat pe cel care a suferit cel mai mult dintre ei și care a murit la zece ani de la exilul lui la Mănăstirea Cheia, pe care ati evocat-o la începutul întâlnirii noastre, și vorba despre episcopul de Oradea, Nicolae Popovici. Și care, pentru ascultătorii noștri, e bine să spunem, era un strălucit teolog, a scris o carte se cheamă *Epicleza Euharistică*, ceea mai subtilă carte despre diferența între catolici și ortodocși, când e vorba despre transubstanțiere sau prefacerea sfintelor daruri și care are echivalentul în teologia românească în Părintele Dumitru Stăniloaie. Deci în ierarhia românească în vremea aceea Nicolae Popovici a făcut următorul lucru, și asta poate că este bine să știe toată lumea, motiv pentru care a fost scos din scaun în 1950 în luna octombrie. Anume el s-a opus scoaterii religiei din școală. Aș dori să spun că lucrul acesta ar fi de luat aminte pentru noi toți și mai ales pentru autoritățile de astăzi, mai ales pentru Ministerul Învățământului, deci să știe că încă atunci la scoaterea religiei din școală au fost oameni ai bisericii, iată Episcopul Popovici dar cu siguranță destui preoți, pe care istoria nu i-a înregistrat cu opozitia lor, care s-au opus. Apoi, el s-a opus blamării Mitropolitului Andrei Șaguna. Vorbeți de tradiție, căt de important era pentru Biserică că ea venea firesc din istoria poporului român, a culturii, a vieții românilor în comparație cu o ideologie care nu prea-și găsea rădăcini și nu avea numărul de aderenți care să

Ruinele Mănăstirii Mihai Vodă
București

portant pe care noi îl recuperăm acum când în sfârșit există în jur de 30 de preoți militari la garnizoanele importante din România. și fără să cauț, încă odată revin asupra acestui lucru, să minimalizez opoziția altor ierarhi și altor șefi de culte din România, trebuie mereu să amintim aceste nume, mai ales al Episcopului Nicolae Popovici, care a fost apoi exilat zece ani unde a trăit în multă modestie. Localnicii în vîrstă din Cheia știu cum trăia el din laptele de la o vacă pe care o păștea pe sănțul mânăstirii. Episcopul surghiunit nu avea voie să cobeare în București. Fiind preot și duhovnic, pot să spun acum pentru că omul care era poștaș în sat atuncia nu mai trăiește, că el l-a avertizat pe Episcop că este urmărit în continuare. Deci nu numai că era exilat într-o mânăstire unde se ajungea greu, se putea comunica foarte greu cu lumea, dar poștașul l-a avertizat că în continuare este urmărit, că i se cenzurează corespondența, că orice întâlnire pe care o are este notată. Deci chiar un om credincios dacă se ducea să-i ducă o bucată de pâine Episcopului exilat sau să-i ceră un sfat și o binecuvântare, putea avea de suferit. Nu mai vorbim de cât au suferit călugării din Cheia, pentru că trebuie să ne dăm seama, ei însiși erau supuși la o presiune, aceea că să aibă grije cu Episcopul, pentru că se știa lipsedea că el era un om al opoziției clare față de un regim și un apărător cu mare străjnicie al tradiției, al vieții bisericesti. Prin urmare, iată și o solidaritate care ne bucură din partea unor oamenii puși de către organele de securitate să urmărească oamenii Bisericii și care au avut tăria să-i avertizeze pe aceștia să fie prudenți în misiunea pe care o aveau acolo. Iată de ce s-a făcut un gest de mare dreptate că Episcopul Nicolae Popovici, după ce a fost înmormântat în satul lui natal Birtan, celebrul Birtan, poate nu e întâmplător asta, acolo existând cea dintâi mărturie creștină pe care o avem despre creștinismul românesc, acea tăbliță votivă cu Zenovie, deci el a fost lăsat în urmă cu un an și așezat lângă celalți episcopi, ai Episcopiei Ortodoxe Române de Oradea, deci el acum este pus în drepturile cuvenite. Iată cum istoria i-a dat afară pe unii din panteoane sau din alte locuri de cinstă și pe alții i-a readus acolo unde este normal să fie așezați. Prin urmare, cred că în timp, Domnule Stroescu, și imaginea, adevărată imagine a Bisericii și cea din trecut și cea din prezent, va fi mai bine percepută de către semenii noștri, fie cei în vîrstă, care au trecut ei însiși prin perioada aceea, fie de cei tineri care au drep-

tul la adevărul integral despre Biserică, dar precum bine spuneați D-voastră, și cred că suntem în acord cu atâtia alți oameni care gândesc profund la aceste lucruri, creștinește vreau să spun că nu trebuie să ne grăbim să judecăm oamenii, trebuie să știm căte presiuni s-au făcut asupra lor și să-i ferim pe cei care au rezistat. și Biserica are destui așa ca să se prezinte în fața judecății lui Dumnezeu și în fața judecății oamenilor, cu exemple morale pe care le putem urma și acum.

Au existat eroisme cotidiane anonime

Nicolae Stroescu-Stănișoara: Aceste exemple care sunt istorice, inclusiv documentul respectiv, raportul lui Alexandru Drăghici, sunt vîrfurile sub care, pe diverse trepte vom găsi (sau poate nu vom afla niciodată) felurile forme de apărare a creștinismului și a tradiției creștine și românești de către oameni ai Bisericii și monahii, de-a lungul acelor decenii. Există eroisme cotidiane și anonime, în afară de ceea ce în mod foarte meritioru ăși reușit dumneavoastră să aduceți la suprafață printre concentrare a atenției. Îmi aduc aminte cum, și v-ăți referi la lucrul acesta, au fost golite mânăstirile de călugări și unele dintre ele erau, în calitate de monumente istorice, populare de căte doi-trei călugări, numiți «custozi» ai monumentului istoric. Am avut ocazia, chiar la Mănăstirea Stănișoara, într-o noapte, să-i văd în rugăciune. Ei tineau o slujbă la miezul nopții, care pe mine m-a impresionat. Toate acestea se făceau sub clopotul de sticlă al supravegherii securității, dar umblând noaptea în jurul mânăstirii m-am întâlnit cu unul dintre călugări care mi-a spus de la primele cuvinte. «Ei zic că eu sunt custode, însă eu am fost sunți și voi fi până la moarte călugăr». și după cum se vede chiar erau călugări, care făceau slujba de miezul nopții și cele cuvenite. Indiferent că securitatea din Râmnicu Vâlcea știa sau nu știa, închidea ochii sau nu-i închidea. Ba s-a mai întâmplat și lucrul acesta că o maică venită acolo să ajute, pentru că începu să aibă oaspeți (iarăși nu mai era vorba de practica religioasă). Deci existând această înclinație către un respect neconditionat acordat unei autorități stabilită și o disciplină consecventă, s-au supus modelului importat din Uniunea Sovietică, și-au pierdut contactul cu credința. Dar problema este și o problemă a Bisericii, pentru că în Germania de Răsărit Biserica cea mai puternică numeric este cea evanghelică, în proporție de circa 80%, pe când cea catolică este în proporție de 20%. Eforturile aparatului de stat pentru neutralizarea religiei s-au îndreptat în special asu-

care se vor pierde, nu înaintea lui Dumnezeu, dar pentru istorie se vor pierde, dar noi putem să găsim firul acesta viu în evenimentele care s-au petrecut de-a lungul timpului în România. Chiar Sfântia Voastră (și este într-un alt fragment de jurnal, care nu îl am acum la mine) vă citez spunându-mi una dintre formulele minunate pe care le-a folosit tinerii aceia care nu aveau educație religioasă, lucru împotriva căruia se ridicase un ierarh cândva: «Vom muri și vom fi liberi». De unde această știință teologică, de unde acest duh profund creștin la niște tineri care prin forța lucrărilor nu sunt metafizicieni și prin forța istorică nu putuseră să primească învățământ religios sau faptul că în statisticile făcute de autorități, nu de Biserică, s-a constatat că în România procentajul ateismului este ceva mai puțin de 1%. Nu trebuie nici noi acuma să întrăm, știu eu, sub umbra unui triumfalism și să credem că toate problemele religiei sunt rezolvate în România, mai ales într-o perioadă în care aici se ciocnesc mai mult ca oricând paradigmile, modelele culturale, dar putem face totuși comparații (și lucrul acesta este permis, este chiar obligatoriu, atunci când discutăm o problemă, ca să-i vedem ramificațiile, să vedem modul cum s-a manifestat ea în altă parte). Iată că în fosta R.D.G. după reunificarea cu Germania se constată procentajul de ateism de peste 40%. Foarte mulți oameni spun pe față «nu cred în Dumnezeu și mi-e foarte bine așa», e chiar o formulă curentă de genul ăsta. Adică s-a reușit această îndoctrinare într-o țară care totuși se găsea alături de Republica Federală Germania, unde Biserica era liberă, Bisericile erau libere, iar cei din RDG puteau să urmărească emisiunile de televiziune, în care bineînteles că și viața religioasă era prezentată. Dar printre concurs de împrejurări și datorată unui spirit mai accentuat de disciplină față de situația dată (care este una din trăsurile spiritului germanic, care are bineînteles și calități creative, de la filozofie și muzică până la știință modernă), deci existând această înclinație către un respect neconditionat acordat unei autorități stabilită și o disciplină consecventă, s-au supus modelului importat din Uniunea Sovietică, și-au pierdut contactul cu credința. Dar problema este și o problemă a Bisericii, pentru că în Germania de Răsărit Biserica cea mai puternică numeric este cea evanghelică, în proporție de circa 80%, pe când cea catolică este în proporție de 20%. Eforturile aparatului de stat pentru neutralizarea religiei s-au îndreptat în special asu-

pra Bisericii evanghelice, mergându-se pe ideea că ea este importantă pentru viața socială de acolo sau ar putea să devină influentă pe când cea catolică e prea traditionalistă, are o autoritate dincolo de frontieră și poate că de aceea au încercat mai puțin să o prelucreze. și aici s-a întâmplat o nenorocire (noi tot vădem numai nenorocirile noastre de am ajuns să nu ne mai iubim pe noi însine; nu trebuie să ne iubim numai pe noi însine, trebuie să iubim în primul rând pe Dumnezeu și pe semenul nostru, dar nu trebuie să ne depreciem forțele reale care ar mai putea fi lucră pentru salvarea noastră și a altora). Biserica aceasta evangelică ajunse în parte la o anumită concluzie pe care și-o interiorizase, (la noi era o constrângere, de sus în jos, pe care preoții nu și-o interiorizaseră, pentru că noi români nu suntem chiar așa de disciplinați), anume că ne găsim în perioada istorică a unei Biserici în socialism și întru că nu se întrevede (cu rațiunea nu se întrevede o eliberare grabnică) nici un fel de schimbare în viitorul previzibil, noi, Biserica, trebuie să colaborăm cu acest stat socialist în mod sincer. Nu-și abandonau cu totul credința, dar cu multă seriozitate considerau că o colaborare intensă în planul social, inclusiv în cel politic, în măsura în care existau scopuri comune, este singura cale. Rezultatul este că au secularizat în așa măsură Biserica, au neutralizat-o în sensul că a devenit o instituție socială, și-a pierdut sămburele mistic, s-ar putea spune.

Părintele Marchiș: Și-au anexat-o!

Nu există o interdependență precisă între progresul social-economic și spiritualitate

Nicolae Stroescu-Stănișoara: Tendința de anexare și până la urmă anihilare a Bisericii a fost specifică comunismului deprezentindeni. Pentru fidelitatea prezentă istorice trebuie totuși spus și că în multe biserici evanghelice din fosta Republică Democrată Germană tineretul și o serie de intelectuali își găsiseră un loc de ventilare a unor idei neconformiste. Dar după cum se vede, aceste contribuții la emanciparea de totalitarism nu au împiedicat un mare grad de ateizare a societății din Germania Răsăriteană. O situație similară avem în Cehia, unde cu prilejul vizitei, pe care a făcut-o acum câțiva timp Papa, presa occidentală observă că la ora actuală majoritatea poporului ceh nu mai crede în Dumnezeu. Statisticile diferă, de la 60% până la mai mult. Un lucru extrem de îngrijorător, căci aicia ne întâlnim cu un

Mănăstirea Mihai Vodă și Arhivele Statului București (1983)

credincioși, de fapt aceste țări s-au secularizat, cu cuvântul pe care îl folosim, avem și un exemplu pozitiv în Polonia înainte de a ajunge la situația din România. În Polonia, după cum știm, Primatul lor și pentru că avea o legătură neîntreruptă cu Vaticanul dar pentru că era o feroare religioasă care n-a contenit niciodată în Polonia (și asta pentru că se făcea educație religioasă în familie), era o prezență la biserică pe care nici o altă țară din Europa de Est și Centrală nu o cunoștea. În același timp existau chiar proteste ale bisericii catolice când era vorba de chestiuni de morală creștină. Uneori la Iasagora, la Cestohova se adunau sute de mii de oameni ca să protesteze alături de Vișinski, Primatul polonez, împotriva legii a-vorbului, de exemplu. și acest centru religios, cel dintâi al Poloniei și unul din cele importante al lumii catolice a adunat întotdeauna pe tinerii polonezi care veneau la Cestohova nu numai la o mânăstire, ci și la un, aş zice, sanctuar național, ceea ce a salvat în mare parte deci legătura dintre biserică și stat și lucru acesta pe care l-am subliniat se vede până astăzi. Roadele sindicatului «Soliditatea» în care au fost implicați și destui preoți au făcut ca Polonia să fie și ea în fruntea țărilor în care democrația progresează, în care viața economică progresează. Iată și un caz fericit. Nu știu dacă ne putem mereu sprăji ni doar pe acest lucru că în catolicism se păstrează mai bine tradiția creștină, viața profund mistică de care vorbeați și dacă, în accepțiunea lui Max Weber, capitalismul și protestanismul se conjugă pozitiv. Aș trece însă la cazul României. Care mi se pare un caz echilibrat, l-aș numi. De-

Antecedente bune pentru viață bisericescă de acum

Părintele Justin Marchiș: Eu aş veni și cu parte pozitivă, nu numai pentru că sunt preot. Anume faptul că dacă în Germania Democrată deci o biserică protestantă și în Cehia biserici din aceeași familie protestante au pierdut

ci în care Biserica nu a făcut proteste pe față, în care în aparență ea a acceptat multe din partea statului, dar care și la nivelul de care am vorbit al ierarhiei dar mai ales al mănăstirilor, pe care le-ați evocat cu atâtă dragoste, dar și al clericiilor de mir și-a menținut identitatea. Își aș vrea să pomenească câteva nume de preoți și îi amintesc chiar pe cei de după 1975 și după anii '80. E nedrept să-l uităm pe Părintele Ștefan Gavrilă de la Lapoșu Buzău, care a avut nu numai proteste cuvenite unui preot dar chiar și rare pentru cetățenii români de la acea dată, în care el de exemplu nu vroia să pomenească conducerea de stat în biserică, la slujbe și sărmantul a fost transferat în alte parohii cu familie, cu copii. Nu a renunțat nici o clipă, s-a înverșnat și până la sfîrșitul el a rezistat în acest lucru. N-a vrut să facă nici un fel de concesie din acest punct de vedere. E atât de cunoscut cazul Părintelui Calciu încât doar în treacăt îl amintesc. Apoi e vorba despre Părintele Dumitru Zamănicu, care, sărmantul, a fost internat la Socola și știm bine ce ne evocă numele Socola, apoi Părintele de la Pietra Neamț, acuma la Iași, Părintele Greplea, e Părintele Constantin Crișan de la Bacău, era chiar un comitet creștin pentru apărarea drepturilor religioase în România, e Părintele Costică Maftei de la Biserica din Titan pe vremuri, acuma s-a reîntronat din America în România, Părintele Dumitru Bejan de la Bârlău, care de curând a trecut la cele veșnice, Părintele Ion Boboc care sărmantul și el a fost de astă dată la Saboca internat unde mai sunt și astăzi din păcate oameni cu probleme, Părintele Constantin Sârbu de la Biserica Sapienței și câțiva încă ar putea fi amintiți dintre preoții de mir. Deci care nu numai că și-au păstorit credincioșii ci au luat chiar atitudine publică față de imixtiunea statului în problemele bisericesti, dar nu trebuie să uităm apoi pe monahii și mănăstirile de care atâtă pomenești. Într-adevăr chiar dacă erau obligați uneori să nu poarte haina călugărească chiar în mănăstire, nu numai în afară, atâtă oameni intrând în mănăstire ei au fost mărturii ale unei credințe vii și a unei tradiții care nu trebuie lăsată să moară. și chiar dacă numai în excursie se duceau români la mănăstiri și totuși vreau să vă spun că a însemnat foarte mult pentru ceea ce acumă vedem cu ochii noștri și ne bucură și pe noi oamenii Bisericii mai ales. Eu aș vrea să-mi fie îngăduit să spun chiar propria mea mărturie anume că începând cu 1975 eu am fost un număr de ani ghid la Mănăstirea Cozia, socotită, și pe bună dreptate, una din cele mai vechi, are peste 600

de ani de existență. Mănăstirea Cozia era deci atunci vizitată de foarte numeroși români, dar bineînțeles și de străini. Eu vreau să vă spun bucuria mea să fi avut acolo sute și de-a lungul anilor mii de autocare de elevi din clasele primare, elevi de la școala generală, de elevi de liceu și de numeroși studenți. și să știți că, vă reamintesc, vă spuneam și la München cu peste zece ani în urmă, între tinerii români erau tineri excepționali care poate nu întâmplător în Decembrie erau mistici sau sub semn mistic, erau foarte iubitori ai acestor tradiții și chiar interesați, să nu uităm ei nu știau multe despre învățărurile ortodoxe cătreodată erau preocupati de Yoga, de alte mișcări spirituale, dar era acest interes din fericire la noi, dorința de informație. Iar acești tineri m-au bucurat pe mine pentru că spunându-le căte ceva despre mănăstire, despre viața religioasă, totdeauna mă întrebau: «Dar aici nu sunt călugări? Câți călugări sunt aici? Ce faceți dumneavoastră?». Întâmplarea și mai fericită pe care vi-o spun acumă este legată de numeroșii copii care mergeau în Bulgaria, în 1977, la 100 de ani după Războiul de Independență. Veneau deci copiii la mănăstire și legau deodată istoria României de istoria Bisericii. și când veneau la Cozia și auzeau de o istorie de 600 de ani, (sigur că li se vorbea mai aleasă în preajma acestei plecări de o istorie de 100 de ani) și când auzeau că aici «în fiecare zi la slujbă a fost pomeneit Mircea cel Bătrân, mama lui Mihai Viteazu, care a devenit călugărită», erau impresionați. Astea sunt întâmplările care se repetau zilnic. Intrând în biserică, fie copiii, fie studenții, fie oameni în vîrstă, când era slujbă rămîneau la slujbă. Astă cred că este ceva ce trebuie să subliniem neapărat și că la români nu se pomenea să nu existe un ou roșu de Paște și să nu se facă cozonac la Crăciun și să nu fie un colind măcar în casă dacă nu era în afară, între rude, între cunoșcuți. Or lucrurile acestea însemnau foarte mult. Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem că români n-au lăsat copii nebotezați (au fost exceptii care nu contează chiar ca număr), n-au stat necununați, în marea lor majoritate s-au cununat. Totdeauna la noi morții au fost duși în cimitire cu preot, cu slujbă și cu rugăciune. Or vedeti, dacă noi n-am avut o propovăduire în afara bisericii, o acțiune socială, care n-am putut-o face, Biserica Ortodoxă a avut o viață liturgică deosebit de intensă. Slujbele de la miez de noapte la mănăstiri, slujbele care se făceau în București, în cîteva locuri. Pentru că vorbim în București este foarte important să spunem, era o biserică,

Biserica Silvestru, în jurul căreia erau atâtă oameni învățăți, atâtă tineri care și-au aprins credința sau și-au adâncit credința pe care o aveau. La noi revirimentul acesta, care îl simțim după 1989 nu-și are rădăcina chiar numai în Crăciunul '89, el are rădăcini adânci și aici poate iară trebuie să subliniem și activitatea Părintelui Stăniloae, traducerea Filocaliei, traducerea Părintilor Bisericii. Să nu uităm că în 1988, deci la 300 de ani de la apariția, pentru prima oară în românește, a Bibliei la București, deci a textului integral, s-a semnalat acest lucru și însemnatatea lui și s-a mai spus din când în când că de importanță este activitatea Bisericii în istoria acestei culturii și în istoria poporului român. În acestă avem deci, hai să le numim antecedente pozitive pentru viața bisericească de acum.

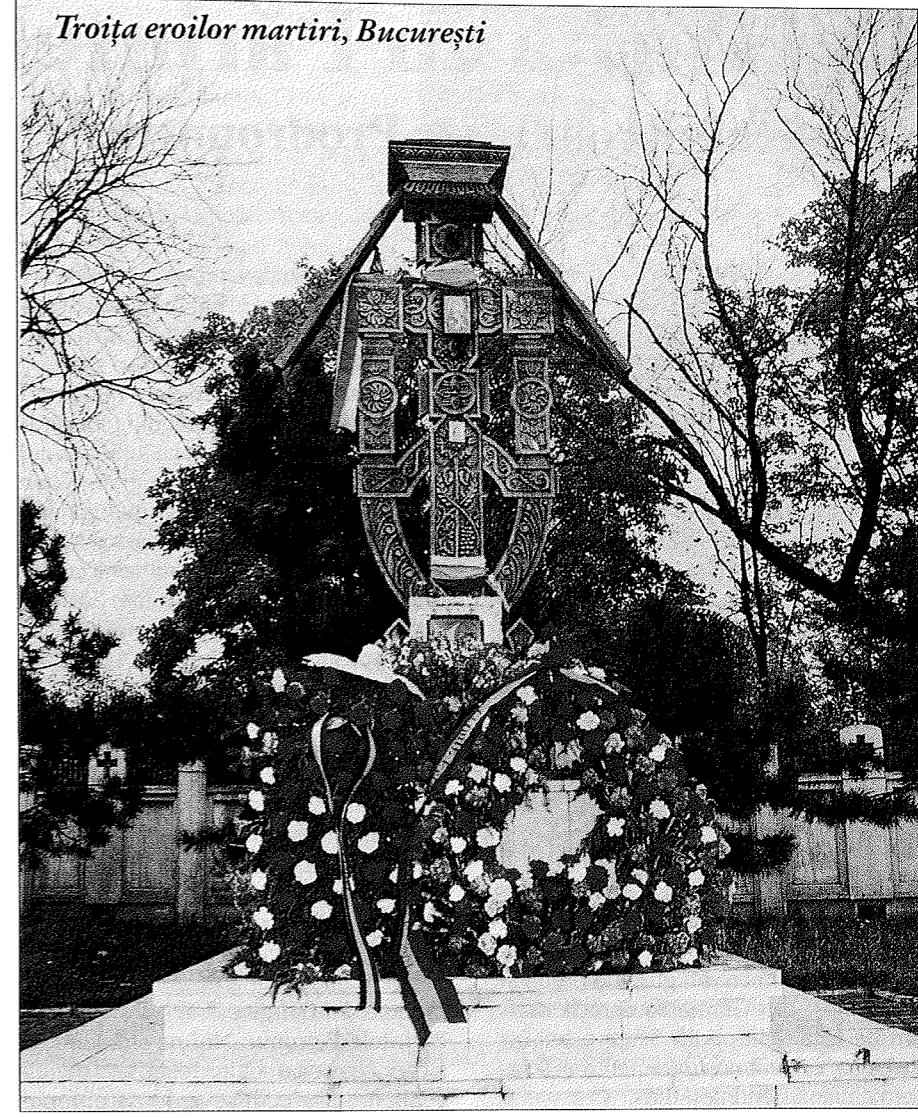
O bună ozmoză între cultura actuală și mesajul divin

Nicolae Stroescu-Sfînișoară: Scopul comunismului a fost și în această privință o spălare a creierului și iată că ne găsim în față unei memorii foarte bogate. Operațiune de spălare a creierului nu a reușit în nici un caz în România. Pe de altă parte, această memorie și această realitate, este așa de stufoasă și de bogată în consecințe încât o singură discuție nu este de ajuns pentru a releva multe aspecte care ar merita să fie luate în considerare. Se poate spune că, indiferent de tot ceea ce s-a pierdut totuși și indiferent de deficiențele cu care suntem mai departe confruntați, indiferent de tot ceea ce trebuie să fie îndreptat, ne găsim totuși pe un sol bogat în experiențe, bine irigat de o tradiție care nu a murit niciodată și contactul cu Sfânta Voastră este pentru mine de data aceasta și mai îmbucurător încrucișându-se să sunteți într-o lucrare care aparține poate misiunii celei mai importante în cadrul societății actuale, reactualizarea culturii creștine, găsirea formelor de transmitere a acestei culturi care e departe de a aparține trecutului. O bună ozmoză cu cultura actuală, fără a se pierde autenticitatea mesajului acesta de atâtea ori dovedit a fi divin, toate acestea vor trebui reluate și între noi doi și împreună cu alții și de fiecare cum va putea. Aș vrea să închei această foarte îmbucurătoare întâlnire cu o impresie personală. Mă găsesc numai de două-trei săptămâni la București și o parte din timp l-am petrecut într-un fel, nu i-aș zice excursie, într-un pelerinaj pe la salba de mănăstiri din jurul Bucureștiului. și cu această ocazie constatașt că Bucureștiul este împrej-

muit de mai multe inele. E un inel de lăcuri, e un inel de păduri și locuri unde trecutul nu a fost prea mult șters, e un inel de cazarmi ale unor regimenter care altădată ar fi avut scopul natural și legitim de a apăra capitala țării noastre, după cum de exemplu Mănăstirea Situ este pe un loc unde cândva a fost o cetate de apărare a celor două capitale: București și Târgoviște. Dar în conjunctura comunismă aceste regimenter erau concepute ca o apărare a puterii centrale din București probabil împotriva pericolului ca proprietul popor să se miște. Dar mai este un inel, este inelul acestor mănăstiri. Iar pe slujitorii lor îmi permit de data aceasta să-i consider și pe ei un fel de oșteni. Sunt niște oșteni ai credinței, sunt niște oșteni ai duhului creștin, și mi-am dat seama că peste toate greutățile, (cândva au fost dați afară mulți dintre ei din mănăstiri), peste toate împărătește și umiliințele, în forme care de multe ori nici nu erau bine perceptibile pentru cei din afară, acești monahi - și aceasta este una dintre realitățile, aș zice esențiale ale României - au reușit, dincolo de inelul cazarmilor de care vorbirăm, să întrețină de o manieră diafană, de o manieră cătreodată neînțeleasă de mulți, să mențină această tradiție creștină care este crucială pentru sufletul și cultura românească și în felul acesta să salveze într-adevăr speranța pe care noi acuma trebuie să o fructificăm. Părinte Iustin vă mulțumesc foarte mult pentru această discuție.

Părintele Iustin Marchiș: Și eu vă mulțumesc. (București, Septembrie 1997)

Troia eroilor martiri, București

Colind pentru martirii din decembrie

Eu l-am văzut pe Dumnezeu plângând

eu l-am văzut pe Dumnezeu plângând
la ora zero când se lasă ceață
într-un oraș din care fugă viața
într-un oraș cu muritori de rând
eu l-am văzut într-adevăr cum plângă
îngenunghind pe vechiul caldarăm
într-un oraș cu floare de salcâm
într-un oraș amiroșind a sânge
eu l-am văzut plângând pe Dumnezeu
pe-un bulevard la colț cu piața
într-un oraș din care fugă viața
(poet basarabean)

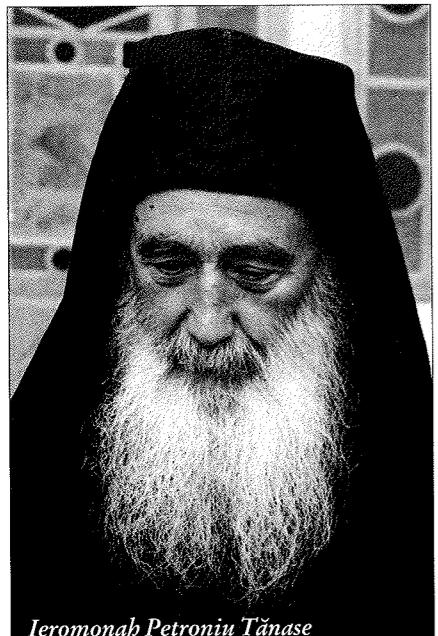
Miracol «cu acte-n regulă»

La două veacuri după căderea Bastiliei, Bucureștiul asediat de ... LIBERTATE! Turma sacrificată!
Căinii de pază mușcă - cu gurile de foc.
La adăpostul nopții Lumina purificatoare reînvie.
«Cu moartea pe moarte călcând».
Cad mieii ... Cei mai frumoși, cei mai albi, cei mai blâni.
Sâangele lor cald încă, infometat de Nesomn întru Nemurire.
Strada, altădată pustie, stearpă, i-a strâns la pieptul ei,
Le-a deschis Calea.

Sfânta Vineri duh le-a dat,
să înfrunte Noaptea,
s-o îmbrace-n Sărbătoare,
din zori până-n milenii.
Crăciunul victorie le-a dat.
Și totul s-a numit Miracolul celor trei zile
și s-a sfârșit.
Al nevinovaților sacrificiați,
al anonimilor eroi ai neamului.
Pentru ei, între un certificat de naștere
și unul de deces, o poză doar,
la necrologul României Libere!!!
Pentru noi un Certificat de Renaștere!

De vorbă cu Părintele Petroniu

Schitul românesc Prodromu de la Sf. Munte Athos

Hieromonah Petroniu Tanase

Pe plan spiritual, s-a produs un fenomen și mai grav în sensul că, în ultimii 50 de ani, s-a produs un mare gol, o lipsă de viețuitor. Bătrâni au plecat rând pe rând către Domnul, iar tineri n-au mai putut să vină din cauza situației din țară, situație pe care o cunoaștem cu toții. Noi cei ce suntem prezenți astăzi aici am venit pe rând fără să găsim un grup organizat de la care să preluăm comoara de viață spirituală a Sf. Munte. Noi am venit cu puțin din țară pe care căutam să-l întâlним aici, după puterile noastre. Acum, noi simțim ajutorul lui Dumnezeu și sperăm să continuăm viața frumoasă de al Sf. Munte.

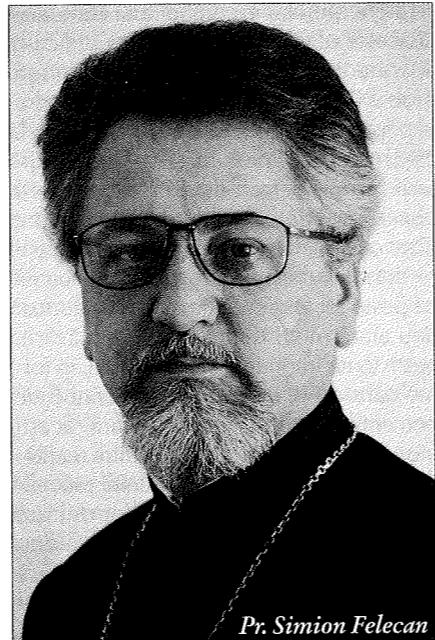
Sfântul Munte Athos

Pr. Simion Felecan: Personal, am rămas foarte plăcut impresionat văzându-Vă permanent la strană, înconjurat de mulți tineri monahi pe care îi inițiați nu numai în tainele adânci ale nevoiștelor mântuitoare, ci și în arta muzicii psaltilice, a rânduierilor liturgice.

Părintele Petroniu: Noi ne străduim să facem ceea ce trebuie făcut. Restaurarea Schitului, aşa cum se vede, se apropie de sfârșit; restaurarea spirituală de-abia a început și ea durează mai mult, ea se face mai anevoie.

În legătură cu ostenelile noastre, îmi aduc aminte de cuvintele unui călugăr care, întrebăt ce este Muntele Athos a spus: *Muntele Athos este un loc unde s-a adunat o multime de păcătoși care se străduiesc să se pocăiască*. Or, noi știm că pocăința este virtutea cea mai necesară omului pentru mântuire. Noi trebuie să regretăm mereu ceea ce am făcut rău, și mereu trebuie să ne îmbunătățim sufletește. Or, pocăința este tocmai corabia care ne transportă pe marea acestei vieți spre limanul vieții veșnice. Pe de altă parte, se spune în Sf. Scriptură că *în cer se face mare bucurie pentru un păcătos care se pocăiește...* La Athos, o mână de oameni se străduiesc să facă bucurie cerului!

Dacă-mi îngăduiți, aş dori să vă transmit și D-voastră, ca în tot ceea ce faceți și vă osteniți în așa fel să faceți încât lucrarea să vă fie roditoare pentru ca să se bucure și cerul de osteneala roadelor Dumnezeu să răspândească în lume ideea

Pr. Simion Felecan

Bostul diasporrei în planul lui Dumnezeu

Pr. Simion Felecan: Sfinții Voastre, ca și noi, trăiți în Diaspora, chiar dacă condițiile de viață în care ne desfășurăm activitatea sunt total diferite. Ca duhovnic al unei obști din Diaspora, dar a unei obști îmbunătățite spiritual, ce ati dorit să transmită comunităților noastre din Occident, comunități care caută totuși să-si păstreze în suflet comorile credinței strămoșești și să-si împlinească rostul lor în lume.

Părintele Petroniu: Noi știm că în viața noastră nimic nu se petrece fără purtarea de grija a lui Dumnezeu. Deci dacă lucrurile cele mai mărunte sunt cu purtarea de grija a lui Dumnezeu, se înțelege că lucrurile mari, evenimentele mai importante care se petrec în istoria omenirii și în viața lumii, toate sunt sub pronaia cea înțeleaptă a lui Dumnezeu. De aceea, eu socotesc că și această împărtășire în lume nu se datorează numai unor necazuri și neajunsuri momentane, ci are un înțeles și mai adânc în iconomia lui Dumnezeu. Ne aducem aminte că înainte de venirea Mântuitorului a existat o diasporă evreiască, adică o diasporă a unui popor care a fost rânduit de Dumnezeu să răspândească în lume ideea

unui singur Dumnezeu care, într-un anumit moment istoric, va coborî printre oameni și se va face om. Știm că toate celealte popoare erau idolatre, politeiste. Cum puteau ele să ajungă la credință într-un singur Dumnezeu dacă n-ar fi fost poporul evreu? Prin suferință lor, prin împrăștieră lor în lume s-a împlinit un plan dumnezeiesc.

Diaspora românească s-a născut tot din suferință, cu necazuri multe dar ea își împlineste cu siguranță o misiune. Observați că marea Diasporă de astăzi este majoritar ortodoxă. Vă rog să rețineți acest aspect.

Pr. Simion Felecan: - Da. Într-adevăr; cei mai mulți sunt plecați din fostele țări comuniste.

Părintele Petroniu: - Acest exod nu este deloc întâmplător.

Fără să osândim pe cineva, Doamne fereste, observăm că atât Catolicismul cât și Protestantismul deși sunt ramuri ale creștinismului, au cam abandonat unele adevăruri fundamentale ale Bisericii primare, ale Revelației Sf. Părinti. Ei au adoptat niște învățături proprii pe care nu este cazul să le mai amintim dar pe care Biserica Ortodoxă le consideră nedumnezești, adică neesentiale sau chiar dăunătoare Bisericii. Aceste învățături încep să-și dea roadele amare, negative în viața creștinilor din Occident. Este suficient să amintim de așa numita societate de consum care pune accent numai pe cele materiale, pe traiul bun dar care, în realitate, este străină de duhul creștin. Sf. Ap. Pavel ne spune că omul ar trebui să fie mulțumit dacă are cele de trebuință vieții zilnice. Or, un bun creștin nu-și poate îngădui să trăiască în huzur, când știe că alții mor de foame. Aici există concepția că faptele n-au nici o importanță, ci numai credință. Atunci ce să ne mai mirăm? Dacă cineva

se poate mândri numai datorită faptelelor prisositoare ale altora ce rost are să ne mai batem capul ca să facem și noi fapte bune? Cum ar putea cineva să se simtă sătul prin simplul fapt că celălalt a mâncat două porții de mâncare? Sunt lucruri complet absurde. Aceste concepții duc la trăndăvie sufletească, la comoditate și autosuficiență.

Învățătura Bisericii Ortodoxe este clară în sensul că omul este o ființă armonică creată și această armonie constă dintr-un echilibru între trup și suflet și într-o armonie cosmică cu lumea din jur, cu fiecare om și, bineînțeles, cu cerul. Desigur, gândul, cuvântul și fapta modelează și prefac ființa noastră spirituală și o pregătesc pentru intrarea în Împărația cea veșnică. Toate sunt foarte importante; tot ceea ce gândim, tot ceea ce vorbim și facem.

Frații noștri din Occident, cu toată tehnica înaintată de care dispun, cu toată abundența materială pe care o au, trăiesc o criză foarte profundă. Singuri o mărturisesc când vin aici al Sf. Munte. Ei vin aici pentru că sunt nemulțumiți de ceea ce găsesc la ei acasă. Un teolog catolic îmi spunea: *Occidentul a pierdut dimensiunea spirituală a realității*. Foarte important! Iar Alexis Carrel atragea atenția Occidentalului că a călcăt legile naturale ale lui Dumnezeu în mersul lucrurilor.

Pr. Simion Felecan: Prin urmare la Sf. Munte lucrurile se văd cu totul altfel, lumea însăși, viața, chipul omului contemporan...

Marturia ortodoxă într-o lume ce cauta

Părintele Petroniu: Adevărații ortodocși

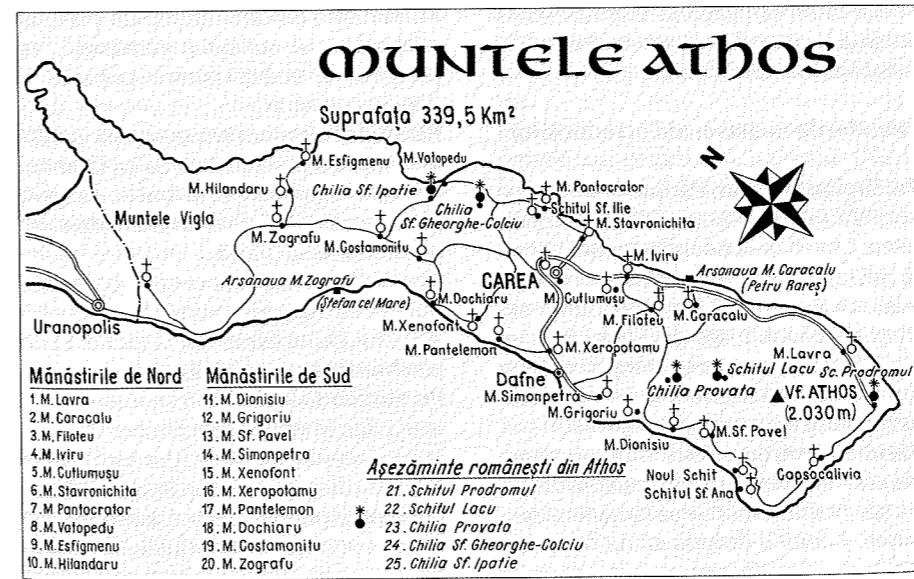
Biserica Schitului Prodromul Athos

rămân uimiți când văd cum occidentalii îmbrăcați în haina unei vaste culturi și civilizații acceptă cu atâtă ușurință și ne-păsare păcatele mari, rușinoase și decadente, considerându-le «*drepuri ale omului*», și chiar luptă din răsputeri ca ele să fie îngăduite, legiferate, oficializate într-o lume care are Biblia carte de bază și în care păcatele acestea erau pedepsite cu moartea și cu focul chiar de către Dumnezeu. Un ortodox nu poate rămâne insensibil în fața acestor realități. Se constată - și oamenii lucizi recunosc aceasta - că Occidentul suferă și caută un remediu. De aceea, se constată o proliferare a practicilor străine de creștinism cum sunt: budismul, yoghismul, vrăjitoria, spiritismul și altele. Un Tânăr profesor din Paris îmi spunea deunăzi că lumea este într-o mare frământare și într-o permanență căutare, de aceea mulți își găsesc refugiu în aceste practici caracteristice aduse din Extremul Orient. Cu timpul vom vedea că nici acestea nu-i vor satisface, pentru că ele n-au nimic dumnezeiesc. Cred însă că aceste căutări vor fi în fapt niște pași spre Ortodoxie, spre dreapta credință.

Bunul Dumnezeu care cunoaște aceste frământări ale oamenilor a rânduit ca în mijlocul acestui câmp de luptă să vină și ortodocșii, să fugă din țările lor de basti-nă și să intre în marea luptă spirituală a lumii occidentale. Or, ei (ortodocșii) vor avea de grija să arate Occidentalului ce este Ortodoxia, ce comori spirituale păstrază ea și că de curate și de prețioase sunt ele.

Pr. Simion Felecan: Prin urmare Diaspora ortodoxă în general și Diaspora românească în special are în prezent o misiune sfântă, extrem de importantă.

Părintele Petroniu: Are o misiune foarte importantă. Noi am văzut și vedem această lucrare a lui Dumnezeu. La început nu ne-am dat seama de aceasta. De-abia când am văzut ce efect a avut pre-

zența diasporii rusești în Occident neam dat seama de rostul major al acestei lucrări dumnezeiești. Și totuși, Diaspora rusească a fost un cadru mai restrâns. Acum Diaspora ortodoxă s-a mărit foarte mult prin greci, români, sărbi, bulgari etc.

Pr. Simion Felecan: La ora actuală numai noi români suntem peste un milion în Europa Occidentală.

Părintele Petroniu: Ei bine, fiecare dintre aceștia au plecat de acasă cu o zestre de spiritualitate ortodoxă pe care caută să și-o păstreze în suflet. La noi vin mulți vizitatori din Occident și primim și multe scrisori din care aflăm că ortodocșii noștri români se strădiesc să-și trăiască și să-și păstreze Ortodoxia aşa cum pot. Viața familială cu tradițiile ortodoxe sunt trăite de aproape toți cei care s-au născut în Ortodoxie. Acestea, desigur, aduc roade în timp și pe neobservate.

Pr. Simion Felecan: Noi socotim că aceste roade se datoră în primul rând rugăciunilor ferbiți ale Sfintilor voastre, care veghează zi și noapte la cabela credinței pentru ca ea să nu se stingă și să nu se împuțineze.

Părintele Petroniu: Aceste roade sunt ale Bisericii întregi. Biserica ne cuprinde pe toți în rugăciunile ei. Această activitate modestă și sinceră pe care o are fiecare acolo unde se găsește are un rost foarte important în sensul că poartă mesajul Ortodoxie, dar simte că are niște lipsuri și dorește să le împlinească cu ceva. Prin urmare, multe din valorile Ortodoxiei au început deja să circule în Occident.

Pr. Simion Felecan: Una din aceste valori este incontestabil icoana ortodoxă.

Părintele Petroniu: Da. Apusenii au sevizat frumusețea și importanța mistică a icoanei ortodoxe și de aceea au început să-și procure icoane, să iubească icoanele. Icoana, așa cum știm, are o importanță foarte mare pentru noi creștinii, deoarece ea ne înfățișează chipul Omului desăvârșit, chipul sfintilor care au ieșit din cotidian, din lumea imediată întrând de la viață desăvârșită. Or, icoana ne prezintă tocmai un astfel de model de viață. Ea, icoana, e un fel de imbold permanent spre desăvârșire. Apoi, icoana este și purtătoare de har pentru că harul aparține celui pe care îl reprezintă. Icoana, deci, a devenit cunoscută și însușită de credincioșii evlavioși din Occident, intrând în ea cu totă bogăția ei.

Pr. Simion Felecan: Fără îndoială că

Ortodoxia este în vădită creștere în Occident și ea suscită tot mai mult interes din partea celor care se simt nemulțumiți de viața spirituală din jurul lor, căutând acel «ceva» care să le satisfacă nevoile lor sufletești.

Părintele Petroniu: Aceasta este misiunea dumnezeiască a Diasporii ortodoxe; să ofere Occidentului o picătură în plus din duhul Ortodoxiei. Să nu uităm că Sf. Scriptură ne spune cât se poate de clar: *celui care i s-a dat mult, mult i se va cere*. Nouă, ortodocșilor ne-a rânduit Dumnezeu multe comori sfinte și de

Prodromita
Sfîntul Prodromul - Athos

aceea avem obligația să luăm în serios această lucrare și să facem cunoscute în lume valorile Ortodoxiei.

Scaderile noastre, ale ortodocșilor

Pr. Simion Felecan: Părinte Stareț, după cum Vă este cunoscut, Diaspora românească nu-și prea poate îndeplini această misiune sfântă, nu pentru că nu ar avea ce să ofere, ci din cauza unei extremități de păgubitoare dezbinări în care s-a adâncit și în care se complace. Cum am putea refa armonia în sănul comunităților noastre românești?

Părintele Petroniu: Este o mare mirare pentru mine faptul că deși suntem creștini, găsim totuși motive să rămânem dezbinăți. E încă o dovadă că nu ne facem roditori ai darurilor care ni s-au dat. Noi

știm că roadele Duhului Sfânt sunt: pacea, înțelegerea, bunătatea, dragostea... Dacă noi însine constatăm că acestea lipsesc dintre noi suntem obligați să ne facem un profund examen de conștiință. Dezbinarea nu poate fi alimentată decât de cel căruia nu-i place armonia și unitatea, adică de diavol. El este cel care dezbină, împarte, fără mitea în tregul, unitatea. De aceea primul lucru pe care trebuie să ni-l reproșăm când vedem starea de dezbinare este nivelul spiritual scăzut la care ne găsim. Noi nu putem intra în bucuria Domnului decât păstrându-ne dragostea dintre noi. În mod firesc nu ar trebui să existe motive lumești, indiferent de ce natură ar fi ele, să ne aducă în situația de a ne arăta cu degetul unui pe alții, când noi credem în același Iisus Hristos, facem parte din aceeași Biserică și ne revendicăm acelorași izvoare de viață duhovnicească. Dezbinarea este o lipsă de dragoste. Or, dragostea este o virtute capitală. E normal ca un grup, o comunitate să nu poată face mare lucru dacă alt grup este împotriva lui. Doar lucrurile acestea le-au învățat credincioșii noștri încă din școală primară.

Pr. Simion Felecan: Gravitatea acestei stări nefirești constă tocmai în faptul că, deși toate grupurile se revendică Ortodoxiei autentice, ele se acuză reciproc și nu găsesc căile de apropiere. Fiecare se crede de partea adevărului.

Părintele Petroniu: Faptul că nu suntem uniți este dovada cea mai clară că nu înțelegem deplin duhul Ortodoxie. Adică, pe de o parte vrem să arătăm lumii ce valoarează, iar pe de altă parte trăim în dezbinare. Nu se poate.

Pr. Simion Felecan: Sunteți un profund cunoșător al sufletului românesc; ce perspectivă vedeti pentru poporul și Biserica noastră?

Părintele Petroniu: Perspectiva stă în mâinile noastre. Binecuvântarea lui Dumnezeu nu vine oricum, ci în funcție de vrednicia noastră. Sf. Maxim Mărturisitorul referindu-se la sfârșitul omenirii spune că sfârșitul a venit atunci când omenirea nu va mai produce nimic bun pentru slava lui Dumnezeu, adică atunci când posibilitățile omenirii se vor fi epuizat.

Pr. Simion Felecan: Din moment ce aveți atâtăția tineri în jurul Sfintiei Voastre, și toți aceștia au venit din țară, unde mănăstirile sunt neîncăpătoare iar bisericiile prea puține, cred că avem motive să fim optimiști, avem suficiente motive să credem într-un reviriment care va îm-

prospăta și revitaliza viața poporului nostru sub toate aspectele. Nutrim speranța că această generație de tineri va să preia de la înaintași numai cele bune ale sufletului, să preia din experiența și chiar din suferința înaintașilor lor pentru a duce mai departe destinul Neamului și al Bisericii noastre.

Deisis

Schitul românesc Prodromul - Athos
Vedere generală

Nae Ionescu și alții intelectuali, dar ea viza doar pătura intelectuală. Scrierile duhovnicești nu se găseau niciodată în mănăstiri.

Pe de altă parte, bisericile erau foarte vechi și începuseră să se deterioreze iar autoritățile de resort nu găseau resurse să le repare. Au venit mari necazuri pe care le-a adus comunismul. Mii de călugări au fost dăți afară din mănăstiri, iar mănăstirile urmau să fie făcute muzeu cu scopuri turistice. În acest scop mănăstirile au fost restaurate și consolidate, dar ele au rămas tot mânăstiri. Vreau să spun cu aceasta că oamenii fac, de multe ori fără să vrea, voia lui Dumnezeu. Comuniștii erau împotriva Bisericii, voiau să desfințeze ca instituție, dar îata că Dumnezeu a vrut altceva; El i-a făcut să le repare fără ca ei să-și dea seamă.

Planurile lui Dumnezeu par adeseori paradoxuri pentru noi, oamenii. Dar El ne-a spus clar: *Planurile Mele nu sunt ca planurile voastre și gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre*. Foarte multă lume a trecut prin închisorii și prin necazuri. Mulți au murit în închisorii dar foarte mulți s-au înteleptit acolo. Această comoară de întelepciune apare astăzi în atâta cărți ziditoare de suflet.

Nu-i mai puțin adevărat că toți înteleptii neamului care au trecut prin închisorii au făcut un adevărat apostolat acolo. De aceea, fiecare om ieșit din aceste locuri ale suferinței a devenit un mărturisitor.

Îmi amintesc că înainte de război, cărțile de întelepciune duhovnicească erau foarte rare. Începuse mișcarea lui mireni care îmbogățesc enorm puterea mărturisitoare a Bisericii. Această mărturisire comună rodește și va rodi tot mai mult în mijlocul tineretului. Tinerii au nevoie de exemple vrednice de urmat. Cărțile care apar acum, după o «secetă» atât de mare sunt ca o ploaie beneficătoare. Cert este că tineretul fiind mai puțin îmbolnăvit sufletește este mai sensibil la cele spirituale și caută să-și îmbogățească viața, îndreptându-și pașii spre mănăstiri.

Înmulțindu-se mărturisitorii și trăitorii, se înmulțește și darul lui Dumnezeu. În felul acesta se va îmbunătăți și viața creștinească în general. Îmbogățindu-se viața duhovnicească, viața materială se îmbogățește de la sine.

Pr. Simion Felecan: Vă mulțumesc foarte mult pentru dragostea cu care ne-ați primi, dar și pentru minunatele sfaturi părintești pe care ni le-ați dat.

Părintele Petroniu: Vă adresez urarea cea bună și dorința ferbinte ca români de pretutindeni să trăiască cu toată ființa lor în dreapta credință, în Ortodoxie noastră cea bună și frumoasă pe care au învățat-o acasă și să încerce fiecare, acolo unde se găsește, să se îmbunătățească în așa măsură încât să fie o cinste pentru Ortodoxie și o bucurie pentru Neam și Țară.

Interviu realizat de
Pr. Simion FELECAN (München)

LAUDATIO

Prălat Dr. Albert RAUCH - Doctor Honoris causa al Universității din București

După o perioadă de aproape 15 ani, Facultatea noastră are din nou plăcuta ocazie de a conferii înaltul titlu academic de **doctor honoris causa**, de data aceasta unei mari personalități a lumii contemporane, unui mare teolog catolic, unui mare prieten al Bisericii noastre Ortodoxe și poporului nostru, Părintelui Prelat Albert Rauch.

Părintele Albert Rauch s-a născut la 10 septembrie 1933 în localitatea Pfaffenbergh - Bavaria de Jos, ca al săselea copil al părinților săi Franz și Theresia Rauch. Copilăria și-a petrecut-o în orașul natal. După absolvirea școlii elementare, s-a înscris la Seminarul episcopal de copii din Obermünster, apoi la Gimnaziul Umanist din Regensburg, promovând examenul de bacalaureat în iunie 1952. Între anii 1952-1961 a studiat la Roma la Universitatea Pontificală «Gregorianum» și la Institutul Pontifical Oriental, obținând titlul de licențiat în teologie și filosofie. La puțin timp după obținerea celor două licențe, a pregătit și a susținut teza de doctorat în teologie cu titlul: «Maica Domnului în iconomia mărturiei în cadrul Sfintei Treimi la Sf. Chiril al Alexandriei».

La 10 oct. 1958 a fost hirotonit preot la Roma, iar după câțiva ani a fost numit capelan în cadrul diocezei Regensburg (Dingolfing și Weiden). În perioada 1

sept. 1965 - 31 iulie 1966 a revenit la Roma. A fost angajat la Vatican (pe lângă cardinalul Slipy) ca cercetător al documentelor referitoare la prigonirea clericiilor romano-catolici și greco-catolici din Rusia în timpul primelor decenii ale perioadei sovietice.

În anul 1969 a fost ridicat la gradul de Monseignore, iar la 19 oct. 1990 a fost ridicat la rangul de prelat al Sanctității Sale Papa.

Din 1966 a ocupat și funcția de consilier și referent în cadrul Comisiei Ecumenice a Conferinței episcopilor germani pentru contactele cu Bisericile Ortodoxe, apoi pe cea de referent pentru bursierii ortodocși care studiază în Germania. În acest timp a pregătit și a avut loc 10 simpozioane ecumenice internaționale între teologii ortodocși și cei catolici, și anume: cinci simpozioane pe tema raportului dintre teologie și Sf. Taine; Cinci simpozioane dedicate punctelor comune și deosebirilor în învățătura celor două confesiuni despre Biserică și a editat documentele acestor simpozioane. De asemenea, a mai organizat și alte simpozioane ecumenice internaționale, pe diferite teme, și anume:

- Aniversarea a 1300 de ani de la moartea Sf. Metodiu, Apostolul slavilor;
- Aniversarea a 1000 de ani de la creștinarea rușilor;

- Aniversarea a 600 de ani de la moartea Sf. Sergiu de Radonej;
- Aniversarea a 50 de ani de la moartea protopopului Sergiu Bulgakov;
- Editarea volumelor documentare ale acestor simpozioane.

Este membru al diverselor Comisii Ecumenice, cum ar fi: Comisia de dialog a conferinței episcopilor germani cu Biserica Ortodoxă Rusă și cu Mitropolia Greacă din Germania.

Este membru al diverselor Comisii Ecumenice, cum ar fi: Comisia de dialog a conferinței episcopilor germani cu Biserica Ortodoxă Rusă și cu Mitropolia Greacă din Germania. Acest Institut a fost dedicat de la bun început activității ecumenice începute în anul 1966 cu îndatoririle menționate mai sus și cu găzduirea a numeroși oaspeți din Răsăritul creștin. Amintim, de asemenea, că el însuși este un om cu vederi largi, un mare ecumenist, un om datorită căruia mulți dintre studenții Facultății noastre au avut burse în Germania, unde au învățat limbă germană, și au continuat studiile sau au adunat material pentru alcătuirea tezelor de doctorat.

Ne bucurăm de prezența printre noi a Părintelui Albert Rauch și îl felicităm pentru titlul pe care Facultatea noastră îl conferă.

PR. PROF. DR. CONSTANTIN CORNIȚESCU
Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă,
București, 18 nov. 1997.

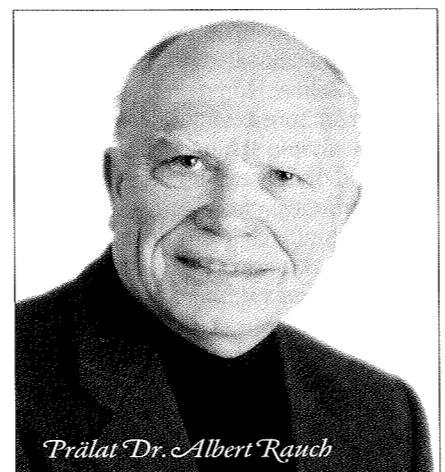
Einheit in der Vielfalt

Prălat Dr. Albert Rauch

Einleitung:

Wenn ich auf die nun fast dreißig Jahre Begegnung mit der Rumänischen Orthodoxen Kirche zurückschau, dann habe ich vieles gelernt. Es gelingt mir nicht, in ein paar Worten meinen Dank dafür auszusprechen. Aber ich möchte wenigstens einiges andeuten im Blick auf das «Geheimnis der Kirche».

Mein erster Lehrer war S. S. Patriarch Justinian. Ich durfte oft hier in Bukarest mit ihm zusammen sein, ich durfte auch seine Reise in die Bundesrepublik vorbereiten und begleiten, und ebenso die

Prălat Dr. Albert Rauch

Einheit in der Vielfalt.

1. Einheit und Vielfalt in der Trinität

Einheit in der Vielfalt ist das Geheimnis Gottes selbst. Die Theologen lehren uns, daß es keine Verschiedenheit im Himmel und auf Erden gibt, die größer ist als die von Vater, Sohn und Heiligem Geist. Zugleich aber lehrt die Kirche, daß es keine größere Einheit gibt als die der Drei Göttlichen Personen. Was ist der Grund, was ist diese einigende Kraft, die in Gott Einheit des Wesens und Verschiedenheit der Personen bewirkt? Es ist die Liebe. Liebe setzt die Verschiedenheit der Personen voraus, aber Liebe schafft auch die tiefste Einheit der Personen. In Gott **ist** die größte Liebe, ja Gott ist die Liebe, darum ist die Gleichzeitigkeit der scheinbaren Gegensätze von Einheit und Verschiedenheit in Gott dem Einen und dem Dreifaltigen das tiefste Geheimnis Gottes.

Aber diese Göttliche Liebe ist keine romantische Liebe. Echte Liebe heißt Hingabe, ein sich Verlieren im anderen, und da in Gott alles in der größten Vollkommenheit und Totalität ist, so ist auch diese Liebe der Drei Personen eine totale gegenseitige Hingabe, oder wie die Theologen sagen, eine totale Kenosis, ein sich Verlieren des Vaters im Sohn, des Sohnes im Vater, des Heiligen Geistes in beiden und beider in ihm, eine totale gegenseitige Hingabe und Zuneigung der Göttlichen Personen, die sie in einem Wesen subsistieren läßt.

2. Einheit und Vielfalt in der Schöpfung

Die Schöpfung ist in ihrer Vielfalt und Einheit oft Thema der heiligen Schrift, besonders der Psalmen. Psalm 102 wird als Lobpreis auf den Schöpfer und die Schöpfung am Anfang jeder orthodoxen Vesper gebetet: «wie wunderbar sind deine Werke, o Gott, alles hast du in Weisheit erschaffen».

Aber auch im Akt der Schöpfung zeigt sich diese totale Kenosis der Liebe Gottes. Das Göttliche Wort verliert sich ins Nichts - die Schöpfung ist *creatio ex nihilo* - damit aus dem Nichts etwas werde in der Vielfalt der Kreaturen. Wir Menschen sehen oft nur die *eine* Seite - die geschöpfliche Sicht: wie schön und vielfältig die Schöpfung geworden ist. Wir sehen aber oft zu wenig, daß dies nur dadurch möglich ist, daß das Göttliche Sein sich ausgiebt, verströmt, hingibt, erniedrigt ins Nichts und in die Vielfalt der Formen, damit aus dem Nichts etwas werde in Vielfalt und Einheit zugleich.

So weisen manche östliche Theologen darauf hin, daß diese wunderbare Schöpfung, die wir jeden Tag in uns und

um uns in aller Vielfalt und Verschiedenheit erfahren, nicht nur Frucht der Allmacht Gottes ist, sondern auch Frucht der Erniedrigung und Entäußerung des Göttlichen Wortes hinein in das Nichts und dann auch in die Vielfalt und Verschiedenheit und zugleich Gebrechlichkeit der Kreaturen. Diese Kenosis geht zurück auf die Ur-Kenosis der Innertrinitarischen Hingabe, von der wir oben sprachen.

3. Einheit und Vielfalt in der Erlösung

Es ist klar, daß die Erlösung ein Akt der großen Menschenliebe Gottes ist: «Für uns Menschen und zu unserem Heil ist er vom Himmel gekommen... und ist Mensch geworden», beten wir gemeinsam im Glaubensbekenntnis der Kirche. Denn die Vielfalt und Gegensätzlichkeit in der Schöpfung offenbart auch die Sünde: Statt Einheit bewirkt die Sünde Einförmigkeit und Vermassung und statt Vielfalt bewirkt sie Zwietracht und Streit. Christus führt uns wieder zur verlorenen Einheit in der Vielfalt zusammen: Einheit mit Gott und untereinander, und mit der ganzen Schöpfung. Aber das bedeutet für den der keine Sünde kannte, daß er unseretwegen «zur Sünde wurde», daß er unseretwegen in die Gestalt des vergänglichen «Fleisches der Sünde» kam, um uns aus der Verlorenheit und Gegensätzlichkeit zur wahren Einheit zusammenzuführen. So zeigt sich diese totale Kenosis der Liebe Gottes in Christus noch deutlicher und ergreifender im Akt der Erlösung. Von der Menschwerdung Gottes «im Fleische» bis zu Kreuz, Tod und Abstieg in die Unterwelt ist alles zusammengefaßt in dem Wort des heiligen Paulus an die Philipper (2,5-8). «Er war Gott gleich, hielt aber nicht fest, wie Gott zu sein, sondern er entäußerte sich *εαυτον εκενωσεν* und wurde wie ein Sklave und den Menschen gleich. Sein Leben war das eines Menschen! Er erniedrigte sich selbst *εταπεινωσεν εαυτον* und war gehorsam bis zum Tod, ja bis zum Tod am Kreuz».

Für uns Geschaffene wird diese Wiederherstellung der Einheit zwischen dem Schöpfer und der Menschheit zur «Heiligen Hochzeit», für ihn aber zur «Bluthochzeit», wie die Kirchenväter betonen.

4. Einheit und Vielfalt in der Kirche

Es gibt nur *eine* Kirche, das bekennen wir im Glaubensbekenntnis. Aber wissen wir so genau, wer und was in der Kirche ist, und wer und was

außerhalb der Kirche ist? Kennen wir genau die Grenzen der Kirche? Haben wir eine genaue Gründungskunde von Christus erhalten? Sind nicht gerade die so menschlichen «Ordnungen» Grund zur Spaltung?

Wieder können wir das gleiche Prinzip von Einheit in Vielfalt sehen:

Wenn wir die Kirche nur weltlich sehen, dann besteht die Einheit und Vielfalt in Ordnung und genau erlaubter Verschiedenheit, wie *wir* sie sehen und wie *wir* sie gerne haben möchten. So bauen wir unsere Kirchengebäude, so organisieren wir unsere hierarchische, liturgische und kanonische Ordnung in der Kirche und in den einzelnen Kirchentraditionen. Wir wissen dann genau, was uns verbindet und eint und was uns von den anderen Konfessionen, Religionen und von der «bösen Welt» unterscheidet und trennt.

Wenn wir aber mit den Augen der heiligen Schrift, das heißt mit den Augen Gottes auf seine Kirche schauen, dann sagt uns Paulus im Epheserbrief (Eph 5,25-27): Gott liebt seine Kirche und er gibt sich für sie hin *εαυτον παρεδωκεν υπερ αυτης*, er reinigt sie. «So will er die Kirche herrlich erscheinen lassen, ohne Flecken, Falten oder andere Fehler; heilig soll sie sein und makellos».

Wieder ist es die Hingabe, ja das sich Ausliefern Gottes, was die Kirche aufbaut und herrlich und schön macht. Es ist aber nicht Irgendeiner, der sich hingibt, sondern der ewige unendlich liebende Gott in der Gestalt des sich erniedrigenden Gottmenschen Jesus Christus. Seine Liebe ist unbegrenzt, wie können wir ihm und seiner Kirche genaue Grenzen setzen, wie können wir seine Hingabe genau begrenzen wollen, möglichst noch auf uns allein einengen wollen!

Schluss:

Wir können die ganze Heilsökonomie von Schöpfung, Erlösung, Heiligung und Vollendung, das ganze Geheimnis der Kirche, an dem vollkommenen, aber geschaffenen Bild der ganzen Schöpfung ablesen, das uns von Gott selbst gegeben wurde: an Maria. In ihrer ganzen Hingabe an den Willen des Vaters und in ihrem Dienst an ihrem und Gottes Sohn und als vollkommener Tempel des Heiligen Geistes stellt sie die Kirche personal dar. Und doch kann sie auch wieder in keinem ihrer vielfältigen Bilder und Ikonen dargestellt werden. Sie ist Bild und Vorbild zugleich für **Einheit und Vielfalt** der Kirche, der Schöpfung, derjenigen, die in die Göttliche Trinitarische Einheit gerufen sind.

Iubirea jertfelnică

«Caracteristica creștinismului este jertfa. Cine nu este în stare de jertfă nu este un adevărat creștin și mai ales nu este un adevărat creștin ortodox. Jertfa este și durere dar este și mulțumire, atunci când poți să o păstrezi».

Dumitru Stăniloae¹

Cel care a dovedit cu prisosință, prin continuitatea jertfei sale, că este cu adevărat creștin, un fiu exemplar al Bisericii Ortodoxe Române, a fost Părintele Profesor Dumitru Stăniloae. L-am cunoscut în anul 1978, anul în care a apărut carteia «Teologia Dogmatică Ortodoxă», lucrare definitorie pentru subtilitatea gândirii teologice și pentru adâncimea procesului de investigare teologică. Era perioada în care aveam peste 28 de ani de căutări, de luptă cu mine și puțina mea înțelegere a tuturor relațiilor cu ceilalți, cu tot ceea ce mă înconjura, în mediul academic al «cercetării științifice». Pașii mei, nesiguri în ceea ce încercam să construiesc, singuri și sub povara ironiilor acide, sau îndreptat mai întâi spre Păltiniș și apoi pe strada Cernica, la numărul 6 și spre Biserica Sf. Silvestru, spre autorul tezei de doctotat, *Jertfă și răscumpărare*, Părintele Galeriu. Ambele adrese mi-au fost sugerate de cel care împărtășea cu ei, de la distanță și disimulat, aceeași jertfă.

Ceea ce m-a frapat dintru început la Părintele Dumitru Stăniloae a fost erudiția și blândețea, bucuria de a răspunde tuturor acelora care puneau întrebări interzise despre obârșia neamului, să cum a rostuit-o Dumnezeu, dar mereu ascunsă și falsificată. O altă calitate esențială și izbitoare pentru noi, cei torturați cu ore de ședințe, era limba în toată splendoarea ei, modul în care gândea și vorbea în adevărul ființei noastre naționale, calitatea care detăsa net personalitatea personalitățea autentică de cea convențională, oficială. Ca și în cazul lui Petre Tuțea, suferința pricinuită de încăpățânarea de a rămâne drept și a spune răspicăt istoria adevărată a neamului și a credinței lui, l-a întărît în credință și mărturisire, știindu-L pe Dumnezeu «cel în trei ipostasuri», ca aliat unic și puternic, căci de aceea a venit Fiul lui Dumnezeu ca om, ca să ne convingă și să ne dea harul sau puterea Lui, ca să învingem această socotință egoistă, care pune firea noastră în lupta anormală cu sine însuși și cu Dumnezeu.²

Dacă lui Petre Tuțea îi plăcea să ne în-

tâmpine uneori cu versul arghezian *Tare-s singur Doamne, și pieziș, pentru a-și reliefa singurătatea, Părintele Stăniloae ne îmbrățișă cu siguranța credinței lui, pusă în cuvintele: Mare este bunătatea și mila lui Dumnezeu care în planul Lui de mântuire le cuprinde pe toate și de aceea să nu ne pierdem nădejdea niciodată.*

Păstrarea speranței înseamnă și acțiu-ne, angajare și aceasta și aceasta explică grija Părintelui Dumitru Stăniloae, bucuria de a sprijini intelcului, socotind întodeauna activitatea intelcului propriu-zisă ca fiind făuritoare de ființă, individuală sau colectivă, *ființă neamu-*

Părintele Dumitru Stăniloae (1903-1993)

lui, și una și alta, ocrotite de Dumnezeu numai dacă suntem în sânul Bisericii tradiționale și dacă ne rugăm și acționăm sub harul Duhului Sfânt, Mângâietorul și Duhul Adevărului care din Tatăl purcede și în Fiul se odihnește³. Aceasta nu numai pentru a arăta deplina unire în dragoste între Tatăl și Fiul, ci taina mare a iubirii care este extinsă și asupra oamenilor și prin care înțelegem toată lucrarea lui Dumnezeu. *Dragostea Fiului venită de la Tatăl, întorcându-se spre Tatăl pentru a trece și la oameni, prin dragostea Fiului, după al cărui chip suntem făcuți oamenii, iar după ce aceștia se despărță, prin păcat, de Dumnezeu, se face însuși Fiul om, în care lucrează Duhul, ca din El să treacă la oamenii⁴.*

A ceastă deschidere prin iubire mânătuioare ne explică toate cuvintele

Mîntitorului: *Eu sunt viața cea adevărată și Tatăl Meu este lucrătorul. Fiece mlădiță care nu aduce roadă întru Mine, El o taie. Rămâneți întru Mine și Eu întru voi. Așa cum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămâne în viață, tot așa nici voi, dacă nu rămâneți întru Mine* (Ioan 15, 1, 2, 4). Lucrarea Mîntitorului ne călăuzește pașii și ne unește pe noi, ucenicii cu dragostea și învățătură unui dascăl adevărat care îi slujește Lui.

Multimea neteologilor care îl căutau pe Părintele Dumitru Stăniloae, mai ales după 1985, nu puteau aborda subiecte delicate ale culturii teologice din ultimul sfert de veac XX, dar găseau răspuns la cele ale științei istorice și chiar filologice, prin lucrul îndelungat cu texte grecești din secolele II și III pe care le-a tradus și prin rigoarea textului german prin care îi parvenea informația teologică și lingvistică. Nu voi uita niciodată bucuria cu care mi-a explicat relația noastră cu Bizanțul, viața vlahilor din sudul Dunării, unitatea acestora și rezistența prin credință și tradiție. Originea comună, ca spațiu geografic, a Părintelui și a mea, Brașovul și împrejurimile, numite încă din primul deceniu al secolului al XX-lea, Tara Bârsei, a determinat o concentrare a discuțiilor pe specificul zonei, în care prin credință, a supraviețuit Ortodoxia, limba și obiceiurile.

Pentru propovăduirea și trăirea iubirii jertfelnice, pentru tot ce a lăsat Bisericii străbune, bogăția pentru sufletele noastre și ale copiilor noștri, întregului neam românesc și prin el, întregii Ortodoxii (după sublinierea Părintelui Simeon, statul Mănăstiri Sf. Ioan Botezătorul din Essex, Anglia), pentru această hrană îi mulțumim lui Dumnezeu și ne rugăm să-l odihnească pe Părintele Dumitru Stăniloae cu sfinții săi și să-l așeze în frumusețea pe care a prefigurat-o atât de clar în toate scrierile sale.

AURELIA-BĂLAN MIHAİLOVICI,
București

- Preot Dr. Constantin Coman, «Ordoxia sub presiunea istoriei», Editura Bizantină, București, 1995, p. 14
- Dumitru Stăniloae, «Sfânta Treime» sau «La început a fost iubirea», Editura Instit. Biblic și de Misiune al BOR, București 1993, p. 49
- id. ib. p. 70
- id. ib. p. 77

Constantin Brâncuși and Petre Tuțea: On the Power and Limits of Art

The author of this article is a graduate in medicine from the University of Bucharest who, after the fall of Ceaușescu in 1989, came to London to study child psychotherapy in 1991. Since then he has begun work for a D.Phil. in Oxford under Bishop Kallistos of Diokleia, working on the theology of his spiritual father, Petre Tutea. In 1996 he was ordained deacon in the Romanian Orthodox Church, Diocese of Western Europe, under Metropolitan Seraphim (Joantă) in Berlin.

The text which follows is the first English translation of a little-known autobiographical text on the meeting between two young Romanian intellectuals of the 1930s and Constantin Brâncuși, one of the most influential sculptors of this century. The author of this text is the Romanian Christian thinker Petre Tutea, who on Sunday, 30 October 1938, at a time when he was working in the Ministry of National Economy, met Brâncuși at the Grand Hotel 'Boulevard' in Bucharest. Haig Acterian, a stage director of Armenian origin, was also present at that meeting. Before presenting the translation itself, I will introduce the three people who took part in the dialogue and will then give a short account of the way this text was written and published in communist Romania.

Constantin Brâncuși

Constantin Brâncuși (1876-1957) is well known as an abstract sculptor whose works are seminal for twentieth-century visual art. Born in Romania as the fifth child of a Christian Orthodox family of peasants, Brâncuși, 'the sculptor of mysteries', went to France and then to the US, where artists like Pablo Picasso, Ezra Pound and James Joyce considered him to be one of the great innovators of modern art. Brâncuși's studio is now reinstalled at the Museum of Modern Art in Paris.

In an implicit manner, Brâncuși's idea of sculpture stems from the Orthodox concept of human transfiguration through personal knowledge of and union with God. Brâncuși was haunted by the idea of spiritual light which transcends the physical properties of matter. This longing for the hidden light of God is attested in his minute polishing of metal, marble and wood and also in the way he designed monumental sculptural ensembles, such as his triptych memorial to the Romanian soldiers who died fighting the Germans at the river Jiu during the first World War: *The Endless Column*,¹ *The Gate of the Kiss* and *The Table of Silence*. The natural environment in which the sculptures are situated, beside a river surrounded by trees and vegetation, and the way they relate to each other, mean that what one perceives in contemplating them is perpetually changing with the movement of the sun and the various seasons. To absorb their significance requires a beginning of asceticism in the onlooker.

Within the series of his works, Brâncuși's *Măiastras* (*Enchanted Birds*) and his radiant *Birds in Space* not only place him firmly in the Parisian avant-garde, but also link his mystical view of art to the Byzantine tradition of the *hesychast* monks whose state of inner rest and silence enabled them to develop the spirituality of 'the prayer of the heart' on their way to mystical knowledge of God. It is this spiritual journey which led Brâncuși to the conception of *Pasărea Măiastră* that Tuțea underlines in his memories of the sculptor.

Petre Tuțea

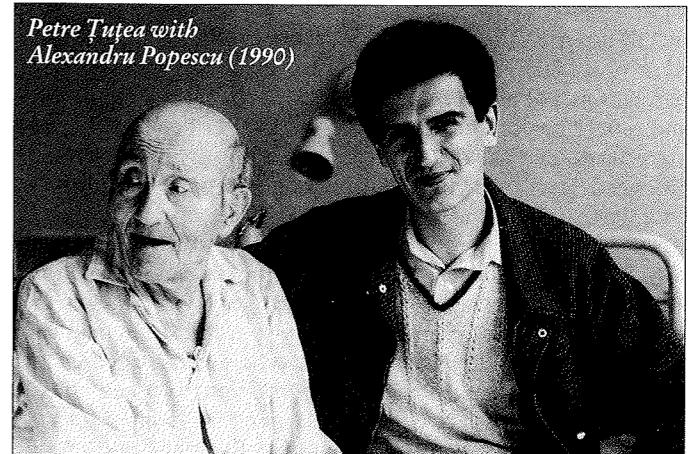
Petre Tuțea (1902-1991) was a prominent economist and negotiator directly involved in the history of Romania while trying to mitigate the effects of the Soviet ultimatum and the Vienna Diktat which led to the division of Romanian territories in 1940.² The son of an Orthodox priest, Tuțea worked as an internationally respected economist until 1948, when, at forty-six, he was jailed for the first time as a political dissident. Following the postwar abolition of democratic institutions in Romania under Soviet occupation which imposed a regime of ideological terror based on compulsory materialism and atheism, Tuțea spent almost half of his life in communist prisons or under house arrest. During the time of his imprisonment as a Christian opponent of the communist system, through what he suffered and the deepening of his prayer, Tuțea underwent a revelatory experience of God. This gave him a greater understanding of the monastic tradition of *hesychast* prayer from within leading to the transformation and transfiguration of the human being.³ After the 1989 Revolution in Romania, Tuțea was to become a national symbol of Christian resistance and renaissance.⁴

In an aphoristic phrase Petre Tuțea referred to Constantin Brâncuși as 'the only decadent peasant in history',⁵ since the sculptor had joined the self-indulgent intellectual community of a metropolitan city, Paris, but never really ceased to be an authentic peasant. For Tuțea, the peasant was an absolute, earthed through his being uncluttered with speculative thinking. This is perhaps why Tuțea, in a somewhat ironical way, would consider that, for him, 'in a village living is possible, in a city it is only possible to think'.⁶

Haig Acterian

Haig Acterian (1904-1943) was a famous stage director in Romania between the two World Wars. He studied in Vienna and Berlin where he met Max Reinhardt. In 1940, he became Executive Director of the National Theatre in Bucharest. He was in correspondence with Gordon Craig and translated Shakespeare's *The Tempest* into Romanian. In 1943, Acterian died at the front line in Russia fighting in order to prevent the establishment of Bolshevik communism in Romania. Tuțea's autobiographical notes on the meeting with Brâncuși were dictated to me in June-July 1983, in Tuțea's guarded

Petre Tuțea with Alexandru Popescu (1990)

eighth-floor flat in Bucharest where he was living under house arrest after his release from political prison in 1964. Despite Ceaușescu's decree requiring the registration of all typewriters with the police, which came into force in April 1983, the handwritten manuscript dictated by Tuțea was typed by me clandestinely, in 1984, on a friend's new typewriter which had not been registered. At that time I did not know that Tuțea's text was meant to be published by some of his friends, writers who were courageous enough to bypass the communist censorship. Tuțea's autobiographical text is valuable not only because, thanks to his phenomenal ability to recall events accurately even after thirty-five years, it discloses first-hand information on the conceptual genesis of Brâncuși's *Enchanted Birds*. It also includes Tuțea's own reflections on the theology of images. Remarkably enough, Tuțea's proverbial memory recalls the actual detail of what has been said, while the accompanying narrative of the dialogue is somehow naive and tells very little about the social and historical background of the late 1930s in Romania.

Tuțea's text which follows was initially published under a pseudonym in the *Viața Românească* almanac of 1985. 'A Meeting with Brâncuși' would only be edited under Petre Tuțea's real name by Barbu Brezianu in the periodical of the Romanian Fine Artists Union, *Arta*, XXXIV/5 (1987), pp. 5-6. I remember my shivering surprise when I first saw Tuțea's signature in that issue of *Arta*, which I had bought almost by accident. For the present translation I have used my handwritten manuscript to correct printing errors and omissions which were inevitable in the published version, due to difficulties in publishing a text whose 'subversive' mystical character was, nevertheless, unusually or even intentionally overlooked by the communist censors.⁷

A. MEETING WITH BRÂNCUȘI

By Petre Tuțea

I shall use my memory, or the emotional form of memory as Kierkegaard defined it, as far as I can remember, with all its imperfections. For history, memoirs and journals, made up of facts and reflections, are never close to the truth. Even the Platonic idea considered as an archetype, if it is not revealed but only imagined, is still a mythical fabrication approaching the truth. One day, before the Second World War, my friend Haig Aterian and I were looking for the type of man on whom we could base our stance in the turmoil of the time. We were looking for spiritual certainty. We examined every type of man from the religious to the technocrat and all we could see in man was the all-too-human, to use one of Nietzsche's terms, in which the human, the inhuman and the superhuman were all mixed together without any order. We had given up looking for any certainty in man. We were dominated by the idea of order and

by the insecurity of becoming. This led us to the epistemological terms: divinity, man, the world, truth, error, the beautiful, the ugly, the sacred, the satanic, the absurd and the meaningful⁸ - and their reflection in art, where inspired purity combines with form and meaning, sought in man and in nature - or in man only, as in expressionism.

We were thus looking for an artist because we wanted to know what limitations there are in art, as it seeks to acquire a knowledge of life and of the world, and whether the language of art [which is made up of images and signs, is closer to the truth than the language of science, which]⁹ is made up of signs with no inherent meaning. Incidentally, in the case of both the artist

and the scientist, the image and the sign approach but never reach the object. The self-styled autonomous artist never goes beyond the beauty he has created and the scientist never goes beyond the creation of useful signs.

Haig told me that Brâncuși was in Bucharest and that he was staying at the hotel 'Boulevard'. He suggested that we visit Brâncuși and see, as he said, how life and the world were reflected in his spirit. Then he added: 'We must realise that we are not meeting a theologian, a philosopher or a savant, but a great artist.'

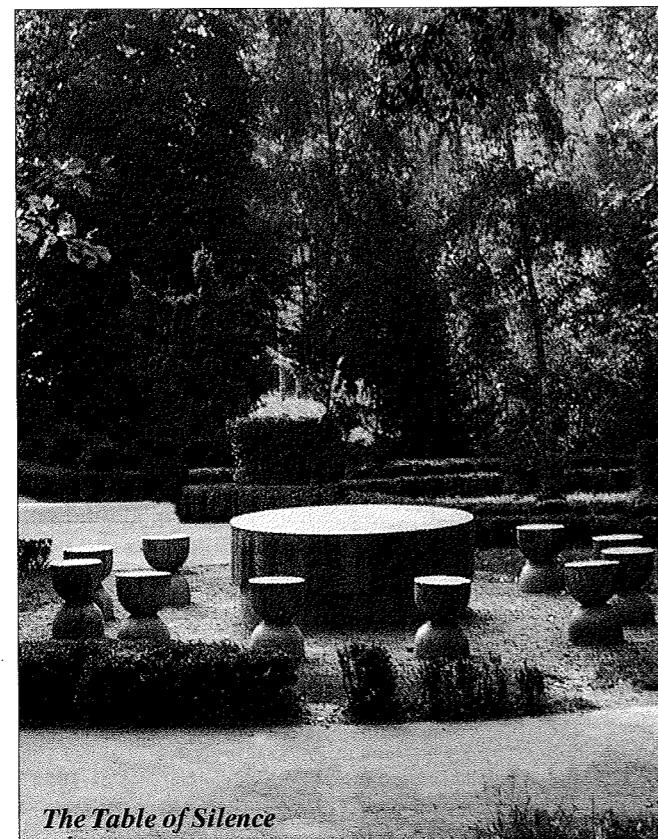
'Let's go,' I replied. 'I am curious to discover the content of the terms vocation, inspiration, meaning, searching, expression, image and symbol. As far as I know, Brâncuși is¹⁰ an intuitive man, because silence and the infinite - even when they are brought down to the level of words or matter into the sphere of man's limited capabilities, in the interplay

between image and symbol - don't lose their ineffable character. Also, a man who remains in this world, searching for forms and meanings, can arbitrarily place himself beyond good and evil, like Nietzsche in his *aesthetic perspectivism*,¹¹ so called by Charles Andler.¹²

'One thing is sure', said Haig, 'Brâncuși is a true artist, in whose style the soul of his people is reflected.'

'We will discover', I said, whether art is *mimesis*, autonomous creation or a manifestation of inspiration. Is this creature, man, a primordial "given" which unfolds in stages, in time and in space, [like the damned,] - or does he remain in a state of continual change, that is, is his life constant, or is it permanently unstable; in other words, has everything inside him existed from the very beginning, [evolution unfolding from primordial times,] or is evolution creative as for Bergson?¹³ In this life, [as it should be,] man inevitably operates in a world of values; but how have these different value judgements been defined by man, whether or not it is presumed that they are autonomous or predetermined?

Haig, the eminent stage director, said to me: 'We shall go to see Brâncuși, since artists move freely between heaven and earth, unfettered by either scientific or ordinary language.'

The Table of Silence

I added: 'In true artists, one used to be able to find concreteness, purpose, ideals, sadness, joy, paradox, error, absurdity, the abyss, hope, despair, order, disorder, chance, the trivial and the pure.'¹⁴ To find the essence of these states of being we must go to see this great artist.'

Haig arranged the meeting. When we arrived in the evening, Brâncuși greeted us with the question: 'Why have you come to see me?'

I answered him: '[When *you* are in Bucharest, there are only two places where one should want to be received: one is at the Royal Palace, the other one is with you.] We wish to discover from a great artist whether art needs to have a message and whether its message is closer to the truth than scientific papers.'

'Sit down!' Brâncuși said to us.

My first question was: 'How can you stand being a captive of nature?'

Brâncuși: 'I don't feel like a captive. Besides, I feel a strength inside me which belongs to me. I admire the nature of stone and wood, which the artist then disfigures. Have you ever looked closely at how these things are made?'

I said: 'At school I saw a slide of a vegetable preparation under a micro-scope. I contemplated it with indifference.'

Then I made a little joke: 'I am entitled to be pleased with myself since, not being an artist, I have never had the pleasure of daring to disfigure stone or wood.'

Brâncuși looked at me curiously. In his face I read the expression of art's limitations compared to the objects of contemplation. Then I spoke to him about the artist as a captive of the eye and about the inspired artist. Haig made a point of adding that I regarded divine inspiration to be higher than initiation, because the latter requires much human skill only.

I said: 'The uninspired drowns in signs and matter.'

Brâncuși: 'That is quite true. Can anybody sleep in the same room with a statue?'

I answered him: 'I too try spiritually to move between the visible and invisible worlds, but in a non-artistic way.'

Pointing to me, Brâncuși asked Haig: 'What does he do?'

Haig: 'He is a spirit who aims at the removal of intellectual errors and moral mistakes, both his own and other people's.'

Brâncuși said to me: 'Have you succeeded?'

'No. Because man by himself cannot reach the truth, but wavers between going astray and chance discovery. That's why, in Plato's dialogue Charmides, Socrates wanted to look for a god in order to discover what wisdom is. Haig and I wish to discuss with you hieratic art and sensuous art.'

Brâncuși: 'I'm listening.'

Haig began, stating that man as artist moves freely between heaven and earth. I continued: 'The artist can express sensuousness, as he is a captive of time, but he who practices a hieratic¹⁵ art is driven by a passion for purity and wants to eliminate moral mistakes, to produce in the contemplator and consumer of art an Aristotelian catharsis, a purification of the soul and of habits, combining the aesthetic with the ethical.'

I also said that science can be useful, but is morally indifferent. In science one is seeking to remove errors and discover useful tools. In the struggle for self-preservation and adaptation man tries through knowledge to control himself and to control nature.

Then I asked Brâncuși: 'In your geometrism, how do you manage to avoid simplification and the decorative?'

Brâncuși: 'The work of itself expresses the answer, that is, whether it says something or not.'

I quoted a definition of art belonging to Charles Maurras:¹⁶ 'Art is a game of appearances.'

'Is that all?' said Brâncuși.

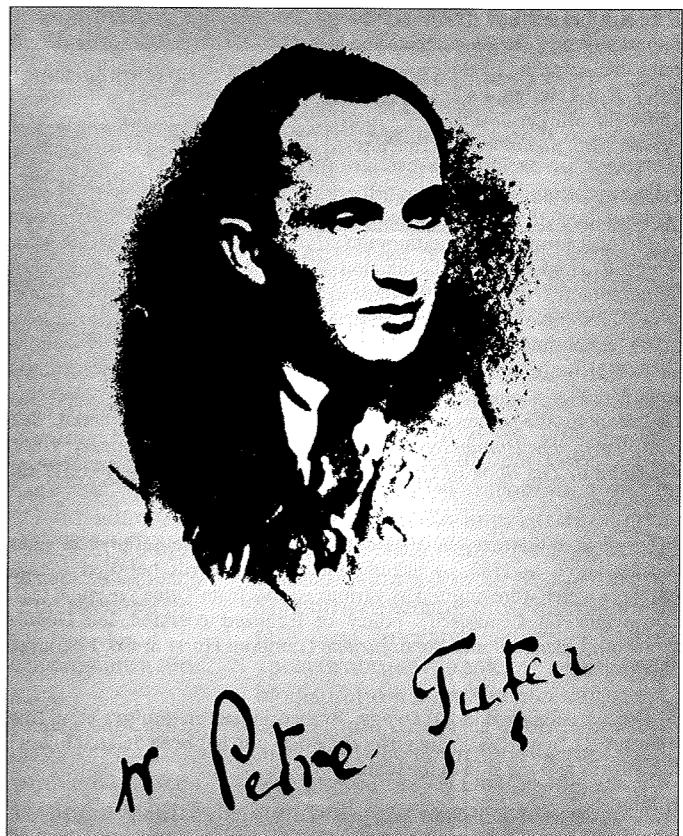
I answered: 'No, not just that. The artist hovers on the frontier between the visible and the invisible.¹⁷ However much spiritual power the artist may have, he still cannot create a pure art. Non-figurative art suggests, while figurative art evokes. As for the purpose of these two styles, I think that depends on the message. Let's take a brilliant example, Giotto. In his art, suggestion, evocation and passion for ideals are all interwoven. Giotto gives expression to an interplay in which what is beyond is reflected in this world, like a Platonic idea, while his skill and the earthly materials he uses keep him on the road to perfection. Giotto's art suggests to us that the earth is man's temporary place of sojourn, while the means offered by nature serve his aspiration, which surpasses the means, though it cannot be attained. Every great artist is troubled, because he always falls short of his ideals.'

Then Haig stated the main purpose of our visit. We had come to Brâncuși to obtain an answer to a single significant question: what was the idea which led to the creation of his work *Pasărea Măiastră* ('The Enchanted Bird)? When I asked him this he answered:

'I polished the material so as to find the continuous line. When I realized that I couldn't find it, I stopped. It was as if an unseen "someone" had brushed aside my hands.'

The visit came to an end. We thanked Brâncuși for his hospitality and company and left. On the way I said to Haig: 'I'm thinking of the *ars combinatoria* of Leibniz, which is based on three elements: the infinite, the continuum and the limit. Brâncuși's answer, which is epistemological and moral, expresses the limits of art.¹⁸ An artist, even an exceptional one, cannot go beyond the limitations imposed by the conditions of this world. Brâncuși is troubled by intangible reality, like any great artist who cannot be satisfied with playing the game of hypotheses.'

Deacon Alexandru POPESCU-PRAHOVARA

NOTES

1. *The Endless Column* may be 'the supreme' masterwork of twentieth-century sculpture, according to a recent study of Brâncușî. In a discussion with the historian of religions Mircea Eliade, Brâncușî himself compared this prophetic work to that cosmic pillar which supports the sky and makes communication possible between the heavens and the earth; (...) Brâncușî considered it as an *axis mundi*. Cf. Anna Chave, *Constantin Brâncușî: Shifting the Bases of Art* (New Haven & London, Yale University Press 1993), pp. 250-251.

2. As an expert of the Romanian delegation which had to negotiate an economic treaty with the USSR between 1940 and 1941, Tuțea was characterized as 'an over-learned super-intellectual' by Grigore Gafencu (1892-1957), the Romanian ex-Minister of Foreign Affairs, who had been sent as a Plenipotentiary Minister at Moscow during the diplomatic crisis following the 1940 Soviet ultimatum. See Gafencu's fascinating *Diary (I June - 13 December 1940)*, edited and annotated by Ion Ardeleanu and Vasile Arimia, unpublished manuscript, p. 445. For an introduction to Tuțea's life and works, see: Alexandru Popescu, 'Petre Tuțea (1902-1991): The Urban Hermit of Romanian Spirituality', in *Religion, State and Society* 23/4 (Oxford, Keston Institute 1995), pp. 319-341.

3. In an unpublished holograph note dedicated to Tuțea, which is now in my personal archive, the Romanian Orthodox theologian Dumitru Stăniloae (1903-1993) considered Tuțea to be 'the most authentic Romanian Orthodox thinker of his time', while in a 1992 interview the French moralist Emil Cioran (1911-1995) confirmed to me that he regarded Tuțea as 'the only genius whom it has been granted to me to meet in my lifetime'. For political reasons, Tuțea's books, including the first two volumes of his five-volume *Treatise on Christian Anthropology*, were only published posthumously after the 1989 Romanian Revolution.

4. A. Popescu, 'Petre Tuțea: Romania's white monk, symbol of resistance and renaissance', in *The Guardian*, 31 December 1991, p. 17.

5. A. Popescu (Prahovara), 'Interview with Tuțea on the operating table', *Viața Medicală*, Bucharest, 6 April 1990, p. 3.

6. Personal communication.

7. The enthusiasm and the spirited discussion on the 'Limits of Art' between Petre Tuțea and Haig Acterian following their meeting with Brâncușî forty-five years earlier is laconically described in one of the most remarkable historical documents and literary works on the inter-war period published since the 1989 Revolution in Romania. This is the diary of Haig's sister, Jeni Acterian, a stage director herself and a graduate in Philosophy and Dramaturgy: *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit* (*The Diary of a Person Difficult to Please*), (Bucharest, Humanitas 1991), p. 271.

8. Tuțea preferred to use nouns rather than adjectives. He often used 'substantivisation', that is, substantives alone without verbal predicates: his lists of mystical terms and of antinomies in the form of pairs of nouns were intended to make possible the function of language as a 'vehicle for transcendence', but also to release 'the tension from the pairs of opposites', since, 'whether soluble or insoluble, contradictions define the historic human being.' Sometimes Tuțea resorts to exclamations or nouns used without verbs, which are meant to lead to reflective silences, since reason can be considered 'as a vehicle for the revealed truth, good and beauty, but it is also a tool for the human being who seeks and never finds completely.' See Petre Tuțea, *The Human Being: Treatise on Christian Anthropology*, Vol. I, *Problems or The Book of Questions* (Iassy, Timpul 1992), pp. 169, 323 (in Romanian).

9. Throughout this text, I have used the handwritten manuscript dictated to me by Tuțea in 1983, to include the missing words between square brackets, which were omitted by various editors from Tuțea's original text. For details on Ceaușescu's policy of legalized coercion see Dennis Deleant, *Ceaușescu and the Securitate* (London: Hurst & Co. 1995), pp. 330-337.

10. The text published in *Arta* reads: 'Brâncușî is not an intuitive man' (my italics, A.P.). In my 1983 manuscript the word 'not' has been deleted following Tuțea's late revision of the text.

11. According to Nietzsche's 'perspectivist' analysis of truth, the external world can be interpreted by alternative perspectives, i.e. concepts and

beliefs, which are equally true although independent of each other. Tuțea refers here to Charles Andler's phrase *Nietzsche ou le perspectivisme esthétique* quoted as such in: Petre Tuțea, *Omul, Tratat de Antropologie Creștină*, Vol. II, Sistemele (*The Human Being, Treatise on Christian Anthropology*, Vol. II, *Systems*) (Iassy, Timpul 1993), p. 188.

12. Charles Andler (1866-1933) was Professor of Literature at the University of Paris. He wrote a six-volume monograph, *Nietzsche, sa vie et sa pensée*, and he also translated into French *The Communist Manifesto* written by Karl Marx and Friedrich Engels.

13. Henri Bergson (1859-1941), French philosopher, who claims, in his *Creative Evolution* (1907), that the creative force, not natural selection, is at the heart of evolution.

14. Tuțea's manner of speaking and use of lists of nouns was also typical. It was the result of his entering into and living within the concepts with which his mind was occupied and so making them his own. When speaking of the mystery of the human being, as found within the 'ontological triangle' made up of God, the human being, and nature, Tuțea was aware that the divine mystery is inexpressible by the normal rules of language. He believed that creation is about affirmative absolutes, that is to say, about substantivisation rather than adjectival predication which is subjective, parasitic and relative.

15. The concept of *hieratic* art is used by Tuțea with special reference to the revealed art. As effected not just by human effort, but by the revelation of divine truth through liturgy and through symbols, hieratic art transcends the secular level of the pure aesthetic approach to art, which values it for the pleasure and emotions given to us rather than for its moral value. Hieratic art also points beyond 'the art of Aristotelian catharsis' which Tuțea regards as 'a purification of the soul and of the manners, combining the aesthetical with the ethical.' Tuțea sees Aristotelian catharsis as simply working on the level of natural categories and of human effort, which does not necessarily involve divine grace (cf. Tuțea's *Problems*, p. 6).

16. Charles Maurras (1868-1952), French writer and conservative political theorist.

17. The paradoxical skill, which enables the artist to point to the invisible by the visible means of his art, is seen by Tuțea as a *divinely granted gift* rather than as a human talent: art as theophanic beauty reveals the eternal reality beyond the natural world. According to Tuțea, in and through the seen beauty of the material world we point in an imperfect way to something 'unseen', in Pauline terms, which is higher and deeper (2 Cor. 4:18). Tuțea's reflection on this dialogue between the visible and the invisible worlds, in Renaissance artists like Giotto, reinforces the idea that it is not their message which was primary: the artists did not aim to make complete definitive statements about 'perfection' by means of their art. What they wanted was to explore and to invent: the exploration and the invention gave content to their works, although they were not seeking to offer something complete or to fulfil something grand.

18. In spelling out Brâncușî's answer Tuțea suggests that, just as in *apophatic theology* one is trying to say through words that which words cannot truly and fully affirm about God and creation, so art and the artist is trying to convey a vision greater than its material, greater than his hands can produce and his eyes can see. While defying the given limits of his art, the artist is striving to express through his material that which lies beyond and above it and which transfigures him and his material in an act of imperfect reflection or imitation of the cosmic restoration in Christ.

Acknowledgements

A literal translation of this work was originally made for me by Fiona Tupper-Carey. Sister Edna-Monica, SLG, and Penny Waterhouse enriched the subtleties of my English. I also wish to thank Bishop Kallistos of Dioklea for his generous guidance of my research, and Bishop Basil of Sergievo for his help and support in revising and publishing this final translation.

*

A slightly abridged edition of Tuțea's text was published in *Souroj*, number 69, Oxford: August 1997, pp. 8-16. Reprinted here by kind permission.

The photograph shows Petre Tuțea and Alexandru Popescu-Prahovara and was taken by Cătălin Vântu in Bucharest, on 26 February 1990.

MIRCEA VULCĂNESCU: un gânditor creștin

Anul 1940 a însemnat pentru Mircea Vulcănescu trepte de ascensiune în înțelegerea modelului creștinesc de rânduire a ființei și cugetul omenesc, de la care nu a abdicat niciodată. Semnificative sunt cele trei conferințe de filosofie creștină: *Idea de Dumnezeu în filosofia lui Toma d'Aquino* (3 martie 1940 la Căminul «Sfântul Augustin»); *Creștinul în lumea modernă* (7 aprilie 1940 la Sala Dalles); *Problema filosofiei creștine* (8 decembrie 1940 la Căminul «Sfântul Augustin»). Prima și a treia conferință, după ce au fost tipărite de *Viața Românească* nr. 9-10/1994 și respectiv nr. 7-8/1994 sub titlu *Possibilitățile filosofiei creștine*, au fost incluse în volumul Mircea Vulcănescu *Possibilitățile filosofiei creștine*, București, «Anastasia», 1996. A doua conferință, tipărită de «Prodromos», Paris, nr. 6 februarie 1967; nr. 8-9 martie 1968, au intrat în cuprinsul volumului Mircea Vulcănescu *Logos și Eros*, București, 1991 (Această a doua conferință a constituit obiectul comentariului nostru *Mircea Vulcănescu - dimensiune românească a gândului*, inclus în volumul Nicolae Havriliuc *Imperfectiunea Evenimentului*, București, «Pandora», 1993). În prezentul comentariu noastră se va îndrepta asupra celei de a treia conferințe. Enunțând obiectivul studiului său (*Problema posibilității, limitelor și sarcinilor unei filosofii creștinești*), Mircea Vulcănescu își dezvoltă discursul filosofic prin cele trei chestiuni:

1. Posibilitatea unei filosofii creștine în funcție de condiții;
2. Legătura dintre acest tip de filosofie și gândirea timpului din care se trage;
3. Misiunea filosofiei creștine.

1. Interrogând posibilitatea filosofiei creștine (după enunțările gânditorilor creștini, de la patristici până la scolasticii, de la renascentiști până la raționaliștii Descartes, Malebranche sau Leibniz), Mircea Vulcănescu argumentează sensul întrebării oferind înțelesuri din separarea

expresiei «filosoful creștin» din expresia «filosofia creștină». Această diferențiere are în vedere mecanismul interior ce organizează «funcționarea» din «filosofie» și din «creștinism». Se știe că lucrarea filosofiei se sprijină pe cugetul omului, deci pe «evidența rațională», iar creștinismul, ca religie, este lucrarea directă a lui Dumnezeu ce s-a sacrificat pentru mărturirea omului. Înțelegerea

În Bucureștiul deceniilor '20 - '30 s-a format și a rodit generația interbelică, vârsta culturală românească maximă de până acum.

acestor două formulări nu adâncește ceea ce de veacuri a însemnat dihonia filosofie-creștinism. Mircea Vulcănescu rediscută această opozitie ridicând două probleme:

- a) Dimensiunile păstrării creștine a filosofului;
  - b) Statutul de filosof pentru gânditorul creștin.
- a) Referitor la prima problemă Mircea Vulcănescu aduce în atenție două atitudini opuse din gândirea creștină: augus-

tianismul scotist și tomismul. Cel dintâi refuză să accepte înțelegerea adevărului, a firii lucrurilor fără mărimea revelației. Atotputernicia divină stăpânește rânduiala firii. Exponenții acestei atitudini nescotesc efortul omenesc în planul vieții. Ei admonestează filosofia că-l îndepărtează pe Om de Dumnezeu și-l împiedică pe filosof de la experiența trăirii creștine. Modul special, al augustinilor scotiști de a vedea relația gânditorului cu lumea și cu Dumnezeu așeză în conștiința filosofilor o amunită spațială. Pentru a se apăra, ei formulează teza lumii în panică, deoarece pare atinsă «de a pierde substanța religioasă». Exagerata identificare a lui Dumnezeu cu lumea duce în cele din urmă la slabirea puterii de transcendență. În spectrul augustianist credința predomină cunoașterea, iar morala substituie metafizica. A doua atitudine schimbă percepția lumii. Predominând rațiunea, filosoful este îndreptățit să deosebească «lumina firească a minții» de «revelația suprafirească». Pentru tomisti filosofia cunoaște desprinderă de teologie. Lumea, deși lucrare divină, se menține prin sine, fiind datare cauzelor și esențelor. Mircea Vulcănescu face distincție în planul cunoașterii între înțelesul filosofic al lucrurilor ce operează numai pe fragmentar, și «cunoașterea față către față» făgăduită omului prin «vederea intuitivă a lui Dumnezeu». Aflarea din părți obligă filosoful să recomponă lumea după «elementele împrăștiate în creație» și să refacă figura Divină «ca prin oglindă», fără a înceleze cu adevărat. Și pentru ca efortul filosofului să nu fie fără efect în planul cunoașterii, el va apela în abordările sale la «o umilă roabă disprețuită a inteligenței care e credință». Iată cum este definită credința în expresia gânditorului creștin Mircea Vulcănescu: *Adeziunea întunecată, fără evidență, a sufletului, lipirea de cineva, printr-un fel de elan interior, printr-o de-*

păsire și o revărsare a lui sfioasă asupra obiectului, printr-o exaltare, o înflăcărare îscătat mai mult din iubire fără temei decât printr-o întemeiere conștiință. Definită într-un plan diferit de cel al inteligenței, credința devine un instrument al omului pregătit să-l întămpine pe Dumnezeu, să-l pună în contact direct cu realitatea. Filosoful credincios găsește în credință să un răspuns la întrebările ridicate de filosofie. Cum credința sa este «un fapt, nu un concept», ea nu poate fi suspendată în planul gândirii din punctele de vedere diferite ale rațiunii. Prin credință, transmitându-se sufletului starea obiectului, se aşează obiectul în parametrii cunoașterii, în sensul că pe de o parte sporesc «tendența către cunoaștere», iar pe de alta se întrevăd «perspectivele înțelegerii» ce ar fi imposibile în lipsa credinței. Având în vedere rolul deosebit al ipotezelor în știință, Mircea Vulcănescu adâncește înțelesul lucrurilor prin credință (orice lucru pe care-l crezi te ajută să presupui alte lucruri și, din judecată în judecată, te aduce să verifici prezența principiului ordonator cuprins în prejudecată). Cum «faptul de a crede nu înlătură curiozitatea de a ști», ci din contra, gândirea este stimulată de credință spre rodire, Mircea Vulcănescu descreperă în gândirea filosofului creștin o diademă cu două fațete, ajutându-l pe creștin să fie din «cei care caută gemând sau din cei care se bucură de dezvăluire».

b) Referitor la statutul de filosof atribuit gânditorului creștin, Mircea Vulcănescu oferă înțelesuri asupra «naturii și a funcției îndeletnicirii filosofice». Respingând afirmația celor ce refuză să vadă în filosofia creștină o formă de filosofie, Mircea Vulcănescu în studiul său pornește de la definiția filosofiei care-i dă dreptul să fie un domeniu de sine stătător. Înainte de a fi «cunoașterea rațională», filosofia se definește prin acel «efort de unificare totală a cunoștințelor». Așezându-o alături de știință, Mircea Vulcănescu găsește la aceasta din urmă «încercarea de unificare parțială a unei singure categorii de fapte». Faptele din știință supuse unificării, ca urmare a înțelegerii autorilor, suportă criteriul alegierii lor. Păstrându-se acea rece distanță față de ele, spre a nu influența personal acțiunea alegierii, procesul unificării faptelor este încercat de obiectivizare. Știința se distinge prin cunoașterea de obiecte. În filosofie, prin tendința ei de unificare totală a faptelor, lucrurile sunt schimbate. Această unificare devine rodul înțelesului cuiva, a unei personalități. Formulele și con-

ceptele propuse de filosofie sunt legate de ființa vie a filosofului, de exemplele sale din viață, de conștiința personală (Filosofia lui Descartes provine din vișul ciudat declanșat la 19 ani; gândirea filosofică a lui Newton este influențată de contemplarea căderii unui măr etc.). Nu toate experiențele de viață pot declanșa nervul filosofării, ci adesea acelea a unui regim privilegiat. Această structură a experienței privilegiate consideră Mircea Vulcănescu - nu este străină nici gânditorului creștin pentru care stabilirea unor teme de meditație sau modalitatea de înțelegere a lucrurilor tin de «realitatea trăirii creștine». Gânditorul creștin, în procesul elaborării raționale, în sensul apropierea lucrurilor «din cîmpul trăirii sale» pentru a le da un anumit înțeles, va introduce în construcția gândului său și acea faptă rezultată din resortul lăuntric al ființei: credința în Dumnezeu. Cum acest mecanism de funcționare adună datele experienței raționale și le rotunjește într-o sinteză rațională a cunoașterii, Mircea Vulcănescu, pentru a abate gândul de la înțelegerea pripită a paradigmăi filosofice în discuție, afirmă: «Orice filosofie - întrăță și filosofie autentică - primește și pornește de la elementele irationale, pe care caută să le integreze». În continuarea înțelesului fixat despre gânditorul creștin, Mircea Vulcănescu are în vedere că orice filosofie «pornește de la constatarea divergenței, incompatibilității și contradicției aparente a elementelor real trăite, într-o același experiență». Pentru a înlătura speculațiile ce s-ar face despre filosoful creștin în legătură cu rodul gândirii sale, îndoilenică de a realiza acea sinteză rațională a cunoașterii (deoarece izvorul gândirii nu este rațiunea) și care îl exclude dintre filosofi, Mircea Vulcănescu conchide: «Filosofia creștină nu e deci tot una cu dogma». Cum dogma include un «conținut revelat», aflarea lui devine egală cu «restabilirea unui adevară religios». În această restabilire intervine rațiunea cu contradicțiile ei. Contrafația, dacă pune în criză filosofia, înseamnă că îl dă de gândit (Gr. krisis - a judeca, a gândi).

2. Stabilind relația dintre filosofia creștină și cugetarea veacului în care se manifestă, Mircea Vulcănescu observă aderența veacului la dinamica filosofiei creștine pe două făgașuri: a) material; b) formal. Primul făgaș are în vedere gândurile și nelămuririle lui datorate experienței de viață a filosofului creștin, dar și obstacolelor apărute în calea prinderii în sinteză a trăirii personale cu trăirea creștină. Mircea Vulcănescu dis-

Nicolae HAVRILIUC

tinge, în noțiunea de veac, înțelesul de timp, prin specificitatea spirituală a evenimentului istoric, și înțelesul de spațiu, prin specificitatea etnică, de comunitate întru aceeași «laolaltă-apartență». Al doilea făgaș se referă la sistemele de gândire deja existente ce pot reprezenta bază de pornire pentru prinderea în expresie a unor aspecte ale experienței creștine. Corespondența dintre «conținutul de credință» și anumite concepte (spre exemplificare) aparținând filosofiei antichității se datorează unui limbaj pe potrivă stabilit de filosofi. Dialogul dintre veac și gândirea creștină, reclamând procedee rafinate, contribuie la înțelegerea adâncită (sau la o variație de sensuri) a unor concepte aristotelice sau teze carteziene. Fericită această întâlnire - consideră Mircea Vulcănescu - deoarece a întărit cele două tărâmuri, împrospătând aerul lor respirabil.

3. Referindu-se la misiunea filosofiei creștine Mircea Vulcănescu îl întrevede două direcții principale: a) apologetică; b) filosofică propriu-zisă.

a) Se desfășoară pe latura imediată a experienței omului, accentuând «legătura între cei ce caută și cei care au găsit». Apropiera experienței creștine de trăirile personale, cotidiene, realizează o mai îndeaproape sedere în fire, cu atenție la subiectivarea creștinismului spre a nu-i limita sensurile.

b) Intrând în contact cu lumea ce devine, gândirea creștină proiectează asupra ei spectrul adevărurilor sale, preluând necesarul și refuzând inutilul. Se realizează, astfel, impactul cu fruntea laică a vremii, distinsă prin «temele» ei, prin «poziții»-le ei, prin «năluciri»-le ei. Filosofiei creștine - stabilește Mircea Vulcănescu - îi revine meritul de a aduna aceste componente în pocalul său spre a le îmbăia și apoi spre a le înveli în mantia «trăirii creștinești». Credința, smerenia, sfîntenia au apărut ca posibilități de salvare a omului, smulgându-l din instinct și sfâșiere și așezându-l deasupra viețuitoarelor pământului prin blândețe și înțelegere. Orice abatere de la efectul acestor înzestrări ar reduce omul la starea de animalitate. Grija de a păstra individul între marginile umanului prin credința creștină îndreptășește afirmația că «omul românesc», prin texturele de filosofie a religiei datorate lui Mircea Vulcănescu, este plasat drept model civilizator de ființă într-o parte a Europei care se-ntemeia pe sine pe măsură ce România dovedea posibilitatea de a fi un nucleu al creștinismului.

SCHITUL ROMÂNESC PRODROMU
Sf. MUNTE ATHOS-KAREIA
GRECIA

Tel: 003/0377-23294; Tel/Fax: 003/0377-23788

ianuarie 1998

Cătră Frații români ortodocși din Occident,

Înălță mulți frați români ortodocși din Europa Occidentală ne scris și îi pomenim la Sfințele Slujbe, au socotit potrivit ca și pe această cale să vă aducem călduroare și recunoscătoare mulțumiri pentru preoțul ajutor, pe care nu lăsat la lucrările de restaurare a Schitului Românesc Prodromu, așezământ duhovnicești al poporului român în Acropolea Ortodoxiei, care este Sfântul munte Athos din Grecia.

Totodată vă adresăm cele mai bune doriri pentru nouă an 1998: să vă fie un binecuvântat de Domnul cu toată bună să dăruire, să sănătate și alese bucurii în activitatea Dvs și în deosebi cu bună sporire în lucrarea pe care V-a rănduit Dumnezeu, trimițându-vă în Occident.

Dacă nimic nu se petrece în viață nuvaște fără rănduială și îngăduință lui Dumnezeu, atunci și prezente Dvs în Occident nu este întâmplător, ci dumnezească rănduială: la priu prezenta și activitatea Dvs să facă mar deplin cunoșute lumii Occidentale Bunurile spirituale ale Ortodoxiei.

Occidentul a dat Europei bunuri economice, tehnice, știință și a. se cuvine ca Ortodoxia să compenseze dăruirea cu bunurile ei spirituale, de care tot mai mult se simte nevoie, în aceste vremi de adânci profaceri, de confuzie și destrămare spirituală.

Unele turi ortodoxe au început deja această nobilă misiune; așa și acum și rândul Românilor să facă cunoșute altora bunurile Ortodoxiei românesti; că desi Ortodoxie este Una, Sfântă și Apostolică, dar fiecare popor o trăiește și-i împrime trăsăturile sale sufletești.

Ne rugăm Bunei Iudei să vă ajute ca, împreună și sub îndrumarea păstorilor sufletești, Arhiepsi și preoți, pe care îi așteptăm să împlină cu cinste aceste slujiri, spre slava lui Dumnezeu, care V-a găsit vrednic slujitor, spre folosul sufletelor celor multora și pentru a vă învredni de bogata răspălatire, pe care Dumnezeu a pregătit tuturor celor ce li slujesc cu credință.

cu dorință de tot binele și de viață înde lungată întru multă și fericiți anii.

Stărițul
Impreună cu Obștea monahilor
Schitului românesc Prodromu,
Ierone. Petruș

De la Exil, spre Diaspora

TEODOR BACONSKY

Nimeni nu pare să conteste legătura dintre identitatea religioasă și cea națională. E vorba despre o sinteză complexă pe care comunitățile «desărate» o articulează patetic. Iată de ce a **trai românește**, în Occident, înseamnă mai ales a conserva trăirea ortodoxă, cu tot ce implică ea: viața liturgică, afirmarea sensibilității și a valorilor răsăritene, fidelitate față de ceea ce ar trebui să fie Biserica-mamă, adică **Biserica de acasă**. Știm totuși că lucrurile nu se petec întocmai. Diaspora religioasă a românilor este convulsionată de tribulații artificiale și de păcătoase lupte intestine. O măruntă rutină lucrativă ține locul exemplului creator, preotii își schimbă jurisdicțiile canonice, parohiile se împart pe factiuni, dar nu pentru a disputa mari idei, ci pentru a valida sau discredită persoana diferiților slujitori. Rezistă, pretutindeni, **suspiciunea** moștenită din perioada în care aparențele și declarațiile nu se potriveau cu realitățile și intențiile.

Principala explicație a fenomenului ține de inerția unor percepții - și obiceiuri - fixate în perioada comunistă. E limpede că Exilul s-a format mai ales din contestatari ai totalitarismului. Unii dintre ei au izbutit să se integreze în societatea lor adoptivă, neuitând să divulge orurile lăsate în urmă. Alții au făcut însă din protest o profesiune, o manieră de a-și justifica atât sederea în Apus, cât și evenualele nereușite personale. Atunci când «vechiul regim» s-a prăbușit, atunci chiar când foștii comuniști au pierdut frânele guvernării, specialistii protestului s-au văzut dramatic lipsiți de seducția pe care o exercită consecvența unei **căuze**. Dat fiind că nu au luciditatea de a recunoaște că **vremurile s-au schimbat**, ei continuă să suspecteze, cu o vigiliență anacronică, tot ceea ce «vine de la București».

Degeaba susține însuși Regale Mihai că, de acum înainte, *noțiunea de Exil nu mai are nici un înțeles*. Degeaba se perindă prin Occident mii de români care studiază, călătoresc, fac afaceri (sau, după caz, ne fac de râs) și care de-

monstrează, prin masiva lor circulație, că deschiderea societății românești este un **fapt împlinit**. La fel de puțin luat în seamă este și efortul Bisericii Ortodoxe Române de a se primeni (prin renaștere monahismului și consacrarea unor noi episcopi, prin dialogul cu societatea și asumarea unor critici severe, dar mai ales prin trezirea unui **laicat** care, impulsivat de cei mai tineri, reclamă o veritabilă «revoluție» în mentalitatea Ierarhiei bisericești).

Două sunt urmările cele mai grave ale pomenitei obstinații. Pe de o parte, radicalii împriuinați au toate şansele să-și **devalorizeze retroactiv** trecutele suferințe și performanțe morale. Pe de altă parte, ei riscă să fie **dăpaști de evenimente**, situându-se la marginea unei istorii neînțelese. Prelungită chiar și atunci când împrejurările nu o mai cer, intransigența lor se poate transforma nu atât într-o componentă a memoriei colective (după cum s-ar cuveni), cât în alibiul unor obstrucții capabile să perturbe existența - inclusiv religioasă - comunităților din sănul Diasporei.

Am convingerea că românii din afara granițelor ar putea face pentru România multe, mult mai multe decât până acum. Ar putea, spre pildă, corecta imaginea negativă a Ortodoxiei pe care unii și alții (atunci când nu faptele înlănuite) au difuzat-o în opinia publică occidentală. Le-ar putea arăta catolicilor și protestanților cu care conviețuiesc un alt chip al Răsăritului. Le-ar putea dovedi că Ortodoxia nu se identifică - primitiv - cu «tribalismul» filestist, cu narcisismul confesional sau cu ura față de modernitate. Tot ei ar putea deveni ambasadori ai intereselor naționale. Ar putea face lobby, sensibilizând Autoritățile din țara care îi găzduiește, cu privire la **ceea ce se ameliorează** în prima lor patrie. Ar putea țese - prin mijlocire sau participare - relații economice

TEODOR BACONSKY

între regiunea unde locuiesc și regiunea (românească) de unde provin. Ar putea servi cultură altfel decât prin modesta idolatrie cu date fixe pe fondul căreia sunt celebrate, în manieră provincială și monoglotă, figurile acelorași clasici. Ar putea de asemenea largi marginile comunității, integrându-i și sprijinindu-i nu numai pe cei care nu se mai întorc, ci și pe compatrioții aflați temporar în Apus: studenți, doctoranzi, cercetatori, muncitori sezonieri, bolnavi veniți din rațiuni medicale etc. Ici-colo, asemenea deziderate au primit formă și conținut. Din păcate însă, normalitatea are încă regimul exceptiei.

Nu putem aștepta - ca în basme transformarea doyleacului în caleașcă sau a broaștei în Făt-Frumos. E preferabil să adoptăm pragmatia pașilor mici, care atârnă mai greu decât poza mesianică, produsă drept panaceu. **Depinde de fiecare ca Dumnezeu să facă** din «împrăștiearea» românilor (cf. grecescului *diaspora*) nu atât o «risipire», cât un pelerinaj către sursele «naturii noastre mai bune».

Roma, ianuarie 1998

Diaspora cerului

RADU PREDA

Noi, români, suntem cunoscuți ca descoperitorii de lumi noi și nici drept mari călători. Spătarul Milescu rămâne până în zorii epocii moderne marea noastră excepție. Felul românului de a se raporta la lume a fost de-a lungul istoriei mai curând defensiv. La porțile Levantului, în calea răutăților, la îndemâna oricui dar greu de luat în stăpânire, ospitalier dar conștient de sine, neașteptat de frumos și variat pe cât de vitregit - spațiul românesc este o sinteză între Orient și Occident, insulă de latinitate dar mărturisitor al ortodoxiei, al dreptei credințe. Din poziția aceasta defensivă și totuși aptă de sinteze vine poate și mulțumirea geografică de sine a românului. El se simte bine acasă, pentru că **a locui** a devenit pentru el de-a lungul istoriei sinonim pentru **a fi**. Simțul locuirii s-a transformat în simț pentru stabilitate și identitate.

Rațiuni economice la început, la care s-au adăugat mai târziu și cele politice, au dus în secolul nostru la formarea de comunități românești în Europa Occidentală, în cele două Americi, Australia și Africa de Sud. Așa cum românul fugind din calea turcului lăsat cu sine în pădure biserica de lemn pusă pe roți, tot astfel aceste comunități vor fi fost purtătoare interioare ale Bisericii în care s-au născut duhovnicește prin Sfântul Botez. Iată însă că, odată cu apariția diasporei (devenită pentru mulți în comunism exil), s-a pus problema asumării experienței alterității la un alt nivel decât am avut până acum ocazia să o facem, în Transilvania multietnică și multiconfesională de exemplu. Diaspora ridică și ridică cu totul alt soi de interogații asupra identității și deschiderii. Un simț cu totul nou este chemat să se dezvolte în contactul răsăriteanului ortodox cu societatea apuseană. Diaspora este chemată să facă o altă sinteză, bazată de data aceasta nu pe ospitalitatea noastră de acasă ci pe ospitalitatea sau toleranța altora față de noi.

Pentru mulți români din diaspora, lumea occidentală este însă din multe puncte de vedere năucă. Este însă un tip de năuceală cu totul aparte. Nici noi nu suntem în întregime sănătoși. Corpul social post-comunist se află încă în plină convalescență. Năuceala de aici este însă de natură mai subtilă, tocmai pentru că se naște din opusul terorii și al dictaturii: e năuceala din prosperitate materială și libertate absolută «com-

penseata» de o sărăcie spirituală ce se traduce prin lipsa de orientare (nu numai teologică, ci de orice fel). Folosind expresia lui Tuțea, în lumea secularizată a societății de consum poți face nestingeri experiența existenței care nu are habar de unde vine și nici încotro se îndreaptă. Conștiința originilor ca și vocația eshatologică sunt în egală măsură sufocate și amăgite de clipa de față, de un «acum» prelungit și diversificat la infinit dar rămânând în fond același tot timpul: sărac, plat, fără culoare, util dar nu indispensabil.

Evident, critica ea singură nu ajunge pentru a și construi ceva. Iată de ce este nevoie ca fiecare dintre cei care fac experiența străinății să-și asume rolul mediator între o lume și alta, între un tip de societate și altul, să fie într-un fel gardienii lucidității și să aducă mereu aminte celor din străinătate ceea ce suntem dincolo de prostul renume sau clișee, iar celor de acasă să le reamintescă - tocmai în oglinda lipsei de orientare din afară - cât de bogăți suntem prin cultul și cultura noastră. Este un rol ingrat, dificil, subminat de evidența dureroasă a sărăciei materiale în care se găsește România. Cu toate acestea sau tocmai din cauza aceasta, a aduce aminte de bogăția interioară, de faptul că trăim într-o sărăcie paradoxală, vitală, este o misiune obligatorie. Altinteri, prizonieri ai logicii lui a avea și a nu avea, a dialecticii ruinătoare dintre Estul blestemat și Vestul fericit, riscăm să repetăm istoria formelor fără fond, să înțelegem progresul doar ca imitație a celorlați.

In acest punct ajungem la rolul Bisericii Ortodoxe Române în diaspora, la modul în care prin Biserică se realizează un spațiu al identității și al creșterii autentice, al legăturii organice între lume și Țară, al integrării dimensiunii locale în universal. Guvernele se schimbă, așa cum se schimbă și strategiile politicii externe, dar Biserica rămâne, deasupra efemerului și totuși în plină istorie. Nu cred că există încă din Biserică altă instituție umană care să fie purtătoare de identitate colectivă și personală dincolo de granițele geografiei de origine. Dătătoare de identitate celor din Țară, Biserica oferă în diaspora o **casa** celor ce nu sunt totuși **acasă**. Sub acoperișul bisericii de lemn din Caracas sau din Geneva, **comuniunea cu caracter național** capată expresia **comuniunii cu caracter liturgic**. Nefiind membri ai aceluiași

Stat, români din diaspora nu sunt mai puțin membrii aceluiași neam, tocmai pentru că sunt în același Biserică Ortodoxă care, acolo ca și aici, este deschisă fiilor ei duhovnicești.

Văzută din perspectiva lumii de adoptie, o diasporă ce uită sau evită legătura duhovnicească prin Biserică cu originile își pierde iremediabil identitatea care îi dă forță, reducându-se la o minoritate fără glas în mijlocul unei majorități care prin legea firească a lucrurilor tinde să asimileze aparițiile marginale. O diasporă cu conștiința originilor rămâne în schimb un factor de îmbogățire și de noutate în mediul în care trăiește. Încadrarea în viață de zi cu zi a țării - gazdă nu va însemna în acest caz uitarea de sine - ce nu este în fond decât o nemărturisită rușine de sine - ci un început de viață nouă construită pe fundamente vechi dar solide.

Loc de rugăciune, de întâlnire al omului cu Dumnezeu și al oamenilor între ei, depășind diferențele de opinii politice sau culturale, Biserica oferă prin ritmul Sf. Slujbe, prin Sf. Taine săvârșite în mijlocul lumii de azi, sansa mereu reînnoitoare a ne redescoperi pe noi în sine și de a ne întreba asupra sensurilor vietuirei noastre atât de scurte și totuși atât de profunde. Dacă ar trebui să găsesc o imagine care să exprime scurt și autentic rostul prezenței Bisericii în diasporă, aş alege pe cea a cimitirului. Niciunde ca în fața pietrei de mormânt a românilor odihnind în cimitirele Australiei sau Germaniei în aşteptarea Invierii nu se descoperă atât de tulburător forță legăturii Bisericii cu fiili ei. Atâta vreme că va exista o Biserică a diasporii rugătoare pentru cei care s-au dus din lumea aceasta altundeva decât în Țară, de parte de părinți și prieteni, aşteptarea Invierii va curge totuși în comuniune cu cei de acasă, rugăciunea neavând nevoie de viză pentru a călători, între brații străjuind aleea cimitirului din sat și brații înălțărilor Alpilor existând un schimb de freamăt și cântec.

Aici și acolo, în Țară și în străinătate, Biserica rămâne casa de pe pământ a lui Dumnezeu. Poate că rostul Bisericii în diasporă este tocmai acela de a ne readuce aminte că suntem, oriunde în lume, pasageri, locuitori temporari, că ne aflăm de fapt într-o **diasporă a cerului** și că ne îndreptăm cu fiecare zi ce ne apropie de moarte către adevărată și ultima Patrie, către împărtășia lui Dumnezeu.

Ziua Națională a României la München

Si anul acesta comunitatea românilor din München a sărbătorit Ziua Națională a României.

Festivitatea a fost organizată de Parohia Ortodoxă Română «Buna Vestire», sămbătă, 29 noiembrie 1997, orele 19, în biserică St. Lukas, biserică lutherană din centrul orașului unde, odinioară, maestrul Sergiu Celibidache își vrăjea ascultătorii prin bagheta sa magică.

Întregul program s-a bucurat de un bineemeritat succes, datorat în primul rând unui minunat grup de tineri români, germani și maghiari originari din România, care în prezent studiază la München. Prin naturalețea, sinceritatea și talentul de care au dat dovadă, acești reprezentanți ai unei noi generații, au reușit să imprime întregului program un suflu nou, ba am putea spune, chiar un nou fel de a fi și de a gândi noile realități ale vieții.

Păstrând tradiția strămoșească, programul a început cu un Te-Deum oficiat de P.C. Preot Simion Felecan, Gheorghe Botă și P.C. Diacon Ioan Ardelean.

D-ă Dr. Nicolae Stroescu Stănișoară a-

dresat un cuvânt de bun venit, salutând noua generație în care poporul român își pune multe speranțe.

Cuvântarea festivă prezentată de Tânărul avocat Roland Cristian Negulescu a impresionat prin originalitatea subiectului tratat (Vezi mai jos *Din gândurile unui Tânăr român*).

În parte a doua a programului, tinerii soliști: Christina Müller - soprano, Iulia

Simina Felecan - soprano, Ioan Ardelean - bariton și Arpăd Vulcán - tenor, au prezentat un concert de muzică clasică, preponderent românească.

Festivitatea s-a încheiat cu Imnul Național «Deșteaptă-te române...» cântat de întreaga asistență, după care a urmat tradiționala agapă frătească.

Participant

Din gândurile unui Tânăr român*

Doamnelor și Domnilor,

Deși suntem adunați aici pentru a sărbători Ziua Națională a României, ne-am gândit, ca în acest cuvânt festiv să nu tratăm evenimentul de la 1 Decembrie 1918 dintr-o perspectivă pur istorică. Însemnatatea actului de la Alba-Iulia este cunoscută, iar condițiile înfăptuirii sale, de asemenea. După un sângeros război mondial în care poporul român a dat zeci și sute de mii de martiri și neștiuti, visul de veacuri al românismului s-a împlinit prin crearea României Mari. Români de o parte și de alta a Carpaților, oameni de aceeași origine etnică și de aceeași credință, cu aceeași limbă și aceleași obiceiuri, și mai mult, cu aceleași aspirații seculare, s-au reîntâlnit într-o patrie comună, într-un spațiu exclusiv românesc.

În ciuda faptului că au trebuit să treacă secole, crearea României Mari și reapariția pe hărțile lumii a unui stat de sine stătător a fost un fapt firesc. Acest eveniment nu a fost accidental, nu a fost născut din calculele politice ale marilor puteri și nici nu a avut caracterul unui compromis de scurtă ori mai lungă durată. Ideea unui spațiu comun era în stare lată în sufletele tuturor românilor. În fapt este vorba de acei români care fie moldoveni, munteni ori ardeleni, constituie acel tip de om românesc despre care vrem acum să vorbim și al cărui suflet complex ne ajută să înțelegem «motorul» nevăzut ce a acționat în istorie în sensul regăsirii românilor.

Fiecare popor, spunea filosoful și sociologul Mircea Vulcănescu, are *lăsată de Dumnezeu, o față proprie, un chip al lui de a vedea lumea și de a răsfrânge pentru alții*. Fiecare își face o idee despre lume și despre om, în funcție de dimensiunea în care i se proiectează lui însuși existența.

Putem afirma cu certitudine că omul românesc, ca și omul rusesc ori cel german sau englez, există cu adevărat și ca dovadă de necontestat este însăși atitudi-

ne sa la încercările istoriei. Acest tip de om nu este un concept politico-filosofic de felul «omului nou» marxist-leninist, nici o utopie ca acel Untermensch nitschorean și nici măcar acel om apusean veșnic întrebător și cu pretenția de a cunoaște totul. Omul românesc este o ființă care acționează în istorie, care are o viziune proprie despre viață și moarte, despre spațiu și timp. Pe el îl găsim în armatele lui Ștefan cel Mare apărând creștinata europeană și sub «buzduganul cu trei peceți» al lui Mihai Viteazul. El este prezent sub steagul lui Tudor din Vladimiri și în armata lui Iancu - Crăișorul Munților; el este prezent în tranșeele de la Oituz, Măraști și Mărășești îmbrăcat doar în cămașă și cu baioneta la armă, înfruntând un Imperiu, ca mai apoi, spălându-și rânele, și îmbrăcând straie de sărbătoare, să strige prezent la Marea Unire de la 1 Decembrie.

Așadar omul românesc este o prezență vie în spațiul Carpato-danubiano-ponetic, el simte chemarea pământului, trăind într-o permanentă comuniune cu cei ce nu mai sunt și luptând pentru cei ce vor veni. După Mircea Vulcănescu, dacă s-ar efectua prin absurd un transfer de populație pe teritoriul României, străinii așezăți în locul românilor ar deveni și ei după chipul și asemănarea omului românesc, sub influența tainicului «spațiu mitotic».

Desigur că mulți s-au întrebat care este taina supraviețuirii neamului românesc. Fără a avea armate numeroase ori teritorii întinse, români au traversat veacurile ieșind nevătămați și chiar mai puternici de sub teroarea istoriei. Iată, acum, la acest ceas, nereamintim de momentul acelei extraordinare regăsiri a românilor și încercăm să dezlegăm taina aceasta. Secretul dăinuirii românilor pe pământul lor stă tocmai în vizuirea lor asupra lumii și existenței.

Putem afirma cu tărie că ceea ce constituie un neam este o realitate care stă la întâlnirea dintre istorie și metafizică, o unitate de destin, unitate pentru care noțiuni ca pământ, sânge, trecut, limbă, obiceiuri, credință, muncă, dureri și bucurii constituie semne de recunoaștere și temeuri. La poporul nostru, în desfășurarea evenimentelor istorice, intervine filosofia omului românesc.

Iată de pildă concepția țăranului român asupra spațiului în care viețuiește. El consideră satul lui ca aflat în centrul lumii - *Satul e aşa, în mijlocul lumii, noi aşa zicem că aci e osia pământului și a cerului*; afirmă cu certitudine o țărancă chestdionată de sociologul Dimitrie Gusti. Anchetele «Școlii sociologice de la București» au scos la iveală concepția omului românesc asupra locului în care își duce traiul. Țărani din diverse regiuni ale României afirmă că satul lor este «Centrul Lumii», iar Biserică din sat ori crucea de pe turla ei este «osia lumii» ori axa ce unește cerul cu pământul. Acest «die Mitte der Welt»; acest «Centru al Lumii» pe care Brâncuși l-a reprezentat

timpul la omul românesc are, de asemenea, o înțelegere profundă. După cum spunea Constantin Noica, există o «înțelepciunea a posibilului» și o «nebunie a realului» care îi determină pe români să stea prost cu *timpul cel îngust, timp liniar și al prezentului, dar îi așează bine față de timpul ramificat al posibilului și față de spațiu, în care toate sunt cu puțință*.

Astfel, pătrunzând în lumea posibilului și a eternității, opusă lumii prezentului, omul românesc tinde spre neatârnare, spre independentă. În «nebunia realului», pe care o găsim în 1917 la Mărășești, armata română dezechipată, informată, nedispunând nici de a suta parte din tehnica germană, reușește să spulbere armata cea mai puternică din Europa. Atunci, omul românesc a făcut trecerea de la «nebunia realului» la «înțelepciunea posibilului». Sfidând realitatea din tranșee, el intră în domeniul posibilului și și spune în gând: «*Da ce-ar fi totuși să învingem*».

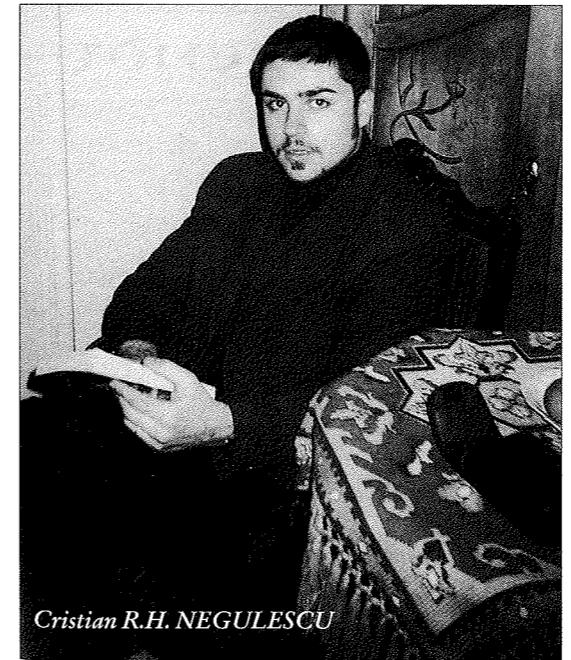
Possiblestul contra realului. Credința contra deznaidejdi. Viața unui neam întreg contra jertfei individuale. Si posibilul a învins realul. Să fie doar îndrăsneala vecină cu nebunia, s-ar putea să întrebe cineva. Însă cel care ar pune o astfel de întrebare ar trebui să mai ia în calcul încă un element: vizuirea românească asupra vieții și morții.

Într-adevăr, două din capodoperele poeziei populare, *Miorița* și *Balada Meșterului Manole*, prezintă moartea rituală ca o valoare supremă, ca cea mai nobilă împlinire pe care o poate nădăjdui existența omenească. În *Balada Meșterului Manole* apare misterul jertfei ca unică modalitate de a ridica și dura ceva trainic. Jertfa creatoare este o idee familiară românilor și o întâlnim des în istoria noastră. De asemenea, *Balada Miorița* revelează și ea tot un mit al morții - ciobanul prevenit că ceilalți tovarăși vor să-l ucidă, acceptă moartea ca o jertfă voluntară de sine, dându-i totodată sensul unei nunți玄ome, a unei reconciliieri cu întreg universul.

Această vizuirea asupra morții este arhaică - precreștină și totodată creștină. Moartea este jertfă supremă, este mister prin care omul se desăvârșește, dobândind un mod superior de a fi în lume. Pentru omul românesc moartea nu este o împuținare a existenței, ci un mod de a fi, o nouă existență pe un alt nivel, mai aproape de Dumnezeu. Cu aceste concepții spațio-temporale și existențiale să dus țăranul român în tranșeele Mărășeștiului cu speranța că și va reîntregi și regeneră neamul.

După sângeroasele lupte de la Mărășești, în 1917, în care a fost nimicită, printre altele, o divizie din Oltenia, satele din poia frontului au organizat spontan procesiuni cu preoți, îngenunchind pe marginea șoseelor care duceau spre Oltenia. Acești oameni știau că soldații căzuți pe câmpurile de la Mărășești, fără lumânare, nespovediți și neîmpărtășiți se întorc spre satele lor oltenești înapoi de a se îndrepta spre mormânt. De aceea îi întâmpinău îngenunchiați cu lumânări a-prinse și în frunte cu preoții rostind rugăciuni pentru odihnă miilor de morți nevăzuți. Aceleasi procesiuni au avut loc și în Moldova, în iarna lui 1942-1943, când s-a aflat de masacrilă de la Stalingrad.

Iată dovezi despre felul cum a privit omul românesc viața, moartea, spațiu, jertfa, timpul liniar ca pas spre eternitate. Avem de-a face cu o vizuire complexă a supra lumii, care ne lămuște cum un popor mic poate învinge teroarea istoriei. Având în față acest tablou al lumii românești nu putem să nu fim optimiști cu privire la viitorul neamului nostru. Si dacă cineva va avea îndoielă cu privire la existența în zilele noastre a omului românesc, vom aminti două lucruri impor-

Cristian R.H. NEGULESCU

tante și edificatoare. Unul aparține vechilor croniți, iar altul aparține anului 1989.

O veche cronică moldovenească intitulată «*Sfat celui care merge la războiu*» spune: «*Dacă vrei ca glontul dușman să-ți crute viața în tocul luptei, păstrează curătenia trupului, fi cast și mergi la războiu cu tot atâta sfîntenie cum mergi la primirea Sfintelor Taine, la împărășania cu Trupul și Sângele Mântuitorului nostru Hristos*». Astfel războiul, apărarea neamului și a teritoriului este văzut ca un act sfânt, iar eroul depășește condiția umană ca și preotul sau ascetul. Plecând la luptă, războinicul ieșe din starea profană, depășește valorile vieții biologice, psihologice și sociale în care se află angrenat. Făcând un salt în istorie, să ne amintim de un alt Decembrie de foc, al anului 1989, când după 50 de ani de o cultură și suferință, omul românesc, războinicul cast din vechea cronică moldovenească, a apărut sub chipul tinerilor curați ce strigau «vom muri și vom fi li-

beri». Așa cum izvorul curat și cristalin după ce izvorăște din munte și intră sub stâncă, apare după zeci de kilometri la fel de curat și proaspăt, tot așa omul românesc traversează istoria. La momente grele, atunci când neamul este la răspântie, el se implică chiar cu prețul vieții în reechilibrarea lumii românești. Cum spunea filosoful Petre Țutea Neamul românesc nu a fost niciodată nepregătit în fața tăvălugului istoriei. Neamul nostru nu a dezarmat și nu a dezertat de la misiunea sa, oricât de grea și de lungă i-a fost calea Golgota lui. Și să nu uităm că după credința noastră creștină va veni o vreme când toate neamurile pământului vor fi în Europa și în lume și să avem speranță că omul românesc își va face simțită prezența din ce în ce mai mult pe scena istoriei.

Sa ne ajute Dumnezeu!

Cristian R.H. NEGULESCU

* Cuvânt festiv ținut cu ocazia zilei Naționale a României în Biserică St. Lukas - München, 29 nov. 1997.

POESIS

CARTE

Carte lungă-mi scrie mama,
Si-o trimite-nchisă mie,
Despre multe-mi scrie biata
Dor de casă ca să-mi vie.

În cuvinte dulci îmi spune,
Cum se mistuie de dor,
Doi bătrâni ce plâng plecarea
Unicului lor fecior.

Pr. Spiridon CÂNDEA

În genunchi mătăni face,
La icoane se încină,
Din străini odorul mamei,
Iar acasă ca să vină.

Și se roagă la toți sfinții,
Și la soare și la lună,
Să mă-ntorc din căi răzlețe,
Să mă vadă-n cale bună.

Dar trecutul nu se-ntoarce,
Și ce-a fost n-o să mai fie,
Eu rămân să port cu mine,
Blestemul pentru vecie.

SUSPEND

Suspendat între cer și pământ
Mă scald în lumină și cânt.
Pe aripă de vis, petală de floare
Vreau să mă-nalț până la soare.

Am pășit între lumi
Și plutesc peste fire.
Am ieșit din stihii,
Sunt... numai iubire.

Dar... nu-i dat oricui
S-atingă ce-i sfânt.
Pe fulgi de zăpadă
Cobor la pământ.

poemele filocalice

Alexandru MIRONESCU

Toamna

«Lumină lină a sfintei slave,
vin la apusul soarelui»

E toamnă! Lumină lină înserării
În tot văzduhul odihnă binecuvântată...
S-a domolit izbucul izvoarelor de viață
Prin ierburii curg liniștit acum
Curg liniștit prin odihnitorul suflet.

Însuși soarele, bătrânul, e mai puțin aprins
Și cerne o lumină dulce întoarsă din oglinzi
Culorile s-au potolit în lucruri
Iar frunzele evocă paleta minunată
Buruiana verde, plină, trimite plăcută desfătare
În ochii ce-o desmiardă și în gingăse simțiri.

Urechea prinde șoapte, șoapte șopotind
Ele sporesc în vatra mea și tihna și odihna și adâncul...

E vremea de împăcare, de rugă pe matanii
De armonie dulce, de îngânare-n gând
Pe inimă cu deștul, și capul greu, plecat
Cu buzele rostind inefabile cuvinte.

Nici pasărea nu taie deacurmezișul zarea
Zborul să nu strice nici linii, nici epure
Să fie frumusețea pură, și deplină
Sa poarte reflexul frumusețiilor dintăi.

Nici fluturul nu saltă, glumind cu fiecare floare
Nici broasca, amintind de imemoriale începuturi,
Nu mișcă ruginile roți în ape și văzduhuri
Nici cântat de greier se aude, nicăieri!
E pace, oh, pacea binecuvântată!

Prin geamuri larg deschise cu brațe primitoare
Lumina se prelunge pe cărți și pe covoare
În casă, în chilie rânduită,
Străjuită,
Priveghiată de icoane.

S-a înserat de-a bine, plecându-se lumina
Iar de departe a venit încet o pală de răcoare
S-a clătinat coama de frunze, pe dealuri, în grădini
Și floarea mea în glastră, din pragul de fereastră.

Mă covârșește biruitoarea pace
Sfânta pace, pacea Lui, sabatul din lăuntru
O deslușește încrisă, delicata anagramă
Iar în făptura binecuvântată din afară
Pacea, nestăvilită pace o simțesc plenar
În inimă, și-n tot ce mă-nconjoră!

Mănăstirea Căldărușani

Muntele

«Muntele Sionului, adunarea
în sărbătoare a îngerilor»

Pe creastă sus, și aninat de piscuri
În falduri de mătase de damasc
Plutește aburul din abur, Norul Celui Preainalt.

Săpat adânc se-nalță munte din prăpăstii
Înfige fruntea lui de piatră în cer de sticlă, de cleștar...
Încovoiaț de ani bătrânul munte se ridică
Se saltă din asternutul pământesc
Vuind de liniște și ape, purtând pădurea din poveste
Mișunând de hiare, de zâne, de ondine
Ale vieții chipuri, văzute, translucide.

Din frunze mici cu ace neclintite
Înfipte-n ram de brad semet, închipuind slăvirea dreaptă
Cântarea liniștită a măntuitoarei nopti
Distilă o aromă de rășină vie
Cădeleñiând văzduhul unei uriașe catedrale
Altarul, tron purtat de apocaliptice făpturi
Aceleași care poartă crucea și cartea veșniciei!
Pe orizont tăind cadențe de-ntunerice...

O statuă înmormită în aprilig efort!
Dar iată-l și rostogolit, pe râna
Inert parcă de-o veșnicie, și de veacuri
Născut parcă să macine bucatele în gură
E monumentul viu dăruit postiei, sărmanul dobitoc!
Trudit, învins, de împăcat în firea lui adâncă...
Și-n ochii lui lucesc lumini, cuvinte din Scriptură:
O, deșertăciune a deșertăciunilor!

Vulturul

«A patra făptură seamănă cu un vultur»

Înseinat, iscusit, pe creste nevăzute
Rotindu-se peste păduri, oameni și pământuri
Vulturul, împărește simbol, paște sus nemărginirea
Câmpii elizeene cu îngerești fervori.

Iar pentru ochiul lui cu depărtări înscrise
În care lumina stă înfiptă din soare și străfulgerări
S-au potolit demult sumbrele prăpăstii.

Scâncește omul clădit în fier și în rugină...

Acolo, până-n la el, la vulturul de sus
Dureri, vaiete, suspine se topesc...
Acolo sus, mă omule, mă frate
Este atât slăvita și neînduplecata majestate!

Notă: În «Deisis» Nr. 3-4 / 1996, p. 74, s-a strecurat o regretabilă greșeală. Autorul poeziei «Arca lui Noe» din Vol. «Poemele filocalice» este **Alexandru Mironescu** (1903-1973) iar nu Ileana Sandu-Mironescu.

OMUL

*Omul este irațional,
ilogic, egocentric.
Nu are importanță, tu iubește-l.*

*Dacă faci bine, vor spune
că ai scopuri ascunse, egoiste.
Nu are importanță, tu fă acel bine.*

*Dacă-ți atingi propriile teluri
vei găsi prieteni falși și dușmani adevărați.
Nu are importanță, tu realizează-le.*

*Binele pe care-l faci,
mâine va fi uitat.
Nu are importanță, tu să-l faci.*

Maica TEREZA de Calcutta

*Onestitatea și sinceritatea
te fac să fi vulnerabil.
Nu are importanță, tu fi deschis și cinstit.*

*Ceea ce ai construit ani în sir,
poate fi distrus într-o clipă.
Nu are importanță, tu să construiești.*

*Dacă ajută pe oameni,
se vor ridica împotriva ta.
Nu are importanță, tu să-i ajuți.*

*Dă lumii ce ai mai bun în tine
și te va lua la bătaie.
Nu are importanță, tu dă ce ai mai bun în tine.*

CRĂCIUN ROMÂNESC ÎN ALEMANIA *Mathias BINDER*

O țara mea! mamă română
De la străbunul frate Danubiu,
Ced în vremii apuse cu marea
se-mpreună
Să încenge țara dragă mamă
Cu un brâu albastru și argintiu;
Ferecat în lanțuri la porți de fier
Ca un Prometeu, scântei aruncând la
cer.

O țara mea cea românească!
Tu, al meu străvechi ogor și glie
Din țara veche a lui Mircea Bâtrânel,
A lui Mihai Voievod Stăpânul,
Din al Moldaviei răzeșie;
În suflet purtând pe Ștefan Sfântul
Și un steag cu stema sa cu zimbrul.

O țara mea cea pitorească!
De la Olt, Tisa, Bega și Siret,
De la Mureș până Prut și mai departe,
Cum ne spun Cronicari-n carte,
Cartea-n-care doar dușmanii nu cred;
Tu ești Dacia Mare a lui Decebal,
Cea renăscută după fiecare val.

O țara mea! tu buna mamă.
Fiii, fiicele tale s-adună.
S-adună de Crăciun la liturghie,
Dumnezeul Sfânt, lăudat să fie!
Ruga lor-împletind-n mândra cunună,
În legea dreaptă și strămoșească
Și-n limba dulce noastră dulce
românească.

O țara mea! milostivă mamă.
Ei nu s-adună-n țara lor bună,
În lăcașuri sfinte ori vechi Mitropolii,
Ei sunt astăzi sărmani și în pribegii!
Departă de-a lor țără mamă
Și printre străini ei varsă lacrimi,
Departă-n Alemania lui Isegrim...

O țara mea cea credincioasă!
Tu nu uști de ai tăi sărmani copii.
Tu le-ai trimis o cerească consolare,
Un Mitropolit, un pastor mare,
Și de la Saon surori în solii,
Cu voci de îngerii, lerui-lerui-le...
De Crăciun, să ne tot cânte dragi
colinde. *Karlsruhe, Crăciun 1997*

CLOPOTUL MUT

La Karlsruhe în țara-cea Alemană,
Nu la Alba Iulia! numită Karlsburg,
În turnul de la BISERICA-LUTHERANĂ!
Orele trec și minutele se scurg.

În turnul din piatra de vreme cooltă,
Unde clopotul veghează mut și-n
tăcere,
Fiind oprită tace și toaca smerită;
Sunetul lor, azi, nu are putere...

Azi, nu sună dulce chemare ca la moșii
Și la moșii moșilor departe-n Carpați,
Când se-nchinău, de înviere, cei drept
credincioși

La schitul dintre brazi numit, LA TREI BRAZI
Dar este CASA DOMNULUI BISERICA
A singurului nostru Domn și Dumnezeu;
Unde s-adună-n sărbători și Duminica,
În diaspora, cu har, și neamul meu.

S-adună-n pace: cu mare bucurie!
Și prin buna-nțelegeră frătească!
Precum și-n Sfânta noastră carte
scrise...
Frătie: aflată și-n Țara Nemțească.

Tace toaca! tace și clopotul, e mut!
Iar ploaia cade deasă, deasă și rece
Și credincioșii ridică umbrele scurt,
Când lumina din mână-n mână trece.

Lumina-i din veșnică-lumină divină.
De Sfânta Zi a-nvierii este dată!
Şi atunci când drept credincioșii
se-nchind,
Îl luminează Sfânta și curată!

De ploaie lumea iar fugă prea grăbită.
Unii întrebă: ce-i colo sus la portic?
Că-i atâtă lumină de mâini ocrotită!
Ei aud, dar nu înțeleg nimic.

Și atunci vorbele mai tare răsună:
HRISTOS a înviat! HRISTOS a înviat!...
Și se răspunde în mândra
limbă română:
Adevărat... Adevărat c-a înviat!...

ITINERAR PASTORAL 1997**IANUARIE****1 ian.**

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserică parohiei din Regensburg. După Sf. Liturghie a botezat pe pruncul Francisc.

4 ian.

- a primit Fam. Dimitrie Antal (Monheim), în trecere prin Regensburg.

5 ian.

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în parohia «Sfânta Treime» din Regensburg. La sfârșitul Sf. Liturghiei a săvârșit slujba de Sfintire a apei mari. Din sobor au făcut parte P.C.Pr. Alexandru Câmpeanu (paroh), Arhim. Ghenadie Șerban (Roman) și Diacon Dumitru Dura.

6 ian.

- **Boboteaza** - a slujit Sf. Liturghie, urmată de Sfintirea apei mari și a predicat în biserică «Buna Vestire» a parohiei din München, păstorită de P.C. Pr. Simion Felecan, vicar metropolitan. S-a întreținut cu profesori de la Universitatea din München și cu Episcopul Christoph Klein de la Sibiu.

7 ian.

- **Sf. Ioan Botezătorul** - a slujit Sf. Liturghie în Capela Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg

12 ian.

- a participat la Tübingen, alături de P.C. Pr. Drd. Florian Duță, la o zi românească de prezentare a mănăstirilor din Moldova care a avut loc în biserică Eberhardskirche. Au vorbit: Pastorul Weismann, P.C.Pr. Florian Duță și Î.P.S. Serafim. A urmat o agapă cu

bucate tradiționale românești.

14 ian.

- a săvârșit la München, împreună cu P.C. Pr. Simion Felecan, slujba înmormântării Dnei Nora Ioanid. În cuvântul de învățătură Î.P.S. Sa a îmbărbătat familia îndoliată.

19 ian.

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserică parohiei din Regensburg.

21 ian.

- s-a întâlnit la Regensburg cu D-l Nicolae Stoescu Stînișoară, fost director al postului de radio «Europa liberă», cu care s-a întreținut îndelung despre problemele curente ale Mitropoliei.

24 ian.

- a participat la jubileul (10 ani) de la creația Asociației Collegium Oecumenicum «Martin Luther» din München, fiind însoțit de P.C. Pr. Simion Felecan, vicar metropolitan. S-a întreținut cu profesori de la Universitatea din München și cu Episcopul Christoph Klein de la Sibiu.

26 ian.

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserică parohiei «Sfânta Treime» din Regensburg. Din sobor au făcut parte P.C. Preoți: Alexandru Câmpeanu și Arhim. Ghenadie Șerban și Diaconi Mircea Oros (Cluj-Napoca) și Dumitru Dura. La momentul potrivit, Î.P.S. Sa a hirotesit într-o ipodiacon pe Cristian Iordache și într-o cieță pe Mircea Hubbes, Florin Mihalea și Vasile Reit.

Regensburg, 26 ian.

30 ian.
- **Sf. Trei Ierarhi** - a săvârșit Sf. Liturghie în Capela Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg.

FEBRUARIE**2 feb.**

- **Întâmpinarea Domnului** - a slujit Sf. Liturghie, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, la Aschaffenburg, unde a instalat pe păstorul duhovnicesc al noii comunități Părintele Costel Hăbelea. Din sobor au făcut parte P.C. Preoți: Gabriel Cernăuțeanu (Offenburg), Arhim. Ghenadie Șerban (Roman), Mircea Bratu (Strasbourg) și Diaconi Mircea Oros și Dumitru Dura. La sfârșitul Sf. Liturghiei, Î.P.S. Serafim a instalat pe P.C. Pr. Costel Hăbelea, înmânându-i Sf. Evanghelie, Sf. Cruce și cheia bisericii, simboluri ale întreitei lucrări preoștei: evanghelizatoare, sfîntitoare și conducătoare. Răspunsurile la strană au fost date de un grup de teologi, doctoranzi la Strasbourg. Agapa care a urmat, a continuat bucuria sărbătorii obștii

românești într-o atmosferă specific românească, la care a luat parte primarul orașului Aschaffenburg și reprezentanți ai altor confesiuni creștine din localitate. Presa și televiziunea locală au relatat despre evenimentul românesc de la Aschaffenburg.

4 feb.

- s-a întâlnit la Köln cu Părintele Lazăr Mitu, D-l Clement Șorănescu, D-l Dimitrie Antal și D-na Prof. Elena Săvulescu cu care a examinat starea bisericii și a clădirii care urmează a fi cumpărate pentru Mitropolie.

5 feb.

- a participat la Bon la dialogul anual dintre

München, 6 ian. '97

Biserica Evangelică din Germania (EKD) și eparhiile ortodoxe din această țară. A fost prezent Episcopul Rolf Koppe din partea EKD și toți episcopii ortodocși din Germania.

8 feb.

- a vizitat, împreună cu P.S. Andrei, Episcop de Alba-Iulia și P.S. Teofan Sinaitul, Vicar patriarhal, pe Părintele Rafael Noica la ermitajul acestuia din Munții Apuseni (fiul marelui filozof Constantin Noica).

9 feb.

- a slujit Sf. Liturghie în Catedrala Reîntregirii din Alba-Iulia. La sfârșit, a adresat un cuvânt de susținut numeroșilor credincioși prezenți, mulți dintre ei fiind duhovnicestii ai Î.P.S. Sale, din timpul slujirii la Alba-Iulia (1976-1982).

10 feb.

- s-a întâlnit la București cu D-l Costion Niculescu, redactorul foii religioase «Alfa și Omega» din ziarul «Cotidianul» și cu D-l Sorin Dumitrescu, pictor, directorul Editurii «Anastasia».

11 feb.

- a săvârșit Vecernia și a ținut un cuvânt duhovnicesc soborului de călugări de la Mănăstirea Antim din București.

12 feb.

- a participat la lucrările Adunării Naționale Bisericești unde a prezentat situația Mitropoliei pentru Germania și Europa Centrală ca și a Arhiepiscopiei Române pentru Europa Occidentală.

13-14 feb.

- a participat la lucrările Sfântului Sinod. În pauza Sinodului, D-l Emil Constantinescu, Președintele României, a făcut o vizită la Palatul Patriarhal unde s-a întreținut cu membrii Sfântului Sinod.

14 feb.

- a slujit Vecernia și a predicat în Catedrala Patriarhală din București.

15 feb.

- împreună cu P.F. Părinte Patriarh Teocist, Î.P.S. Petru al Basarabiei, P.S. Teofan Sinaitul și P.S. Vicențiu Ploieșteanul s-a întreținut la Palatul Patriarhal cu D-l Adrian Severin, ministrul de externe. Au participat, de asemenea, și D-l Nicolae Stroescu și P.C. Preoți Simion Felecan și Lucian Pîrjol.

16 feb.

- a slujit Sf. Liturghie în Catedrala Patriarhală și a predicat pe marginea Evangheliei vameșului și fariseului. Slujba a fost transmisă în direct de postul național de Radio. Seara, s-a întâlnit cu D-l Patapievici, tânăr filozof român.

MARTIE**1 martie**

- a prezidat lucrările Adunării Eparhiale a Mitropoliei pentru Germania și Europa Centrală, întrunită în ședință ordinară la Regensburg. Adunarea a început cu slujirea Sf. Liturghiei, în sobor de preoți și diaconi, în frunte cu Î.P.S. Serafim. S-a oficiat de asemenea parastasă într-o pomenire Prof. Constantin Nagacevski, unul din principaliii ctitorii ai Mitropoliei precum și pentru eroii și martirii Neamului. Adunarea a întrunit peste 60 de preoți și credincioși, reprezentanți ai parohiilor din Germania, Austria și Luxembourg.

În cuvântul de deschidere, Î.P.S. Sa a făcut o prezentare a activității pastoral-misionare și ecumenice desfășurată în cadrul Mitropoliei. Adunarea eparhială a dezbatut probleme privind pastoralia credincioșilor și greutățile pe care le întâmpină, datorită numărului mic de parohii, pentru numărul mare de români stabiliți în această parte a Europei. S-a insistat pe nevoie colaborării mai strânsă între parohii din cadrul Mitropoliei, prin acțiuni comune, religioase și culturale, în vederea păstrării și afirmării identității ortodoxe și românesti. S-au dezbatut, de asemenea, problemele economice cu care se confruntă Mitropolia: nevoie stringentă de a cumpăra o biserică și un sediu pentru Mitropolie. S-a prezentat proiectul de la Köln (Biserica evangelică Sf. Marcu) aprobat de Adunare și s-a făcut apel către toți credincioșii români pentru strângerea sumei necesare de 1,5 milioane DM.

S-au prezentat rapoartele financiar și cultural-filantropic. Lucările Adunării eparhiale s-au desfășurat într-o atmosferă de înțelegere, apreciată de toți cei prezenți și s-au încheiat cu o agapă comună.

2 martie

- a slujit Sf. Liturghie la Regensburg înconjurate de un sobor numeros de preoți și diaconi participanți la Adunarea eparhială și a ținut cuvânt de învățătură.

4 - 7 martie

- a participat la Mănăstirea «Sf. Andrei» din Bruges (Belgia) la întâlnirea anuală a «Gru-

Regensburg, 1 mart. '97

MARTIE

pului Chevetogne» format din călugări benedictini și ortodocși din întreaga Europeană, care și propune să arate valorile creștine care au fundamentat Europa și contribuția actuală a monahismului pentru ca popoarele acestui continent să-și redescopere vocația lor creștină.

8 martie

- împreună cu P.C. Pr. Lazar Mitu și D-l Grillenberger, specialist în economie de la Leipzig, mare binefăcător al Mitropoliei, a examinat biserica și clădirea de la Köln care urmează a fi cumpărată pe seama Mitropoliei.

9 martie

- a slujit Sf. Liturghie în parohia «Sfânta Treime» din Offenburg la invitația P.Cuv. Părinte Gabriel Cernăuțeanu. Din soborul de slujitori au făcut parte preoți și diaconi de la diferite parohii românești din Germania și din Franța. La timpul potrivit, a hirotonit întru diacon pe Tânărul teolog Nicolae Corin Condrea. Î.P.S. Sa a tâlcuit Evanghelia zilei și a îndemnat la respectarea tradiției ortodoxe, a postului care nu este doar o regulă exterioră de disciplină bisericească ci act fundamental de pocăință și sfințire a vieții. Părintele Gabriel Cernăuțeanu, parohul comunității, a prezentat un raport al activității pastoral-misionare și administrative desfășurat în cadrul parohiei. A urmat o agapă la care au participat toți cei prezenți. Sârbătoarea de la Offenburg a fost o frumoasă manifestare ortodoxă și românească, censemnată de mass-media locală prin *Offenburger Tageblatt*.

10-15 martie

- a săvârșit zilnic, la Regensburg, slujbele tradiționale din prima săptămână a Postului Mare.

14 martie

- s-a întâlnit cu reprezentanții Comitetului Catolic pentru Colaborare Culturală (Vatican), reuniți în ședință de lucru la Regensburg.

15 martie

- s-a întâlnit la Leipzig cu familia pastorului Georg și Evelyn Haeffner și cu familia Wal-

traud și Gerhard Grillenberger, susținători ai Mitropoliei.

16 martie

- **Duminica Ortodoxiei** - a slujit Sf. Liturghie, împreună cu toți episcopii ortodocși din Germania, în catedrala rusească din Berlin și a adresat un cuvânt de învățătură.

20 martie

- a participat la întrenirea de lucru a Comisiei pentru susținerea preoților ortodocși din Germania, la München sub președinția Î.P.S. Mitropolit Augustinos. Comisia a acceptat cererea Mitropoliei de a face parte ca membru al ei. După masă, a făcut o vizită Î.P.S. Mark la reședința acestuia din München.

23 martie

- a slujit Sf. Liturghie în parohia «Buna Vestire» din München, înconjurate de un sobor de preoți și diaconi. În cuvântul rostit, Î.P.S. Sa a vorbit despre însemnătatea praznicului și despre taina Maicii Domnului «cea plină de har», relevând îndeosebi virtuțile smernite și ascultării. La agapă oferită de parohie tuturor celor prezenți au luat cuvântul D-l Dr. Nicolae Stroescu și Î.P.S. Serafim. Seara, a avut o întâlnire cu Părintele Mircea Basarab și D-l Michael Herzog.

25 martie

- **Buna-Vestire** - a săvârșit Sf. Liturghie în Capela Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg, P.C. Pr. Dr. Mircea Basarab și D-l Dr. Nicolae Stroescu Sfârșoară.

München, 23 mart. '97

9 aprilie

- a avut o întâlnire cu D-l Dr. Höderlein, director în Ministerul Cultelor al Statului Bavaria, în legătură cu acordarea dreptului de «Körperschaft des öffentlichen Rechts» pentru Mitropolie. Au fost prezenți și P.C. Pr. Dr. Mircea Basarab și D-l Dr. Nicolae Stroescu Sfârșoară.

10 aprilie

- s-a întâlnit la reședința Arhiepiscopiei catolice din München cu Eminența Sa Cardinal Friderich Wetter, cu care a discutat despre prezența românească în München și problemele ei. Î.P.S. Sa a fost însoțit de Prelat Dr. Albert Rauch, directorul Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg, P.C. Pr. Dr. Mircea Basarab și D-l Dr. Nicolae Stroescu Sfârșoară.

13 aprilie

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserică parohiei «Sfântul Nicolae» din Offenbach, păstorită de Părintele Stefan Anghel. La sfârșit, a săvârșit un parastas într-o pomenirea Părintelui Hans-Joachim Bernbeck.

15 aprilie

- a vizitat pe Eminența Sa Herman von Loewenich, episcopul Bisericii evanghelice din Bavaria.

19 aprilie

- a săvârșit Sf. Maslu la Karlsruhe împreună cu P.C. Pr. Marius Mezinca și Diacon Dumitru Dura. La sfârșit, Î.P.S. Sa a adresat un cuvânt de învățătură.

20 aprilie

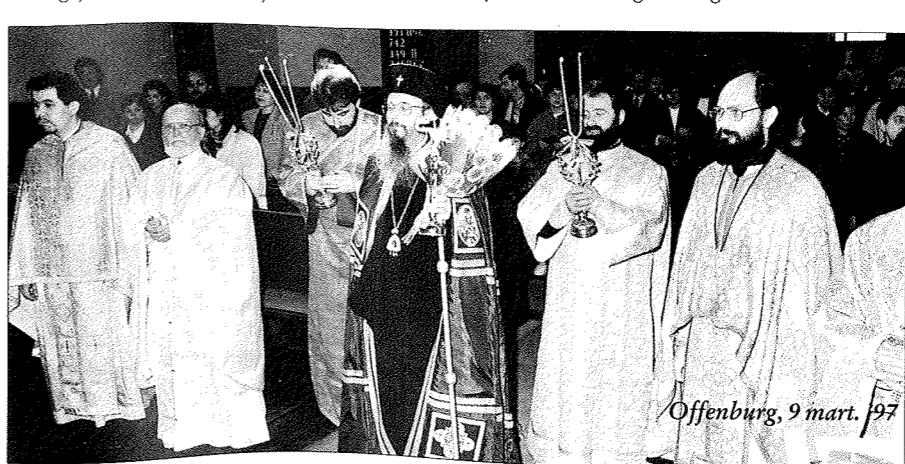
- Intrarea Domnului în Ierusalim (Floriile) - a slujit Sf. Liturghie și a predicat la Karlsruhe. După slujbă, a urmat o agapă la care au participat toți credincioșii prezenți.

21-24 aprilie

- a săvârșit zilnic, la Regensburg, slujbele tradiționale din Săptămâna Mare.

24 aprilie

- **Sf. și Mareea Ioi** - a slujit Sf. Liturghie în Ca-

pela Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg. După masă, a primit pe D-l Alfredo Loipersberger (München), tehnoreactorul revistei mitropolitane Deisis. Seară, a săvârșit Denia celor 12 Evanghelii, în biserică parohiei din Regensburg (preot paroh Alexandru Câmpeanu) și a adresat cuvânt de învățătură.

25 aprilie

- **Sf. și Marea Vineri** - a săvârșit slujba Prohodului Domnului în biserică «Sf. Nicolae» din Düsseldorf (preot paroh Ioan Hodoș) și a predicat despre Patimile Mântuitorului.

27 aprilie

- **Sf. Paști** - a săvârșit slujba Sf. Învierii și Sf. Liturghie împreună cu obștea românească din Köln și Düsseldorf (peste 400 de credincioși). În cadrul Sf. Liturghiei a fost hirotonit întru preot diaconul Nicolae Corin Condrea, doctorand în teologie la Strasbourg. Au slujit alături de Î.P.S. Părintele Mitropolit: P.C. Pr. Lazăr Mitu (Köln), P.C. Pr. Ioan Hodoș (Düsseldorf) și diaconii Mircea Oros și Dumitru Dura. Agapa care a urmat a continuat bucuria praznicului într-o atmosferă specific românească.

Seară, a făcut o vizită P.C. Pr. Teofil Herineanu, noul preot al comunității românești din Nürnberg.

28 aprilie

- a slujit Sf. Liturghie în Capela Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg. La solicitarea postului de Radio «România Internațional» a transmis prin telefon un cuvânt pastoral cu prilejul Sf. Paști.

mai

3 mai

- a prezidat lucrările Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Române pentru Europa Occidentală ținute la Milano, care a propus patru candidați pentru viitoarele alegeri de arhiepiscop român de Paris: P.S. Episcop Gălăction Stângă, Ierom. Dimitrie Ieremia, Ierom. Iosif Pop și Ierom. Iuvenalie Ionașcu.

4 mai

- a săvârșit Sf. Liturghie la Milano (preot paroh Traian Valdman), în sobor numeros de preoți și a predicat despre Evanghelie zilei. După Sf. Liturghie a săvârșit un botez și o cununie.

5 mai

- a vizitat pe Părintele Ion Râmboi, parohul comunităților românești din Reggio Emilia Modena și Bologna (Italia).

7-9 mai

- a participat la Colocviul Internațional pe tema «Quand Orient et Occident se rencon-

Köln, 27 mart. '97

trent» organizat de centrul Aletti din Roma la Mănăstirea Sylvanes, în Sudul Franței. De Înălțarea Domnului 8 mai (calendarul gregoriano) a ținut predica zilei în prezența a câtorva sute de participanți la Colocviu și credincioși din regiune. În cadrul dezbatelerilor a subliniat forța duhovnicească a Ortodoxiei, care dacă ar fi cunoscută, ar putea salva Europa de dezintegrare spirituală. Printre personalitățile care au participat la Colocviu se numără: Mons. Michel Hryncychyn, exarh greco-catolic ucrainian din Franța, Pr. Prof. Spidlik, Pr. Prof. Rupnik din Roma... A dat un interviu revistei «Famille chrétienne».

10 mai

- a ținut o conferință pe tema «Paternitatea duhovnicească» la Abația Pierre Qui Vire.

12 mai

- a vizitat mănăstirea ortodoxă Bussy en Othe și a ținut un cuvânt duhovnicesc măciuțelor de aici.

13 mai

- s-a întâlnit cu P.C. Arhim. Joachim Giosanu, starețul mănăstirii românești de la Rosiers (lângă Paris)

14 mai

- a făcut o vizită la Institutul «Sf. Serghie» din Paris unde s-a întreținut cu P.C. Pr. Prof. Dr. Boris Bobrinskoy (decan) și cu alți profesori.

17 mai

- a vizitat pe P.C. Preoți Grégoire Hardy și Marc-Antoine C. de Beauregard ai Arhiepiscopiei Române pentru Europa Occidentală.

18 mai

- a participat la Messa evangelică a Rusaliilor (calendarul gregoriano) săvârșită de Episcopul Dr. Martin Kruse în biserică «Epiphaniénkirche» din Berlin și a ținut, după citirea

Evangheliei, predica zilei. Corul parohiei românești din Berlin (paroh P.C. Pr. Lucian C. Pîrjo) a interpretat mai multe cântece liturgice. Sărbătoarea de la Berlin a avut loc în cadrul manifestărilor intitulate «Blickpunkt Rumänien», organizate de Parohia evanghelică Epiphaniénkirche și «Vereinigte Aktion für Rumänien» din Berlin, cu concursul mai multor pictori, compozitori și muzicieni români.

21 mai

- **Sf. Împ. Constantin și Elena** - a slujit Sf. Liturghie în Capela Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg.

25 mai

- a slujit Sf. Liturghie, înconjurate de un sobor de preoți și diaconi, la Tübingen, unde a instalat pe păstorul duhovnicesc al noii comunități românești de aici, Părintele Florian Duță, doctorand la Universitatea din Strasbourg. Din sobor au făcut parte P.C. Preoți:

Gabriel Cernăuțeanu (Offenburg), Constantin Duțuc (Luxembourg), Mihai Bratu (Strasbourg), Nicolae Corin Condrea (Stuttgart) și Diacon Dumitru Dura. La sfârșitul Sf. Liturghiei Î.P.S. Serafim a instalat pe P.C. Pr. Florian Duță, înmânându-i Sf. Evanghelie, Sf. Cruce și cheia bisericăi, simboluri ale întregiei lucrări preoștei: evanghelizare, sfintiștoare și conducătoare. Au participat profesori ai Părintelui Florian de la Strasbourg precum și foarte mulți credincioși din zonă. Agapa care a urmat a continuat bucuria sărbătorii cu bucătărie și muzică românească. Au luat cuvântul Părintele Florian Duță și Î.P.S. Serafim.

27-28 mai

- a participat la lucrările Sf. Sinod la București.

IUNIE

1 iunie

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserică

Tübingen, 25 mai '97
parohie francofonă «St Germain și St Cloud» (paroh P.C. Pr. Marc-Antoine Costa de Beaurgard, doctorand în teologie la Facultatea din București) din Louvecienne, lângă Paris, cu prilejul a 20 de ani de la înființarea parohiei. Au fost prezenți și membri ai Ambasadei Române de la Paris. Agapa a fost oferită de parohie la toți cei prezenți.

8 iunie

- a slujit Sf. Liturghie în cimitirul eroilor români din Soultzmatt (lângă Colmar-Franța) înconjurate de un sobor numeros de preoți și diaconi, precum și de o mulțime de credincioși, veniți din parohiile românești din Germania și Franța. S-a săvârșit, de asemenea, slujba Parastasului de pomenire a eroilor români. A predicat Î.P.S. Serafim, P.C. Pr. Vasile Iorgulescu (Strasbourg), care a organizat pelerinajul, și P.C. Pr. Christian Boucherot. După slujbă, cei prezenți au luat masa în cimitir pe iarbă verde, într-o atmosferă deosebit de înălțătoare.

15 iunie

- Pogorârea Sfântului Duh - a slujit Sf. Liturghie în sobor de preoți și diaconi la Nürnberg (Parohia «Sf. Mc. Dimitrie») și a adresat credincioșilor cuvânt de învățătură. Din soborul de slujitorii au făcut parte P.C. Pr. Dr. Mircea Basarab, P.C. Pr. Teofil Herineanu, Diacon Mircea Oros (Cluj-Napoca) și Diacon Dumitru Dura. La sfârșitul Sf. Liturghiei, Î.P.S. Sa a instalat pe noul păstor duhovnicesc al parohiei, P.C. Pr. Teofil Herineanu, pentru a continua lucrarea duhovnicească a Părintelui Mircea Basarab. Apoi a vorbit Părintele Teofil. La agapa care a urmat, Părintele Mircea Basarab și-a luat rămas bun de la credincioșii pe care i-a păstorit timp de 15 ani (de la înființarea parohiei) și a mulțumit tuturor pentru împreuna lucrare desfășurată la Nürnberg, urând nouilui păstor o bogată activitate spirituală. Seară, a săvârșit Vecernia Rusaliilor la Capela pentru Bisericile Orientale din Regensburg.

18 - 21 iunie

- a participat la zilele Bisericii Evanghelice (Kirchentag) ținute la Leipzig. Manifestări

populare, care reunesc la fiecare 2 ani zeci de mii de participanți, aceste zile ale Bisericii sunt prilejuri de reflexie și de rugăciune deosebit de apreciate. În acest timp, Î.P.S. Sa s-a întâlnit cu Episcopul Dr. Karl Lehmann, președintele Conferinței Episcopilor Catolici din Germania precum și cu alte personalități bisericești.

22 iunie

- a participat la comemorarea a 900 de ani de la sfântirea catedralei din Bari, unde se află moaștele Sf. Ierarh Nicolae. Slujba a fost oficiată de către Arhiep. Mariano de Bari și de Ep. Joseph de Hidelsheim (Germania), cu participarea autorităților locale și a unui număr mare de credincioși. În aceeași zi, s-a întâlnit cu P.C. Pr. Mihai Driga, parohul comunității românești din Bari și cu membrii ai parohiei.

22 - 29 iunie

- a participat la cea de-a doua întâlnire ecumenică europeană a Bisericiilor la Graz (Austria), unde a reprezentat Biserica Ortodoxă Română alături de alți delegați veniți din România.

29 iunie

- **Sf. Ap. Petru și Pavel** - a slujit Sf. Liturghie, înconjurate de un sobor numeros de preoți și

diaconi (mulți veniți din România cu ocazia întâlnirii ecumenice), la Graz, unde a instalat pe noul păstor duhovnicesc al comunității românești de aici, Părintele Prof. Nicolae Liviu Vâlcea. În cuvântul de învățătură a accentuat întreaga misiune a conduceatorului duhovnicesc. A vorbit apoi Părintele Nicolae L. Vâlcea. Răspunsurile la strană au fost date de corul de copii din Sebeș (Alba), sub îndrumarea Pr. Prof. Gheorghe Remete și de un grup de studenți teologi de la Facultatea de Teologie din București.

iulie

1-22 iulie

- la invitația Prea Sfântului Nataniel al Episcopiei Române pentru America și Canada, Î.P.S. Serafim a participat la Congresul anual al Eparhiei, care s-a ținut la sediul acesteia de la «Vatra» (100 km de Detroit), între 3-6 iulie a.c. Cu acest prilej, Î.P.S. Sa a susținut la Conferința preoților (3 iulie) un referat cu privire la «Locul Tainei Spovedaniei și a Împărtășaniei în viața Bisericii», subliniind nevoie deosebită pentru credincioșii de astăzi a redescoperirii importanței acestor două Taine fundamentale ale Bisericii pe care se întemeiază atât viața creștină la nivel de parohie, cât și cea personală. De asemenea, a luat cuvântul în cadrul dezbatelerilor Congresului, apreciind modul organizării Episcopiei și activitatea ei deosebit de susținută care o impune între cele dintâi Eparhii ortodoxe din America. Aceasta se datorează în deosebi personalității arhiepiscopului Valerian Trifa (1952-1984) «mare ierarh ortodox și mare român» care a reușit, cu multe jertfe, să imprime Eparhiei un duh misionar autentic pentru salvarea identității ortodoxe și românești a credincioșilor ei. Congresul s-a încheiat duminica 6 iulie cu săvârșirea Sf. Liturghiei de către cei doi ierarhi înconjurați de un sobor de 60 de preoți și diaconi precum și de câteva sute de credincioși, veniți special pentru acest eveniment. În cadrul Sf.

Soulzstatt, 8 iunie '97

Liturghii Î.P.S. Serafim a hirotonit întru diacon pe Tânărul Florin Frunză (Iași) pentru parohia din Los Angeles și a ținut predica zilei. După Congres, Î.P.S. Serafim a vizitat mănăstirea «Schimbarea la Față» (Pennsylvania), fondată de Maica Alexandra (Prințesa Ileana) unde a slujit Sf. Liturghie și a adresat cuvânt de învățătură precum și Mănăstirea «Adormirea Maicii Domnului» (Michigan), fondată de Părintele Roman Braga și Maica Benedicta, unde, de asemenea, a slujit Sf. Liturghie și a predicat.

A slujit Sf. Liturghie, Vecernia sau Te-Deum și în alte parohii românești din America: Detroit, Cleveland (împreună cu P.S. Nataniel), Chicago, Troy, Lansing, Gery, Warren (MI), Akron, Washington, Ellwood City, Hermittage, Youngstown, Alliance, Canton... unde s-a întâlnit cu preoți și credincioși și a adresat de fiecare dată cuvânt de învățătură.

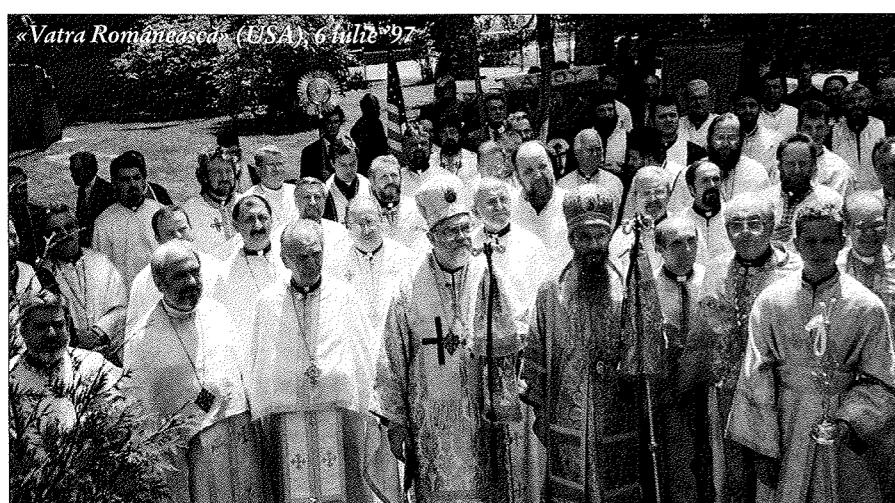
Î.P.S. Sa a apreciat în repetate rânduri (mai ales la întâlnirile cu preoți ortodocși din toate jurisdicțiile, la Detroit și Cleveland) matritatea Ortodoxiei prezentă pe pământ american de mai mult de 200 de ani, buna ei organizare, cu aproape 50 de eparhii, cu peste 100 de mănăstiri și schituri, cu 60 de școli, centre de studii, seminarii, institute și colegii teologice, ceea ce îi conferă dreptul la autocefalie, fără ca prin aceasta diferențele jurisdicții naționale să-și piardă identitatea, ci dimpotrivă, unite într-o Patriarhie americană, ele să-și poată desfășura în mod unitar activitatea. În ultima zi a vizitei sale în America, Î.P.S. Sa a slujit împreună cu Î.P.S. Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei Române pentru America și Canada în Catedrala din Troy (Detroit) și a hirotonit în diacon pe teologul Ioan Tecșa.

26 iulie

- a făcut o vizită P.S. Episcop Andrei al Alba-Iuliei.

27 iulie

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în Catedrala Reîntregirii din Alba-Iulia.

AUGUST

2 aug.

- a slujit Sf. Liturghie și a ținut cuvânt de învățătură la Mănăstirea Recea (jud. Mureș). Părintele Arhim. Ioan Iovan, a mulțumit pentru împreuna slujire și a transmis un mesaj pentru români din Diaspora înregistrat pe bandă video. Între altele P.Cuv. Sa a zis: «Vă leg în numele Domnului să fiți uniți în jurul Bisericii Ortodoxe».

3 aug.

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserică din Bârsana (Maramureș) în prezența unei mari mulțimi de credincioși. A vorbit, de asemenea, P.C. Pr. Gheorghe Urda, păstorul sufletesc al parohiei. A dat un interviu ziarului local.

După masă, a slujit Paraclisul Maicii Domnului și a ținut un cuvânt de învățătură mulțimii de la Mănăstirea Bârsana.

4 - 9 aug.

- a făcut un perelinaj la mănăstirile din nordul Moldovei împreună cu un grup de credincioși din Franța și Germania.

5 aug.

- a slujit slujba Privegherii Praznicului Schimbării la Față a Domnului la Mănăstirea Sucevița și a ținut cuvânt de învățătură.

6 aug.

- **Schimbarea la Față a Domnului** - a slujit Sf. Liturghie împreună cu Î.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei încoronat de un sobor de preoți și diaconi la Mănăstirea Sucevița cu prijeul hramului. În cuvântul de învățătură Î.P.S. Sa a îndemnat mulțimea de credincioși prezentă la îndreptare după Modelul suprem, accentuând rolul rugăciunii și asczezei în urcușul duhovniceșcă care suntem chemați pentru a atinge lumina Taborului.

Seara, a slujit împreună cu Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei slujba privegherii la Mănăstirea Sihăstria cu prijeul sărbătorii Sfintei Teodora de la Sihla (~3 km de la Sihăstria, în munte). La sfârșitul slujbei, a adresat cuvânt de învățătură.

7 aug.

- **Cuvioasa Teodora de la Sihla** - a slujit Sf. Liturghie la Mănăstirea Sihăstria împreună cu Î.P.S. Mitropolit Daniel și a predicat. La agapă, Î.P.S. Serafim a ținut un cuvânt ocazional cu prijeul împlinirii a 10 ani de la tundereea în momahism a Î.P.S. Mitropolit Daniel la Sihăstria, amintind cu emoție de anii petrecuți împreună ca studenți în Teologie la Sibiu și de pelerinajele făcute cu Î.P.S. Sa la Sihăstria în urmă cu peste 20 de ani, pentru a sorbi înțelepciunea marilor duhovnici din această mănăstire (Părintii Paisie, de vrednică pomenire, Cleopa, Ioanichie...) După masă, a vizitat pe Părintele Ilie Cleopa de la Sihăstria, cu care a avut o lungă con vorbire duhovnicească, și pe Părintele Mihail de la Mănăstirea Toplița.

8 aug.

- a primit la Mănăstirea Râmeș un grup ecumenic din Zürich, căruia i-a ținut o lungă prelegere de spiritualitate ortodoxă.

10 aug.

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserică «Sf. Ioan Botezătorul» din Boholț (Făgăraș). La sfârșit, a oficiat parastas de pomenire a părinților Î.P.S. Sale.

13 aug.

- a săvârșit Sf. Liturghie la Mănăstirea Râmeș, în cadrul căreia, la momentul potrivit, a hirotonit întru diacon pe Tânărul teolog Ioan Popescu.

14 aug.

- a săvârșit slujba Privegherii la praznicul Adormirii Maicii Domnului la Mănăstirea Râmeș și a rostit un cuvânt de învățătură numerosilor pelerini prezenți.

15 aug.

- **Adormirea Maicii Domnului** - a săvârșit în sobor de preoți și diaconi Sf. Liturghie la Mănăstirea Râmeș în prezența a mii de închinători veniți în pelerinaj. La momentul potrivit, Î.P.S. Sa a hirotonit pe diaconul Ioan Popescu într-o preot pe seama parohiei românești «Învierea Domnului» din Mannheim (Germania). Î.P.S. Sa a vorbit despre însemnatatea marelui praznic al Adormirii Maicii Domnului. A dat un interviu TV Cluj (germană). Seara, a participat la slujba privegherii Sfintilor Martiri Brâncoveni, ocrotitorii Mitropoliei noastre.

16 aug.

- **Sfinții Martiri Brâncoveni** - a slujit Sf. Liturghie și a predicat în aceeași mănăstire cu prijeul sărbătorii Sf. Martiri Brâncoveni.

17 aug.

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în Catedrala patriarhală din București în prezența P.P. Părinte Patriarh Teocist și a unei mari mulțimi de credincioși. Slujba a fost transmisă pe postul național de Radio.

18 - 22 aug.

- a participat la cel de-al X-lea Congres Internațional și Interconfesional de călugări și călugărițe, care a avut loc la mănăstirea benedictină «Sf. Andrei» din Bruges (Belgia). Cu acest prilej a ținut conferința «Euharistia

xe, pe tema «Rolul călugărilor într-o Europă unită. Redescoperirea valorilor creștine, fondatoare ale Europei». Au participat reprezentanți ai Ministerului de Interne din Bavaria.

13 sept

- a participat, împreună cu P.C. Pr. Octavian Marc, la lucrările Comisiei Bisericilor Ortodoxe din Germania la Köln, alături de toți episcopii ortodocși din Germania.

14 sept.

- **Înălțarea Sf. Crucii** - a slujit Sf. Liturghie, la Köln, prezidată de Patriarhul Ignatie al Antiohiei alături de episcopii ortodocși din Germania. Parohia românească din Köln, în frunte cu P.C. Pr. Lazăr Mitu, a luat parte la acest eveniment.

17-20 sept.

- a participat la al V-lea Congres ecumenic internațional organizat de Mănăstirea Bose (Italia) având ca temă: «Sfintenia și spiritualitatea în Rusia între Ignatie Briantchaninov și Ioan de Kronstadt». A adresat, de asemenea, cuvânt duhovnicesc obștii mănăstirii.

21 sept.

- a slujit Sf. Liturghie la parohia românească din Viena (paroh Pr. Dr. Nicolae Dura).

23 sept

- a participat la emisiunea «Credo» a TVR 2 pe tema: Diaspora română.

24 sept.

- **Sf. Siluan Athosul** (+ 1938) - a slujit Sf. Liturghie în biserică rusească (a studenților) din București și a adresat cuvânt de învățătură tinerilor din ASCOR.

SEPTEMBRIE

7 sept.

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserică parohiei românești «Sf. Dimitrie» din Nürnberg. (Paroh Pr. Teofil Herineanu)

11 sept.

- a participat la Mănăstirea Scheyern (Bavaria) la lucrările «Grupului Chevetogne», format din stareții mai multor mănăstiri benedictine europene și mănăstiri ortodoxe.

tanță pe care o acordă România protecției Mării Negre. Cu acest prilej, Î.P.S. Sa s-a întâlnit la Viena cu Părintele Prof. Nicolae Dura, parohul comunității românești din capitala Austriei.

11 oct.

- a săvârșit Taina Cununie pentru tinerii Florin și Elisabeta Mihalea la Regensburg.

12 oct.

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat la München în parohia «Buna Vestire» pastorită de P.C. Pr. Simion Felecan, vicar mitropolitan. La agapă care a urmat Î.P.S. Sa a făcut o prezentare a vizitelor în America și România.

14. oct.

- **Cuvioasa Parascheva** - a săvârșit Sf. Liturghie în Capela Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg. În aceeași zi s-a întâlnit cu D-I Dr. Nicolae Stroescu Stîrnoșoară.

17 oct.

- Împreună cu P.C. Pr. Lucian C. Pîrjol și D-I Paul Finanțu s-a întâlnit la Berlin cu o delegație a parohiei evanghelice «Christus», care a informat despre condițiile de vânzare ale bisericii ei.

19 oct.

- a săvârșit Sf. Liturghie în biserică parohie românești «Cuv. Parascheva» din Torino (Italia). În cadrul Sf. Liturghii a hirotonit întru diacon pe seama parohiei din Torino pe Tânărul teolog Lucian Roșu. Au vorbit: Î.P.S. Sa, P.C.Pr. vicar Traian Valdman (Milano), P.C. Pr. Alexandru Câmpeanu (Regensburg) și P.C. Pr. Gheorghe Vasilescu (paroh). Au participat peste 500 de credincioși. Seara, a vorbit tinerilor din Comunitatea S. Egidio din Novara, în biserică Comunității, despre «Unitatea creștină prin asceza și rugăciune».

4. oct.

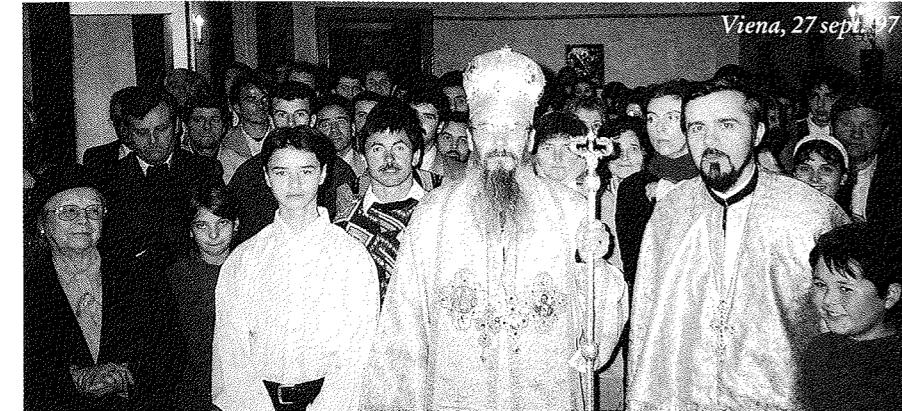
- a săvârșit la Mănăstirea Cernica slujba Parastasului pentru Părintele Prof. Dumitru Stăniloae și a adresat un cuvânt de învățătură tinerilor din ASCOR care au organizat poamenirea. Cuvântul a fost transmis pe postul național de radio.

5-7 oct.

- a participat la Padova și Venetia la întâlnirea internațională «Oameni și religii», organizată de Comunitatea S. Egidio (Roma). La deschiderea întâlnirii a vorbit președintele României, D-I Emil Constantinescu, Î.P.S. Sa a conferențiat la două mese rotunde pe tema: «Monahismul între Orient și Occident» și «Creștinii în cel de-al treilea mileniu». Cu acest prilej s-a întreținut cu Președintele Constantinescu și cu persoanele oficiale care l-au însoțit: D-I Consilier președintelui Dr. Radu Negrei, D-I Dr. Gheorghe Anghelușcu, Secretar de Stat și D-I Dr. Teodor Baconsky, ambasadorul român la Vatican.

9 oct.

- a vorbit tinerilor din ASCOR (peste 300) în cadrul simpozionului «Părintele Stăniloae» despre «Rugăciune în Filocalie» și a răspuns numeroaselor întrebări adresate de tineri.

10 oct.

niei, D-I Emil Constantinescu și a P.F. Părinte Patriarh Teocist. Cu acest prilej a vorbit în două biserici din Roma, arhipline de tineri, despre «Practica rugăciunii personale și obștești». A vizitat, de asemenea, Universitatea pontificală «Urbaniana» din Roma, unde rectorul acesteia i-a prezentat organizarea Universității și Biblioteca. La cererea Î.P.S. Sale, un Tânăr ortodox român va primi o bursă pentru doctorat în această instituție.

25 oct.

- s-a întâlnit la Palatul Cotroceni cu D-I Radu Negrei, Consilier președintelui, cu care a discutat despre situația Mitropoliei și a Diasporei române din Europa.

25-28 oct.

- a însoțit delegația suedeza în frunte cu Arhiepiscopul de Uppsala Dr. Karl Gustav Hammar, Primatul Bisericii Lutherane din Suedia, care la invitația P.F. Părinte Patriarh Teocist a vizitat țara noastră. Din delegație a făcut parte și P.C. Pr. Toader Doroftei, parohul comunității românești din Stockholm. S-a vizitat: Mormântul eroilor necunoscut și cimitirul eroilor din Revoluția din 1989 (unde s-au făcut pomeniri ale celor căzuți), mănăstirile Ghighiu și Sinaia și Biserică Neagră din Brașov. Duminică, 26 oct., delegația a participat la slujba în biserică luterană din Sibiu (Episcop Dr. Christoph Klein) iar luni, 27 oct., de ziua Sf. Dimitrie cel Nou, patronul orașului București, la Catedrala patriarhală din București în prezența a zeci de mii de credincioși. Sf. Liturghie săvârșită de P.F. Părinte Patriarh Teocist de un sobor de arhierei, preoți și diaconi a fost transmisă pe postul național de Televiziune. În aceeași zi, delegația suedeza, condusă de P.F. Părinte Patriarh Teocist, Î.P.S. Serafim, P.S. Nifon și P.S. Teofan Sinaitul, a fost primită de Președintele României, D-I Emil Constantinescu.

28 oct.

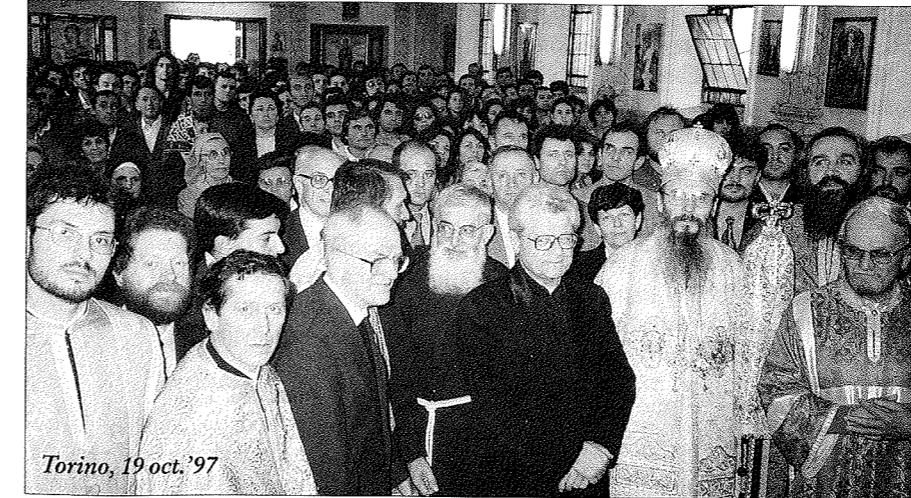
- a participat în satul Boholț (Făgăraș) la slujba prohodirii fratelui Î.P.S. Sale, Vasile Ioană.

30 oct.

- s-a întâlnit la Sibiu cu P.C. Preoți. Vasile Florea și Ioan Vladovici din Asociația Foștilor Deținuților Politici precum și cu D-I Gabriel Constantinescu, redactorul ziarului «Puncte Cardinale», cu care s-a întreținut despre situația Diasporei române.

OCTOMBRIE**2 nov.**

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în parohia Deal (jud. Alba). Seara, a conferențiat în Sala de Cultură din Făgăraș despre «Tinerii și rugăciune», la invitația Ligii Tineretului Ortodox, filiala Făgăraș. La sfârșit, a răspuns numero-

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în biserică parohie românești din Roma (paroh Ieronim Lovenalie Ionașcu) în prezența a peste 300 de credincioși. La sfârșit, a săvârșit un botez. A participat Mgr. Clemente Rivia, episcop vicar, reprezentantul Cardinalului Ruini, președintele Conferinței episcopilor catolici din Italia precum și D-I Consul Vișoiu. După masă, s-a întâlnit cu tinerii români doctoranți în Roma.

17 nov.

- a vizitat Ambasada Română de pe lângă Sf. Scaun unde s-a întreținut cu D-I Ambasador Teodor Baconsky.

18 nov.

- a avut o întâlnire de lucru cu Mgr. Vincențiu și cu alți reprezentanți ai Comunității S. Egidio în legătură cu pregătirea viitoarei întâlniri mondiale «Oameni și religii» la București, la invitația Președintelui României, D-I Emil Constantinescu și a P.F. Părinte Patriarh Teocist.

21 nov.

- **Intrarea Maicii Domnului în Biserică** - a slujit Sf. Liturghie în Capela din Regensburg.

23 nov.

- a făcut parte din soborul ierarhilor din Serbia și Germania care au săvârșit noua biserică sărbească din München.

28 nov.

- a participat la slujba de seară a Acatistului Maicii Domnului în biserică «Pogorârea Duhului Sfânt» din Paris, săvârșită de un sobor de preoți români veniți din toată Europa Occidentală pentru alegerile de arhiepiscop român de Paris. La sfârșit, a adresat un cuvânt de învățătură credinciosilor prezenți.

29 nov.

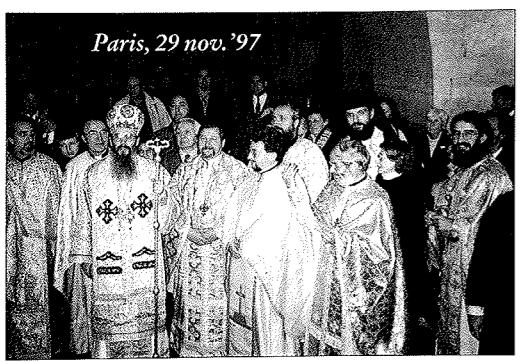
- a slujit Sf. Liturghie în Cripta bisericii St. Sulpice din Paris în sobor de preoți și diaconi (24), și cu participarea a peste 200 de credincioși români și francezi prezenți la Paris pentru alegerile de arhiepiscop. A adresat, de asemenea, un cuvânt de învățătură.

După masă, a prezidat lucrările Colegiului electoral al Arhiepiscopiei Române pentru Europa Occidentală și Meridională, care a ales nou arhiepiscop român de Paris în persoana P.Cuv. Ieronim IOSIF Pop. Au votat 73 de membri ai Adunării eparhiale, reprezentanți ai celor 25 de parohii ale Arhiepiscopiei.

30 nov.

- **Sf. Ap. Andrei, Apostolul Românilor** - a slujit Sf. Liturghie în sobor de preoți și diaconi în biserică «Pogorârea Duhului Sfânt» din Paris. A hirotonit întru diacon pe Tânărul doctorand în teologie Liviu Florin Popa Ro-

Paris, 29 nov.'97

șu pe seama parohiei «Sf. Ioan cel Nou de la Suceava» din Lugano (Elveția). A rostit cuvânt de învățătură numeroșilor credincioși români și francezi. După Sf. Liturghie cei prezenti s-au întreținut în cadrul unei agape.

DECEMBRIE

1. dec.

- a participat cu un grup de preoți și credincioși români și francezi din Arhiepiscopia Ortodoxă Română pentru Europa Occidentală la receptia oferită de Ambasada Română din Paris la invitația D-lui Ambasador Dumitru Ceașu.

2 dec.

- a făcut o vizită cunoșcutului teolog și scriitor francez Olivier Clément, mentorul de studii al Î.P.S. Sale.

3 dec.

- a vizitat Mănăstirea ortodoxă de la Bussy en Othe (Franța) unde a ținut un cuvânt de învățătură.

4 dec.

- a vizitat atelierul și școala de pictură «Sf. Nicolae» al pictorilor Jean și Françoise Hœgy din Gouhenans (Belfort-Franța) ce se află sub jurisdicția Arhiepiscopiei noastre de Paris. Seară, a săvârșit Vecernia în frumoasa capelă ortodoxă din Gouhenans la care au participat mai mulți ucenici, cărora le-a adresat un cuvânt de învățătură.

5 dec.

- a făcut o vizită P.C. Pr. Marius Mezinca de la Karlsruhe

6 dec.

- **Sf. Ierarh Nicolae** - a săvârșit Sf. Liturghie în Capela Institutului din Regensburg.

7 dec.

- a slujit Sf. Liturghie cu ocazia hramului bisericii din Offenbach am Main, fiind înconjurat de P.C. Preoți: Ștefan Anghel (paroh), Costel Hăbelea (Aschaffenburg), Ioan Popescu (Mannheim), Ioan Marius Turcu (Erfurt), Valer Boca (Alba-Iulia) și Diacon Dumitru Dura. La sfârșit a adresat cuvânt de învățătură. A participat și D-l Ambasador Teodor Dunca cu familia. La agapă care a urmat au luat cuvântul: D-l Ambasador Teo-

dor Dunca (Bon), D-l Dr. Alexandru Munteanu (Bad Rappenau), Președintele Uniunii Mondiale a Românilor Liberi, P.C. Pr. Ștefan Anghel și Î.P.S. Serafim.

10-12 dec.

- a luat parte la lucrările Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Sf. Sinod a confirmat alegerea P.Cuv. Arhim. Iosif Pop ca arhiepiscop român de Paris făcută de Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Române pentru Europa Occidentală și Meridională în 29 nov. 1997. Hirotonia întru arhiereu și instalarea Părintelui Iosif va avea loc la Paris în 15 martie 1998.

12-13 dec.

- la solicitarea mai multor posturi de televiziune și radio a înregistrat o serie de emisiuni pe diferite teme: alegerea de arhiepiscop român de Paris; Sf. Euharistie în viața creștinului; Sărbătoarea Crăciunului în Diaspora; Participarea tinerilor la viața Bisericii, Mesaj de Crăciun ...

14 dec.

- a slujit Sf. Liturghie și a predicat în Biserica «Sf. Nicolae» a studenților din București.

15 dec.

- s-a întâlnit la Secretariatul de Stat pentru Culte cu D-l Dr. Gheorghe Angheluș, Secretar de Stat, cu care s-a întreținut despre problemele financiare ale Mitropoliei. A fost de față și P.S. Teofan, vicar patriarhal.

18 dec.

- s-a întâlnit la Regensburg cu D-l Nicolae Stroescu Ștînișoară, fost director al postului de radio «Europa liberă», cu care s-a întreținut îndelung despre problemele curente ale Mitropoliei.

21 dec.

- înconjurat de un sobor de preoți și diaconi a slujit Sf. Liturghie la Mannheim și a instalat pe P.C. Pr. Ioan Popescu ca paroh al acestei noi parohii românești din Germania. Au participat foarte mulți credincioși din Mannheim și împrejurimi. Corul «Anastasia» din Timișoara a dat răspunsurile la strană și a oferit un concert de colinde. După slujbă, a urmat o agapă comună oferită de parohie tuturor celor prezenti, la care au vorbit P.C. Pr. Ioan Popescu și Î.P.S. Serafim.

25 dec.

- **Nașterea Domnului** - a slujit Sf. Liturghie și a predicat la Düsseldorf cu participarea unui mare număr de credincioși. Au fost prezenti și cunoștuți artiști Nicolae Furdui Ianu și Valeria Peter Predescu, aflați în turneu prin Germania. La agapă comună, un grup numeros de credincioși, tineri și copii au prezentat un minut concert de colinde și un frumos program artistic. Moș Crăciun a împărțit apoi daruri la cei mai mici și la invitați. Sărbătoarea a fost înfrumusetată de vo-

cile minunate ale artiștilor Nicolae Furdui Ianu și Valeria Peter Predescu. Î.P.S. Sa a mulțumit Părintelui paroh Ioan Hodoș și credincioșilor pentru eforturile depuse în reușita acestei Sărbători și a făcut urări pentru Noul An.

26 dec.

- **Sf. Nicodim de la Tismana** - a slujit Sf. Liturghie și a predicat în aceeași biserică din Düsseldorf în prezența unui număr neașteptat de mare de credincioși.

28 dec. '97 - 4 ian. '98

- cu un grup de clerci și credincioși români din Germania a făcut un minunat pelerinaj la Locurile Sfinte din Israel, pelerinaj organizat de Fam. Dimitrie Antal de la Parohia «Sf. Nicolae» din Düsseldorf. Membrii grupului s-au închinat la cele mai sfinte locuri din lume: Golgota, Mormântul Mântuitorului, al Maicii Domnului, Grădina Ghetsimani, Muntele Măslinilor și Sion din Ierusalim, apoi în Galileea (Nazaret, Cana, Capernaum, Muntele Fericirilor, Muntele Tabor...) și Iordan, Betleem, Ierihon...

De **Anul Nou**, pelerinii au participat la Sf. Liturghie săvârșită de Î.P.S. Sa în biserică mânăstirii românești din Ierusalim împreună cu un sobor de călugări și preoți (veniți din România) în frunte cu P.Cuv. Arhim. Ieronim Crețu, superiorul Sf. Așezăminte românești de la Ierusalim, Ierihon și Iordan. Cu acest prilej, Î.P.S. Sa a ținut o înșuflețită predică, arătând însemnatatea locurilor sfinte pentru creștini. Grupul a fost primit de P.F. Părinte Diodor, Patriarhul Ierusalimului și a toată Palestina înconjurat de mai mulți ierarhi ai Sf. Sinod din Ierusalim. Î.P.S. Serafim a prezentat P.F. Părinte Patriarh Diodor Mitropolia Română pentru Germania și Europa Centrală și lucrarea ei în contextul ortodox și ecumenic. P.F. Sa a dat sfaturi duhovnicești de păstrare și trăire a credinței ortodoxe în centrul căreia stă tocmai Învierea Domnului. Creștinul ortodox este martorul Învierii, adică biruitorul răului, păcatului și morții cu puterea lui Hristos, a zis în substanță P.F. Sa. Pelerinii au primit apoi daruri și binecuvântarea Patriarhului.

Înainte de întoarcerea grupului în Germania, în noaptea de 3 spre 4 ianuarie, Î.P.S. Serafim a slujit Sf. Liturghie în Biserică Învierii din Ierusalim, pe piatra îngerului de lângă Mormântul Domnului, alături de Mitropolitul Daniel de Tabor și a împărtășit cu Sfintele Taine pe toți pelerinii români. Pretutindeni s-au făcut lecturi biblice și rugăciuni pentru toți preoții, binefăcătorii și credincioșii Mitropoliei noastre.

Mulțumind smerită Domnului pentru toate, îl rugăm ca binecuvântarea Sa să fie peste noi toți și în anul care începe!

Regensburg, ian. '98

SECRETARIATUL MITROPOLIEI